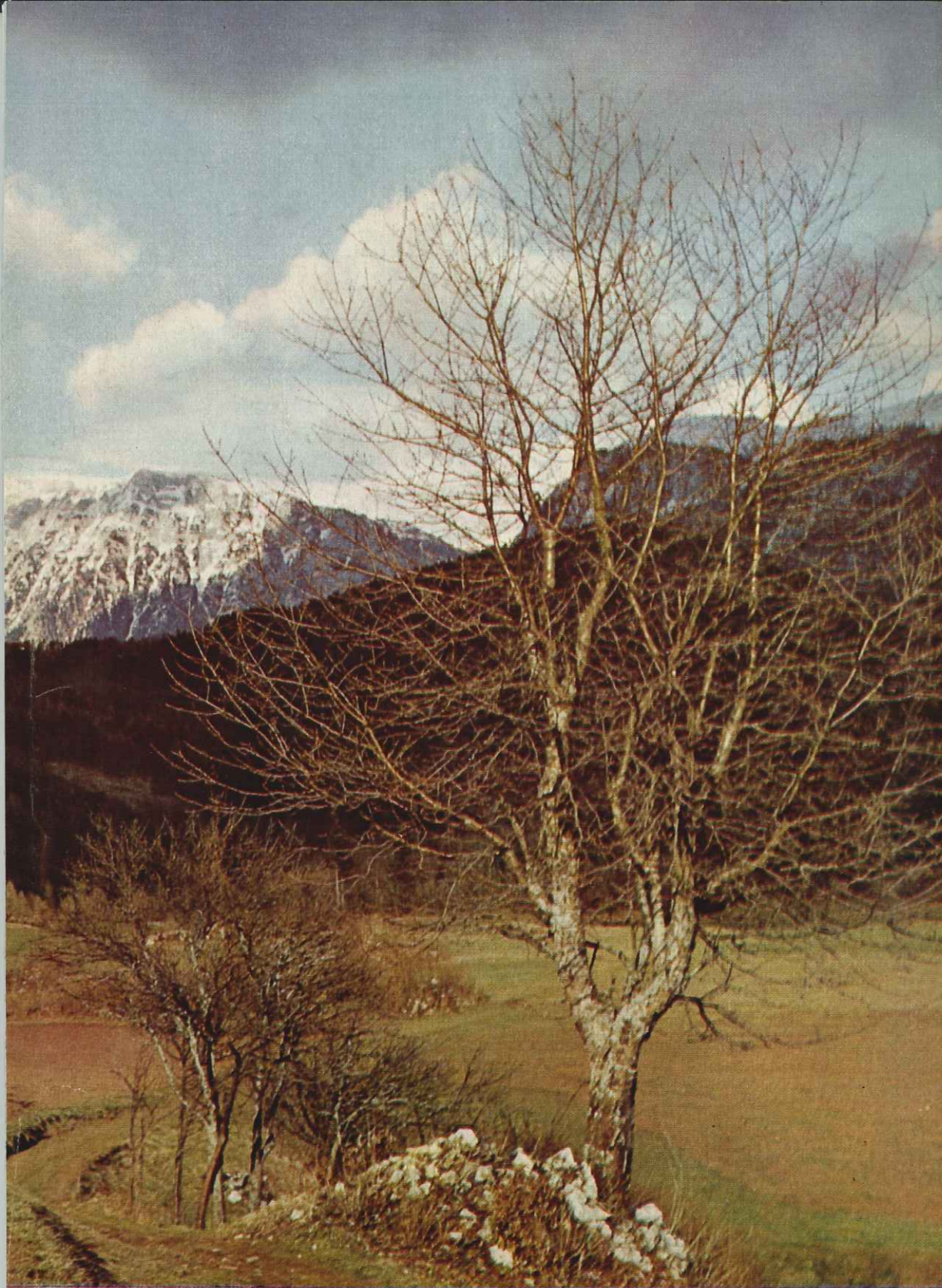

planinski vestnik 10 ¹⁹⁷⁰

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXX

PLANINSKI VESTNIK, GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

	Razgovor s profesorjem Ulago	465
Tone Wraber	S herbarijsko mapo na Himalajo	470
Ing. Stanko Dimnik	Naša škotska prijateljica miss F. Copelandova	476
Ing. Pavle Šegula	Pisma iz Pamirske torbe	481
Ing. Rudi Rajar	Ženski APD v deželi feredž	487
Dr. G. B. Spezzotti	Srečanje z Viktorjem Vovkom	496
	Društvene novice	498
	Alpinistične novice	505
	Varstvo narave	507
	Iz planinske literature	508
	Razgled po svetu	510
	Naslovna stran: Pod Krvavcem	
	Foto V. Dariš	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tek. račun pri NB 501-8-5/1, tel. 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 30 din, plačljiva tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 43 din (3,5 US \$). — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembo naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrč« v Ljubljani.

RAZGOVOR S PROFESORJEM ULAGO

Drago Ulaga, redni profesor Visoke šole za telesno vzgojo v Ljubljani, je lani prispel do šestega milnika na življenja cesti. Tedaj smo ga naprosili za razgovor, saj ga štejemo tudi med sotrudnike planinskega glasila, vsa športna in kulturna javnost pa ga pozna kot ljubitelja narave, smučarja in planinca, ki svoj odnos do narave vključuje ves čas v svoje strokovno delo, na njem gradi vse svoje poklicno prizadevanje in svoje človeško poslanstvo skozi polna štiri desetletja.

Koliko javnega dela je jubilar opravil, je ob tem komaj kdo pomislil, kakor da je samo po sebi umevno, če ga srečujemo kot publicista, strokovnjaka in znanstvenika, čigar bibliografija od l. 1929 do danes obsega 15 knjig o teoriji telesne vzgoje, o smučanju, gimastici, treniranju, športnem režimu itd. in vrsto razprav v periodiki, kot pedagoga in andragoga, ki z modernimi idejami v teoriji in praksi telesne vzgoje skuša naravnati organizacijo naše rekreacije na naprednejša pota, kot novinarja in propagandista, ki mu ni žal nobenega časa za to, da bi svoje ideje posredoval najširšim krogom. Kot eden prvih diplomantov berlinske visoke šole za telesno vzgojo, kot aktiven športnik, kot teoretik in praktik nas je v desetletju 1960–70 uspešno zastopal na raznih seminarjih in kongresih v Angliji, Avstriji, NRD, Nizozemski in Švici in tam posredoval rezultate svojega raziskovalnega dela, ki jih poznamo iz njegovih knjig.

Profesorju Ulagi želimo, da bi nas s svojim zgledom in strokovno besedo še dolgo opominjal na zdrav razvoj športa, na njegovo množičnost, ki nam je žal vse preveč samo na jeziku, na organiziran prosti čas delavcev, na šport kot element turizma in spotoma na vsa protislovja in odklone v teoriji in praksi naše telesne vzgoje.

Ured.

PV: Napisali ste knjigo, v kateri ste hoteli dopovedati predvsem starejšim ljudem, da je telesna kultura pogoj za srečno življenje, to je, za zdravo življenje pri močeh. Kakšen delež ima pri tem planinstvo? Ali planinska organizacija dovolj poudarja to svojo vlogo in pomen?

DU: Zelo pomemben je odnos, ki ga ima človek do narave, do hoje in do lepote, ki se spreminja s letnimi časi. V otroških letih gre za nenehno odkrivanje novega, za majhne pustolovščine v gozdu, ob reki in na hribu, v zrelosti pa predvsem za uživanje v lepoti narave in za preiščevanje o vsem, kar nastaja in mineva. Mislečemu in za naravo vzgojenemu človeku je le-ta kakor neskončna knjiga, ki jo bere iz dneva v dan, iz leta v leto, od mladosti do starosti.

V mislih imam tak odnos do narave, ki je lasten raziskovalcem, pustolovcem, umetnikom, filozofom in končno še tistim, ki so jim hoja, potovanje in sploh gibanje na soncu in svežem zraku stvar zdravja in psihofizičnega ravnotežja. Intimen in aktiven odnos do narave bi naj bil lasten slehernemu človeku. Pri nas so bili planinci prvi, ki so odkrivali lepoto gorskega sveta in se zavzemali za varstvo narave – najprej za planike in drugo redko cvetje, nato za naravne parke in končno za zaščito celotnega človekovega okolja. Športniki smo pri tem izredno pomembnem delu zaostajali, če izvzamem lovce, ribiče in morda še smučarje. Po malem pa se prebujata zavest, da je narava naš skupni vrt in konec koncev tudi naše skupno vadišče. Prebujata se zavest, da bi morali biti tudi športniki planinsko vzgojeni in planinsko usmerjeni, tako nekako,

da bi jim pomenila narava neprimerno več kakor vadišče za smučanje, za vodne športe, igre na zelenih tratoah in podobno.

Planinstvo pomeni med drugim tudi pozitiven odnos do hoje, do napora in do premagovanja najrazličnejših težav. Kdor rad hodi, kdor se nenehno utrjuje v naravi – na soncu in svežem zraku, kdaj pa kdaj tudi v mrazu, dežju in meteuju, bo hodil dolgo, do visoke starosti. Kdor pa gre prezgodaj za peč, bo pešal hitreje, kakor je bilo v zasnovi njegove biološke prirode. Človeka ne ohranja pri močeh lenoba – ohranja ga odpornost, ki mu jo dajejo delo, planinstvo, šport in druge aktivnosti. Vprašujete me, ali planinska organizacija dovolj poudarja to svojo vlogo in pomen? Dejansko nudi tisočerin mladim in starim ljubiteljem gora – članom SPD in nečlanom neizčrpne možnosti za hojo, izlete in ture, za lažje in težje. Kot taka je planinska organizacija izredno pomembna za zdravje ljudi, za njihovo rekreiranje, za turizem in podobno. Premalo pa je zavestnega dela v smislu telesne vzgoje in vsega tistega, kar sodi k športni izobrazbi naprednega človeka. Telesna kultura, to ni samo gibalna aktivnost, to je tudi odnos do hrane in pijače, odnos do poživil – skratka odnos do zdravja. Še bolj bi se morali zavzemati na primer za jutranje telesno utrjevanje slehernega planinca, za redno aktivnost (ne samo konec tedna!), za pravilno mero v telesnih naporih, za strokovno neoporečno hrano in pijačo v planinskih postojankah in zlasti še bolj se angažirati v boju proti kajenju in pretiranemu pitju alkoholnih pijač. Gre za dediščino iz časov revščine in zaostalosti, ki jo bomo lahko odpravili ali zmanjšali samo s skupnimi napori pri vzgoji mladega pokolenja. V Planinskem Vestniku in v planinski rubriki dnevnika Delo beremo veliko o raznih alpinističnih podvigih, o gorah, varstvu narave, tehnični opremljenosti alpinistov, premalo pa o človeku, o njegovem življenju v skladu z zakoni narave. So stvari, ki bi jih morali v procesu izobraževanja in vzgojanja osvetljevati z raznih vidikov in sistematično ponavljati. Pri tem mislim tako na posredovanje znanja o zdravem načinu našega bivanja v naravi kakor tudi na oblikovanje zavesti, da je človek dolžan skrbeti za svoje zdravje in za svojo delovno sposobnost ter da je konec koncev tudi dolžan pripravljati se na zdravo starost.

PV: Velik del svojega javnega delovanja ste posvetili smučanju. Ali bi nam na kratko povedali, kako presojate visokogorsko in turno smučanje? Ali ni bilo v organizaciji in v oblikah smučanja in planinstva preveč možnosti in priložnosti, da sta se smučanje in planinstvo vendarle preveč razšla?

SMUČANJE JE IGRA ZA OTROKE, pravi avstrijski smučarski učitelj Seibert, po smrti dr. Hankeja glavni urednik revije »Der Bergsteiger«. Učimo otroke smučati, vendar ne s komando, ki učenje zavira, učimo jih z veseljem do igre, ki ga čutijo v sebi in jim zato pospešuje učenje. S štirimi leti je otrok že goden za smučanje. Važno pa je, da v začetku ne doživi kaj hudega. Tako izkušnjo je potem težko popraviti. Najprej mora otrok smučati dobro poznati, vedeti, da drse, da so gladke, da se z njimi ne hodi kakor z nogami. Takoj ga je treba naučiti, kako se zleze v vezi, v stremena. In potem takoj na sneg! Nič pojasnjevanja, samo kazati, otrok zna opazovati. Čim več fantazije, veselja in sprememb je v programu, tem bolje. In samo zato gre; za zabavo, ne za učenje. Pri zabavi pa otroci tudi sami kaj pogruntajo, kar učitelju ne pride na misel. Najprej po ravnem! Brez palic, ker brez njih otrok hitreje pride do občutka za smuč. Kako je otrok ponosen na svojo prvo smučino! Pasti ne sme biti sramota, nasprotno, padec je stvar poguma, padec je del igre. In če pade še oče pa mati ali tuj učitelj, to je šele višek igre, vzrok za smeh, ki mu ga ni para. Vsaka vaja mora imeti svoj smisel: začetek hoje s smučmi, ustavljanje, zavijanje, zaviranje, dvigovanje, prenašanje lahkih bremen. Ko zna otrok te stvari po ravnem, ga pošljimo v breg, vsaj za dober korak višinske razlike. Nikar ga ne učimo koraka v breg, naj zdrkne nazaj in se jezi. Naj sam uvidi, da tako ne gre. Velik uspeh učitelja je, če otrok sam iznajde, kako premagovati tisti blagi nagib. In nato pride do prvega spusta. Velik dogodek, ki ga je treba proslaviti. Vsako prisiljevanje zavira napredek. Če otrok česa ne zmore, se je treba lotiti takoj česa drugega, kar mu gre. Če napade otroka slaba volja, je sploh najbolje, če začnemo z njim kaj čisto novega, četudi s kepanjem, s sankanjem, skakanjem v daljavo s palicami, z oblikovanjem iz snega, s sneženim možem, s sankanjem, z opazovanjem snežnih oblik, kristalov ipd. Pri otroku je glavno, da ne izgubi veselja do stvari, zato je včasih potrebno, da smučati sname

DU: Prav imate, smučanje in planinstvo sta se preveč razšla, kakor da gre za dvoje povsem ločenih področij udejstvovanja. Ne morem si zamisliti smučarja, ki ne bi hodil tudi v poletju v gore, in ne planinca, ki ne bi smučal. Res je, da so danes žičnice v modi – ljudje želijo kar najbolje izkoristiti pičle ure, namenjene rekreiranju na snegu. Tudi proizvodnja sodobne smučarske opreme usmerja množice k vožnji navkreber in vijuganju po steptanih strminah. Vendar je v turnem smučanju več doživetij, pustolovščin, presenetljive lepote, več pristnega srečanja z naravo in s svetom tišine. Pa še to: izvedenci, ki ocenjujejo razne športne zvrsti z biološkega vidika, uvrščajo turno smučanje med fiziološko najbolj učinkovite telesne vaje. Prepričan sem, da bo prišel čas, ko bo imelo turno smučanje neprimerno več pristašev kakor danes. Potrebna je višja stopnja kulture, vrh tega pa več prostega časa in višji standard (da si bodo ljudje lahko oskrbeli več garnitur smučarske opreme). V nekaterih deželah je že danes turno ali potovalno smučanje razvito in na poseben način organizirano. Naj opozorim na maratonski pohod na smučeh v Švici, katerega se je udeležilo letos blizu 2000 moških in 98 žensk. Glede turnega smučanja pri nas bi bilo potrebno več sodelovanja med PZS in SZS. Če je telesna kultura namenjena človeku – in tako beremo v vseh naših resolucijah, tedaj se mi ne zdi prav, če bi skrbeli samo za tekmovalni šport.

PV: Katerih smuških tur se najraje spominjate?

DU: Na sveti večer leta 1926 sem si v Grūnewaldtu pri Berlinu kot dvajsetletni študent prvič pripel smuči na noge. Potem sem se učil arlberške tehnike krmarjenja v Berwangu na Tirolskem. Vse življenje sem čutil, da sem začel razmeroma pozno, nikoli nisem smučal tako lahkotno, kakor tisti, ki so dobili smuči že kot otroci. Vendar se rad spominjam smučarskih tur na Rožco, Lipanco okrog Komne, po Bloški planoti, Pohorju, Mozirski planini, Jahorini. Dejansko so bili to navadno le enodnevnii izleti – vseh se rad spominjam, morda najbolj tistih po poključki planoti, ko sem bil v zimi 1933/34 smučarski učitelj pri Šport hotelu. Spominjam pa se tudi svoje najbolj odgovorne ture, ko sem moral leta 1952 spraviti s Komne do Lesc 67 dijakov in dijakinj Zavoda za fizikulturo po dva metra globokem snegu. Še danes hranim »dnevno povelje« za ta pohod.

ali sname samo eno in vozi po eni nogi! Glavno je, da se igra, se zabava, in se s tem s stvarjo čim bolj spozna.

Tudi krmariti naj se otrok v začetku uči brez palic. Tudi pri tem je treba najti motive. Motivacija, iz abecede pedagoške znanosti! To ni težko, tudi avto gre v serpentinah v breg in z brega, tudi snežni plug se mora umakniti tej ali oni oviri. Kaj šele doleti smučarja na poti nizdol! Gorje si ga mu, če se ne zna umikati, obvoziti, zavirati! Čim bolj pisano pot pri učenju zavojev izberete, tem bolj bo za otroka zanimiva. Ni glavno brzina, več je vredna pestra zaposlitev. Zato naj progga zavije tudi v protistrmino, naj jo križa živa meja, jarek, steza. Za otroka je to važno. Pa skupinski pouk, o katerem se v šoli toliko govori. Pri smučanju je nujno. Važno je, da je skupina prav sestavljena, tu je prav, da »gliha v kup štriha«.

In še nekaj: Ne glejmo samo na to, da bi izučili otroke za bodoče specialiste, tekače, slalomiste in »smukače«. Otroci mora poznati vsak sneg in ga obvladati, ne samo steptani in do neusmiljenosti zlikani sneg. Čim manjši je otrok, tem manj se navdušuje nad lepoto spusta, saj hoče spoznati svet, tega pa v brzini skoraj da ne more. Treba se je ustavljati, opazovati, biti temeljit, pozoren, ne samo napet, napet do skrajnosti. Zato učimo otroka spoznavati vsakršen sneg.

In vse to že od četrtega do sedmega leta. S tem mu bomo mnogo dali za vse življenje.

VIHAR NA ČIMBORASU je naslov članku ing. Günterja Hauserja (Bergsteiger 1969/12). V 16 urah sta s prijateljem v. Rosenthalom priletela iz Frankfurta v Guayaquil, iz mrzle Evrope v tropsko ozračje Ekvadorja. Naročeni avto ju ni čakal, vendar sta tudi to uredila in naslednje jutro je pred nujnim hotelom čakal japonski »datsun« kombi z izrabljenimi gumami, s katerim sta se nato lotila serpentina, ki drže na Čimboraso.

PV: Ugotavljamo, da šole vse premalo store za planinstvo, da ne predočijo učencem planinstva kot element turizma, planinsko pokrajino kot bistven prirodni potencial in planinstvo kot sestavni del športa in kulture. Kakšno vlogo prisojate pri tem VSTK?

DU: Menda ni dvoma o tem, da je planinstvo najbolj rodovitna veja na drevesu telesne kulture našega ljudstva. Prepričan sem, da bi morali v šolah slehernega učenca vzgojiti za bivanje v naravi, za uživanje lepot narave, za varstvo narave, hojo, izlete in podobno. Med vsemi sredstvi telesne vzgoje pripisujem hoji prvo mesto. Hoje ni treba učiti, pomembno pa je, da učenke in učence za hojo vzgojimo. Vzgojiti človeka za hojo v tem smislu, da bo rad hodil v vseh obdobjih življenja, se pravi zavarovati ga kolikor toliko pred škodljivimi vplivi civilizacije. V tem smislu se mi zdi hoja pomembnejša telesna vaja od nekaterih atraktivnih gibalnih veščin, ki jih dela otrok v šoli (rad ali nerad!) ter jih pozneje popolnoma opusti.

Učitelji telesne vzgoje bi morali posvečati planinstvu prav tako skrb kakor smučanju, plavanju in igram z žogo. Utegne se zgoditi, da v tej ali oni šoli ne bodo predelali vsega vadbenega gradiva, ki ga predpisuje učni načrt za telesno vzgojo in šport, ker nimajo pogojev. Napačno pa bi bilo, če ne bi bili deležni planinske izobrazbe in vzgoje. Pri tem naj se sklicujem na znano resolucijo zvezne skupščine o telesni kulturi iz leta 1968, predvsem na duha, ki izhaja iz naslednje formulacije: »Dolžnost vsake šole je, da svojim učencem omogoča športno izobrazbo v skladu s potrebami kulturnega človeka, da v njih razvija trajne navade za telesno kulturo in jih usposablja, da jo samostojno goje v vsakdanjem življenju.« Dalje je zapisano v resoluciji, da je treba telesno vzgojo na šolah napraviti aktualnejšo in učinkovitejšo in ne sme biti omejena samo na učne ure in klasične oblike šolskega dela. Ne gre torej predvsem za akrobatiko in podobno, temveč za vse tisto, kar je v skladu s potrebami kulturnega človeka in kar utegne koristiti človeku tudi v letih po šoli. Sklicujem pa se naj tudi na znano priporočilo sekretariata za prosveto in kulturo v prid planinstvu v šolah. V tem priporočilu beremo med drugim, da »planinski pouk ni samo privajanje na gorski svet in uvajanje v rekreacijo v gorski naravi, marveč tudi dopolnjevanje pouka v celi vrsti predmetov (kulturna in politična zgodovina, geografija, mineralogija, meteorologija, predvojaška vzgoja oziroma obramba in zaščita, prva pomoč, oblikovanje kulturnega odnosa do narave, varstvo narave)«.

Od slovenskih učiteljev telesne vzgoje bi pričakovali, da so ogreti in usposobljeni za tako nakazane naloge planinske vzgoje v šolah. Dejansko so usposobljeni, saj imajo

Kmalu sta bila na višini 3000 m, tam prenočila, naslednji dan pa s prvo prestavo premagala 4000 m visok prelaz in pristala 100 m niže pri dveh kočah, za katere pravijo, da sta izhodišče za Čimboraso, 6270 m, najvišjo goro v Ekvadorju. Tisti čas je nista videla, zavita je bila v meglo. »Indio«, ki je stopil iz koč, jima je ponujal mulo, da bi jima tovorila nahrbtnika. Odrekla sta, češ da bo 30 kg na hrbtu od 3900 m do 4800 m, to je do planinske koč, dobra aklimatizacija. Indio ni ponujal več, na obrazu pa se mu je videlo, da o obeh tujcih ni dobil najboljšega mnenja.

Hauser in Rosenthal tisti večer prtljage nista znosila do koč. Zgrešila sta pot, dajal pa jih je tudi suh veter, iz katerega je nastal pravi vihar, utrujajoč spremljevalec težko obloženih Nemcev. Drugo jutro jima je pot pokazal taisti Indio, pokazal pa se je tudi Čimboraso s svojim belim temenom. Počasi sta s svojimi bremenii rinila v breg in srečala nekaj Ekvadorcev, ki so se vračali z vrha. Odsvetovali so jima smuči, češ sneg je na vrhu tako zbit in strm, da jima skoraj ne bodo prišle prav. Ubogala sta jih, čeprav jima je bilo žal, veselila sta se smučanja v višini nad 6000 m. Kočo sta dosegla v 6 urah, čeprav je Indio zatrjeval, da je do nje komaj tri ure. Vse je relativno. Koča v višini 4800 m je revna, z ognjiščem na sredi. Skozi špranje je veter nosil pesek, ki sta ga imela že tako preveč: v obleki, v kamerah, v žlicah, tudi med zobmi je škripal.

Vzpon na Čimboraso alpinistično ni zanimiv, je pa zaradi peska, grušč, drobirja, vetra in suhega zraka naporen. V višini 5500 m sta težko našla primerno mesto za šotor, ki je neprestano plapolal in pokal v vetru. Kuhanje je bil velik problem. Bila sta predvsem žejna, jed jima ni dišala. Stalni veter, višina, zaradi katere je posebno Rosenthala bolela glava, in stalno frfotanje šotorskih kril jima je žrlo živce. Nobeno zdravilo zoper glavobol ni pomagalo. Pomagala bi samo izdatna aklimatizacija. Kdo jo bo pa v takem vremenu zdržal?

v učnih programih na VŠTK tudi turno smučanje, planinske ture in podobno, vendar jih je večina usmerjena bolj v šport. Vrzal je tudi v tem, da na VŠTK še ni možnosti usmerjanja v specializacijo za področje planinstva. Potrebna bo tesnejša povezava med učitelji VŠTK in strokovnjaki planinske organizacije, da bodo dobili mladi kadri v prihodnje razen znanja tudi kar najboljši odnos do planinstva.

Ko bomo delali v SR Sloveniji nove programe za telesno vzgojo in šport v šolah, bo treba bolj preudarno in bolj kritično izbirati obvezna sredstva telesne vzgoje kakor doslej; bolj bo treba misliti na potrebe sodobnega človeka. Ni razloga, da bi bile vse telovadnice v Sloveniji opremljene s tradicionalnim švedskim in nemškim telovadnim orodjem, marsikje bo prav prišla tudi »alpinistična stena«, miniaturni »plezalni vrtec« in podobno. Bolj kakor doslej bomo morali upoštevati specifičnost regije, krajevne potrebe in interese.

PV: Kaj pričakujete pri svojih načrtih od planinske organizacije?

DU: Delno sem na to vprašanje že odgovoril. Predvsem pričakujem tesnejše sodelovanje z VŠTK ter medsebojno zbliževanje in bogatenje obeh področij, planinskega in športnega. Misliti bo treba tudi na specializacijo strokovnih kadrov za planinstvo in alpinistiko ter na raziskovalno delo. Vse študente telesne vzgoje bo treba tako vzgojiti, da bodo vsaj animatorji za planinstvo in dosledni borci za varstvo narave. Možnost sodelovanja vidim tudi v Planinskem Vestniku. Visoko kvalificirani kadri naj bi objavljali v Vestniku razprave, ki so zanimive tudi za planince. Gre za nova znanstvena spoznanja o športnem režimu v načinu življenja ter za fiziološke in psihološke posebnosti vrhunškega športa (alpinistike). Prav bi bilo, da bi Planinski Vestnik bral sleherni študent VŠTK, in da bi bil naročen nanj sleherni učitelj telesne vzgoje. Več zanimanja bi moralo biti na naši strani za vse tisto, kar so prispevali v zakladnico naše kulture planinski pisatelji.

Sklenila sta, da bosta šla vsaksebi: Rosenthal navzdol, da se znebi strašnega glavobola, Hauser pa sam na vrh.

Ob šestih je Hauser zjutraj začel mleti vulkanski grušč in se upirati mrzlemu vetru, ki je vel s snežišč proti vrhu. V glavnem se je držal žlebu, polnega umazanega trdega snega. Cepin in dereze so mu prav prišle, naglo se je vzpenjal po strmini, opiraje se na cepin in smučarsko palico. V prevelikem navdušenju je s palico sunil v snežne naočnike, ki so ga spremljale l. 1954 tudi v Himalaji. »Idiot!« je zabrundal na svoj račun in šel z nezavarovanimi očmi snežni bleščavi nasproti. Za žlebom so prišle strmine s puhlim snegom, vdiral se mu je, vrh pa se je odmikal, neznansko odmikal. Če bi ne bil zadel na gaz Ekvadorcev, bi se bil vrnil praznih rok, kajti brez aklimatizacije je bil tudi on v tankem zraku pravi revež. Pri višini 5400 m ima zrak komaj še polovico tistega kisika kot na morski gladini, v višini 6200 m pa še manj. Končno se ga je vrh usmilil, kar padel je h kovinskemu znamenju na vrhu in si začel pripravljati pijačo. Izžejan je bil do kraja, zrak je bil ves čas tako suh, da se mu je posušila sleherni kaplja znoja. Vse naokrog pokrajina, ki se mu ni zdela mikavna, nekaj vulkanov, nad njim pa grmade oblakov. Hauser je pomislil na Alexandra v. Humboldta, ki je l. 1802 prvi poskusil priti na vrh, pa se je skesal. Nič čudnega, saj ni imel opreme niti znanja, kakršno imamo danes. Občudoval je Whymperja, ki je l. 1880 brez avta in brez koč na 3900 in 4800 m z bratoma Carrel prvi stopil na Čimboraso in to po peripetijah, ki so ga trle po slavnem, dramatičnem in tragičnem prvem vzponu na Matterhorn.

Z mehкими kolena je ob pol treh popoldne himalajec Hauser začel ubirati gaz navzdol in ob šestih zvečer dosegel svoj bivač. Ni mu bilo do bivakiranja, zato si je z baterijo hotel izsiliti pot navzdol. Pa se je spet urezal. V ozkem pramenu skoro ni bilo trdne stopinje, poleg tega pa je začel napadati veter s takimi sunki, da ga je kar

S HERBARIJSKO MAPO NA HIMALAJO

tone wraber

Ko smo 26. septembra lani, dan po prihodu v spodnje bazno taborišče, razvrščali ekspedicijsko opremo in hrano in so se plezalci pripravljali na prvi obisk pri obeh Anapurnah, sem končno tudi utegnil pogledati, kaj se je zgodilo z rastlinami, ki sem jih nabiral na poti od Pokhare do severnih vznožij Anapurnskega masiva. Sprva sem jih vlagal v posebne stiskalnice iz jute in mrežastega žičnega okvira, ki so se pri sušenju rastlin že doma odlično obnesle, ko pa sem te napolnil, sem pivnike, polne vloženih rastlin, kopicil v vedno debelejših mapah in se samo spraševal, kdaj se bodo prikazale prve plesni. Za prelaganje skorajda ni bilo priložnosti, vesel sem bil, če sem lahko kolikor toliko v redu vložil dnevni nabirek, pri svetlobi petrolejke pod streho dvomljive vrednosti ali pa tudi na prostem, v tihem upanju, da bodo oblaki zdržali do konca vlaganja. Tako je bilo npr. v Šeri, vasici, ki smo jo v novembrskem soncu komaj še spoznali, tako se je ločila od tiste, ki smo jo doživeli med pristopom. Naši fantje so se spravili v zgornje nadstropje neke vaške hiše, šerpe so zadremali med tovari, stlačenimi v pritličju, ko sem šele lahko razstavil svoje papirje na obpotni zid in zaradi sija petrolejke nisem videl, kako nizko so oblaki. Vsak primerem sem preložil v pivnik, priložil listek z zaporedno številko, v dnevnik vpisal kraj in rastišče, nato pa pivnike vložil v »mreže«, to je že omenjene stiskalnice. Komaj sem vse skupaj zložil v platnene torbe (rekli smo jim »prasci«) in se spravil spat, že je deževalo. Takšno je bilo pač vreme od Pokhare, pa skoraj do zgornjih predelov doline Marsiandija, posebno neugodno ravno od Šere pa do vasi Thondže. Za sam prenos se sicer nisem bal, saj je bilo vse to za vlago tako občutljivo blago tesno zavito v močne polivinilne ovitke, ki jih je še doma po meri oskrbel Lojz. Ravno to pa me je skrbelo: kakor polivinil ne pušča mokrote navznoter, je ne pušča tudi ven in se zato rastline ne morejo sušiti. V bazi pa se je k sreči izkazalo, da se ni pokvarila takorekoč nobena vložena rastlina, le posušile se niso tako lepo, kot bi se v normalnih razmerah. Sonce in suh zrak na višini 4000 m sta pripomogla, da sem v nekaj dneh posušil vse, kar sem nabral med potjo.

sukalo in metalo ob tla. Da bi Rosenthala preveč ne skrbelo, se je odločil, da si naveže dereze. Čeprav je ravnal previdno, mu je sunek vetra odnesel nahrbtnik, kot da bi bil lahek kot pero. Z nahrbtnikom so odfrčale tudi vse druge »skrbí«: šotor, spalna vreča, kuhalnik, vreča za bivak, kamera in še denar – sveta vladar. Ostala mu je le smučarska palica, ena dereza, cepin in baterija. Jezen na vse in sam nase, si je svetil kakih 300 m navzdol, češ, ga je vrag vendar kam zataknil, a nahrbtnika ni bilo. Moral si je poiskati zavetje pod skalo, si zapel vso obleko, ki je k sreči bila dovolj topla, da je prebil tropsko noč z -10°C in z vetrom, ki jo še bolj hladil. Ko se je zjutraj zbudil, je videl vse kakor skozi pajčolan. To je bilo najbrž od peska, ki ga je imel tudi v očeh, in od snežne slepote. Potem se je ta pajčolan nekako izgubil in glej, 30 m od provizornega bivaka je ležal izgubljeni, odpihnjeni nahrbtnik. Z njim je nato odkolovratil proti koči 4800 m. Preden je minil sneg, si je še naredil pijāčo. Nasproti mu je prišel Rosenthal, ves iz sebe zaradi skrbi, ki so ga morile vso noč, in zaradi glavobola, ki ni popustil. Izkazal se je res kot dober, požrtvovalen tovariš. Skupaj sta nato dosegla kočo in ugotovila, da je veter ponoči odnesel tudi močice – kačipote iz kamenja, ki jih je prejšnji dan postavil Hauser. Potem je Rosenthalu odleglo, bil je zdaj trdnejši od Hauserja. Nesel je 30 kg težak nahrbtnik in dosegel avto precej pred Hauserjem. Seve, Čimborasa ni imel v nogah in samotnega bivaka tudi ne. Z avtom sta kmalu dosegla mesto Quito in kopel v hotelu. Rosenthal je moral naslednji dan takoj v Frankfurt, Hauser pa je užival v komodnosti Južne Amerike še nekaj dni, nato pa preko Lime odletel v Rio de Janeiro, kjer se je pri izročanju svoje prtljage na aerodromu spet srečal z »nemško temeljitostjo«. Čimboraso, z letalom in avtom, izlet za nekaj dni za nekatere ljudi! Ing. Günther Hauser je urednik biltena DAV, v. Rosenthal pa podjetnik in politik. O obeh smo že poročali pred leti v zvezi z Hauserjevo odpravo v Himalajo.

V bazi, ki smo jo kmalu prestavili na višino okrog 4600 m, je bilo delo z rastlinami udobno. Čeprav se je kmalu po poldnevu pogosto pooblačilo in se je vsula sodra, včasih pa je bilo vse belo tudi zaradi novega snega, sem hitro in dobro sušil. Posušene rastline sem zložil v mape in jih čimbolj neprodušno zaprl v polivinilske vrečke. Ko sem nekatere od njih odlepil šele v Ljubljani, je iz njih dobesečno ušel himalajski zrak. Če bi bila odprava spomladi in bi se vračali poleti, bi bila zaradi monsumskega podnebja v Indiji in v Pakistanu neprodušna izolacija izredno pomembna, v prijetni in zmerni indijski novembrski klimi pa ni prišla toliko do veljave. V splošnem lahko rečem, da je herbariziranje potekalo povsem tako kot pri nas. Seveda se nisem lotil agav, kaktusov, kaktusastih mlečkov in podobnih »debelokožnic«, ki jih je v Nepal veliko in ki jih najbrž še do danes ne bi posušil. Pri tem se tolažim z mislijo, da navedene rastline niso nepalske domačinke, saj izvirajo iz Amerike ali Afrike.

Ob reki Madi Khola, tretji dan poti iz Pokhare, smo dobili vsak svojega šerpo. Mojemu je bilo ime Pemba Čering. Med pristopnim pohodom ni imel mnogo posla, saj mi je le včasih svetil, ko sem zvečer vlagal nabrane rastline. Ko pa smo se vračali, mi je nosil mapo, kar mi je sprostilo roke za nabiranje, fotografiranje in zapisovanje. Sahabi so se zabavali ob pogledu na botanično dvojico in se kar kmalu domislili, da pritiče Pembi naslov profesor, ker sem jaz pač asistent. Z veseljem pa napišem, da je profesor asistentu zelo ustrezljivo pomagal, čeprav se je večkrat moral odpovedati postojankam, kjer so se drugi šerpe v sproščnem počutju po uspešno doseženem cilju krepčali s čangom ali z rakšijem. Le kaj si je mislil, ko je bradatemu sahabu nosil mapo po nepalski deželi, ta pa ga je povabil na čang ali na čaj v obpotni čajnici? Bogve, pri kateri odpravi si je letos služil kruh ta moj Pemba? Če ni kar okopaval krompirja ali pasel jake v rojstnem Khumdžungu v deželici pod Everestom. Kako je pravzaprav prišlo do udeležbe naravoslovcev na inozemskih odpravah? Leta 1968 se je Tine, ki uradno sliši tudi na ime dr. Andrej Martinčič, udeležil odprave na Kavkaz. Ko se sam nisem prijavil, me je Mikec v šali vprašal, ali čakam na himalajsko odpravo čez leto dni. Njegove besede sem v resnici sprejel kot šalo, saj nisem zares verjel, da bi utegnil priti na Streho sveta. Še potem, ko smo že hodili na cepljenja, se mi je vse skupaj zdelo skoraj neverjetno. Kot vsaka, je imela tudi lanska odprava ovire, a prijatelji plezalci so jih premagali drugo za drugo, zadnjo pa je Aleš, ko nam je v Katmanduju priskrbel vrh. Tako sva s Tinetom pripravila le botanično opremo in na poti iz Ankare k Črnemu morju vložila prve rastline. Pa kako bodeče so bile! Ob Črnem morju sva našla zimzeleni pontski rododendron, pred Trabzonom trnato kovinskomodro možino, in ko so žarometi naših kombijev tipali v pobočja Ciganadagha, sva bolj slutila kot videla lepe gorske gozdove. Kako škoda, da se je s Kopdagha tako mudilo v Erzurum in sva utegnila pobrati le nekaj primerkov. Tine se je posebno razveselil plahtice (**Alchemilla**) za izredno velikimi listi. Kaj se ne bi, saj mu je ta rod izredno pri srcu! Tja do Pakistana smo vozili skozi pretežno puščavske predele in odpravniki so bili priče debati, ki se je vnemala med Tinetom in menoj o puščavah, stepah in podobnih za rastlinstvo nič ali le malo ugodnih rastiščih. Pod Khyberjem, s katerega se slikovito spušča cesta z iransko-afganistanske visoke planote na indijski podkontinent, sva ob curljajočem potočku našla venerine laske (**Adiantum capillus-veneris**) in si zadovoljno pokimala: to rastlino pa pozna. Saj sva se sicer v mnogih primerih le v zadregi praskala za ušesi, premišljujoč, kam naj vtakneva katero od rastlin. V New Delhiju se je Tine zaradi zlomljene pogačice moral obrniti, in vsem nam je bilo žal za zabavnim prijateljem, meni pa še posebej za botaničnim kolegom. Načrtovana merjenja temperatur na rastiščih himaljskih rastlin pa so propadla najbrž že v Turčiji, ko se je pri kotaljenju na ovinku slabega spomina zdrobilo prav vseh 20 termometrov. Mea culpa!

Pičel mesec po odhodu iz Ljubljane smo se znašli v Pokhari. Med poletom iz Katmanduja v Pokharo smo prvič videli našo Anapurno, pozneje pa do vrnitve s te strani nič več, saj se je skrbno skrila v monsumske oblake. Nič ne dé, sem si mislil, in nekaj dni botaniziral okrog Pokhare. Pri nekaterih rastlinah še družine nisem vedel, tako

Slika levo:

Jesenski mraz bo kmalu uničil tudi tole drobno orhidejo, ki se je razcvetela v oktobrskem soncu pod baznim taboriščem. Višina 4500 m je očitno ne moti

Slika desno:

Na meji rastlinskega življenja se je na severnem pobočju Anapurne II, 5000 m visoko, na pustem, skrilastem grušču naselila bombažasta kosmatulja (*Saussurea gossypiflora*). Njeni listi so obdani z gostimi belimi dlakami

Foto T. Wraber

je različen svet, v katerega smo padli dobesedno izpod neba (potem, ko so pastirji pred pristankom letala spodili krave z letališča). V soteski reke, ki je pod mostom pred pokharskim letališčem globoka 47,5 m (kajne, Tonač?), je vegetacija čisto tropska. Epifitske orhideje in praproti se obešajo po stenah in drevju, v vlažni toploti pa je vseč tudi palmi podobnemu pandanusu (*Pandanus furcatus*).

Odšli smo na pot. Zgodbe o rižu, vodi, monsumu in pijavkah so znane. Nepalci potrpijo, saj jim je v teh predelih riž glavna hrana, mi pa smo v kritičnem času tako šli le enkrat mimo. Na pobočjih nas pelje pot skozi gozdove sala (*Shorea robusta*), pomembnega tropskega drevesa. Kostanjevec (*Castanopsis indica*), ki močno spominja na naš domači kostanj, je hkrati cvetel in zorel plodove. Ne samo botanično so zanimivi pipali, to je razne vrste rodu *Ficus* (figovec poznamo in lepotni fikus tudi), ki jih sadijo na počivališčih, ker dajejo gosto senco. Ni naključje, da sem krošnjo takega pipala nekoč slikal, ležeč na hrbtu. Pipal (peepal) je pravzaprav ime za vrsto *Ficus religiosa*, a tudi splošna oznaka za podobna »počivalna« drevesa.

V teh subtropskih predelih gojijo tudi bananovec, v posebno sočno-sladkem spominu pa nam je iz časa vračanja ostal mandarinovec. Orjaški bambusovci se razraščajo okrog naselij in ustvarjajo eksotične prizore.

V spodnjem delu doline Marsiandija je bilo zaradi deževja botaniziranje kaj klavarno početje. Ko pa smo blizu Thondžeja zagledali prve bore, je Klavdij ugotovil, da se že počuti »v hribih«. Prišli pa smo 2000 m visoko. Ko je ponehaval deževje, je postajala prijetnejša tudi botanična »klima«. Iz predelov, ki so mi bili botanično povsem tuji, smo prihajali v takšne, kjer sem se spet bolj znašel. Smreka sicer ni bila naša vrsta, bila pa je vendarle smreka (*Picea smithiana*), hrasti so bili zimzeleni, a bili so hrasti, javor pa je bil še bolj domač, zlasti ker so blizu zorela polja – ajde.

Malo prehitro sem odšel s počivališča pri taborišču tibetanskih beguncev in zato zamudil stike, ki so se tedaj šele začeli razvijati, zato pa sem prvi pogledal v zgor-

njo dolino Marsiandija. Njeno dno in pobočja na južni strani so porasla s himalajskim borom (***Pinus griffithii*** = ***P. excelsa***), ki ima, kot je to pri borih navadno, redko zarast. V ljubljanskem Tivoliju raste en tak bor, ki sem ga do odprave kazal študentom kot primer za bor s petimi iglicami na poganjku, zdaj pa ga obiskujem tudi zasebno in se spominjam, kako sem na severnem pobočju Anapurne III splezal na njegovega »svobodnega« brata ter nabral storže in semena v njih. Smo že nad 3000 m visoko, a planika skoraj grmičaste rasti v podrasti borovja te vseeno skoraj presenetli. Botaniki so jo krstili za ***Leontopodium stracheyi***. Žejo si lahko potešiš s češminovimi jagodami ali s plodovi šipka. Cipresasto drevo, ki raste med bori, pa ni cipresa, temveč brin drevesne vzrasti (***Juniperus wallichiana***).

In že je bila tukaj dolina Sabče, vrata v kraljestvo obeh vzhodnih Anapurn. Borovci so na mnogih krajih prav nemarno požgani in pokrajinska slika ni prijetna. Toda že smo med brezami, ki pa močno rumenijo. Ta breza (***Betula utilis***) je v tem delu najvišje segajoče drevo. V spodnji bazi (4000 m) smo na njej imeli obešene kose nesrečnega zopkija, ki je bil usmrčen za blagor naših želodcev. Jesen se neizprosno bliža oziroma je koledarsko že tukaj in vsaka noč z zmrzaljo uničuje tudi najbolj odporne cvetke. Pohiteti moram, da ujamem v svoje pivniške pasti, kar se še dobiti da. Mični so razni encijani, ki jim mraz začasno še ne more do živega. Ko se z Zoranom 3. oktobra podava na vrh, visok med 5100 in 5200 m (v primeri z Anapurno II se zdi kot Rdtitovec v primeri s Triglavom), srečava rastlino, ki je imenitno prilagojena višini 5000 m. Med skrilastim gruščem rastejo raztreseni primerki bombažaste kosmatulje (***Saussurea gossypiphora***), ki jo na prvi pogled komaj šteješ med rastline. Zraste 10–15 cm visoko. Stebla so gosto olistana, a listi so do cvetnega koška tako na gosto porasli z belimi dlakami, da vse skupaj po obliki še najbolj spominja na kakšno morsko vetrnico. Pri Tichyju sem bral, da domačini s to rastlino polnijo blazine. Nedvomno spijo na mehkem! Alešu pa sem povedal, da se rod ime-

nuje po ženevskem naravoslovcu Saussuru, ki ima za prvi vzpon na Mont Blanc enake zasluge kot Žiga Zois za prvi vzpon na Triglav.

Kar lepo bi bilo botanizirati tu zgoraj, če ne bi bili tako presneto pozni. Spoznavaš jegliče, encijane, gladnice, šaše, ločke, kamnokreče in druge rodove, ki so tudi pri nas, le odcvetelo je že skoraj vse. Malo nad 5000 m pa se na pobočjih, ki so obrnjena na sever, začena svet večnega snega in ledu, območje brez cvetnic in praprotnic. Najvišjo cvetnico sem našel na skalah sredi snega nad prvim višinskim taboriščem, v višini okrog 5400 m. Bil je neke vrste oklep (**Androsace selago?**), rastlina izrazito blazinaste rasti, ki je znana prilagoditev na skrajnostne življenjske razmere. Še više pa so cvetele le ledene rože, kristali kondenzirane vlage na notranji steni šotorov. Za te »rože« pa se ni zanimal niti botanik, še manj pa seveda plezalci.

Šele tukaj bi rad povedal, da ta članek ni zamišljen kot izčrpno poročilo o botaničnih opazovanjih na naši 3. himalajski odpravi. Je le bežno kramljanje o nekaterih od vtisov, ki so se nabrali med potjo. Planinski Vestnik je že poročal, da se v londonskem Britanskem muzeju zanimajo za nabrano gradivo. Ko bo s pomočjo strokovnjaka tega muzeja obdelano, bo objavljeno kot seznam nabranih vrst in ustreznih lokalitet. Več o botaničnih vtisih je že objavil »Naš vrt« (6.–7. ter 8.–9. številka letošnjega 5. letnika), o njih pa bo govor tudi v prihodnjem, 33. letniku »Proteusa«. Za naš Vestnik pa bom pisal še o čem drugem in tudi tako pokazal na razdvojenost, ki jo na Himalaji čuti botanik, ki ga poleg rastlin mikajo tudi višine.

V dolini Marsiandija je kljub temu, da je Nepal odprt tujcem komaj dvajset let, botaniziralo že več botanikov. Oleg Polunin iz Britanskega muzeja je bil tam še leta 1950 s Tilmanovo odpravo, a rezultatov ni objavil. Jeseni leta 1952 so Japonci pod vodstvom antropologa Imanišija organizirali ogledno odpravo okrog Manasluja. Kot

botanik je na tej odpravi sodeloval S. Nakao. Med drugimi rastlinami je na Čuluju na severni strani doline Marsiandija našel nov ostrožnik, ki je dobil ime **Delphinium nepalense**. Na enem od pohodov po morenah nad baznim taboriščem sem ga našel tudi na Anapurni IV, kar je drugo nahajališče te rastline. Ko sem ga nekaj dni zatem ponovno iskal, sem nahajališče zgrešil in le Zoranu, s katerim sva šla na že omenjeni vrh in ki me je opozoril na en primerek, gre zasluga, da ga sploh imam v herbariju. Leta 1953 so Japonci že poslali prvo odpravo na Manaslu, ki pa je morala obrniti 375 m pod vrhom. S. Nakao pa je v obdobju, za vegetacijo mnogo ugodnejšem (od aprila do avgusta), nabral mnogo rastlin v skupini Anapurne, Manasluja s Himalčulijem in Ganeš Himala. Spiski nabranih rastlin so priobčeni v delu »Fauna and Flora of Nepal Himalaya« (vol. I, Kyoto 1955) in to je bil edini pripomoček, ki sem ga imel s seboj (s Tinetom sva knjigo odkrila v neki delhijski knjigarni). Ko bodo botaniki Britanskega muzeja pripravili »Floro Nepala«, bo to prvo res izčrpno delo o rastlinskem bogastvu te himalajske dežele.

Pri kraju, čeprav ne nazadnje bi se rad zahvalil Planinski zvezi Slovenije, ki je odpravo organizirala in zbrala večji del potrebnih sredstev ter v soglasju s plezalci vanjo vključila oba botanika, Skladu Borisa Kidriča, oddelku za biologijo Biotehniške fakultete in Inštitutu za biologijo Univerze v Ljubljani ter Prirodoslovnemu društvu Slovenije za finančno podporo, predvsem pa vsem udeležencem odprave – plezalcem, ki so bili res prijetni in tovariški opazovalci, po potrebi pa tudi pomočniki botanične dejavnosti na odpravi, še med pripravami nanjo pa opravili ogromno delo, ki je bilo botanikoma skoraj povsem prihranjeno. Aleš Kunaver ni pripeljal odprave samo na obe Anapurni, temveč je prav tako dobro vodil in razumel tudi »znanstvenjaka«.

Slika desno:

Smreka (*Picea smithiana*) ob izhodu doline reke Naur Khola, okr. 2500 m

Slika levo:

Breza *Betula utilis* na zgornji meji gozda (4000 m) v dolini Sabče. V podrasti brinje in metuljnica *Caragana gerardiana*

Foto T. Wraber

NAŠA ŠKOTSKA PRIJATELJICA MISS F. COPELANDOVA

(27. 9. 1872–29. 7. 1970)

ING. STANKO DIMNIK

Sedel sem pod zidom, ki obdaja šmarnogorsko cerkev, prav tam, kjer so pozneje vzdali ploščo v spomin Aljažu. Pred menoj je vrvež ljudi užival aprilsko sonce in razgled na Savo, polja in gozdove. Nemara je bilo leta 1924 ali 1925, ko je imenitno lep dan tako napolnil vrh Šmarne gore. Pogled mi je obstal na mladi gospe, zdaj se je ustavila pri tej mizi in govorila, potem pri drugi mizi, vse je poznala, sejala je veselost in puščala za seboj nasmejane obraze, včasih pa so se nagovorjeni tudi presenečeno ozrli za njo. Potem sem videl, da si je prinesla iz gostilne skodelico čaja, jo postavila na vogal zasedene mize, se naslonila ob drevo tam poleg in použila prigrizek, ki ga je vzela iz žepa. Videl sem še, ko je prazno skodelico odnesla v kuhinjo. Rekel sem mlada gospa; po kretnjah, licu in obleki je res napravila tak vtis; pozneje sem zvedel, da je tisti dan že z nekaj leti presegla Abrahama.

Tako sem jo videl prvič in tako sem jo potem srečaval kdove kolikokrat, ko je postala košček življenja našega dolomitnega in apnenčevega sveta. In tisti, ki ste bili v pravkar preteklih desetletjih dosti v naročju naših gora, ste se z njo gotovo tudi srečavali in mogli videti, kako je poznala vsakogar, vendar, v resnici niti ne, kajti le prav malo jih je bilo vmes, ki so ji bili poznani po obrazu, še manj pa tistih, ki bi jih bila poznala tudi po priimku. Kolikokrat se je zgodilo, da jo je začudeno pogledal neznanec, ko ga je pri srečanju ošinila prirojena ji vljudnost in popotnik sprva res ni vedel kako in kam, ko je slišal slovenske in vmes tudi kakšno angleško besedo, nazadnje se mu je ob prijaznosti kajpak razlezlo lice: ah, saj res, gospa Miss! Tako je živela dan na dan v naših gorah. »Nisem rada zapravila prostega dne in še danes so mi gore prave prijateljice,« je rekla Evgenu Lovšinu, ko jo je obiskal ob njeni devetdesetletnici.¹

Pri vsem tem planinstvu in ljubeznivosti je bila neutrudna publicistka, dopisovalka listom v svoji britanski domovini, za nas Slovence zaslužna razširjevalka poročil o lepotah in življenju na našem majhnem slovenskem koščku Evrope in bila je vabiteljica svojih rojakov, da so prihajali k nam v goste. Do zadnjega je sejala prijateljstvo do nas v svojo domovino, ki jo je strastno ljubila kot vsak Irec. Okrog 12 do 15 milijonov je po svetu raztresenih teh Ircev, usoda pa je nanesla, da jih prav malenkostno število še govori svoj stari keltski jezik in komaj dobra četrtina jih prebiva v domovini. Kljub temu boste redko našli Irca, ki ji ne bi bil zvest in s srcem predan svojemu ljudstvu, četudi je bil še toliko oddaljen od domovine. Moore,² veliki irski pesnik,

¹ Evgen Lovšin, Miss Fanny S. Copelandovi ob njeni devetdesetletnici. PV 1962/401–405.

² Moore, Irish Melodies, Nr. 3.

je to ljubezen svojih rojakov do domovine poudaril v stihih:
Skozi nevarnost in trpljenje me
spremlja tvoj smehljaj, o domovina!

In četudi je bil tebi usojen prezir
in glava kronana s trnjem –
naj se mrtev zgrudim h tvojim
nogam, če ne bo vsaka moja misel
posvečena tebi, o domovina!

Zapisal sem, da je bila gospa Copelandova Irka, čeprav je sama o sebi zatrjevala, da se čuti Škotinjo, ker je zrasla na Škotskem. Ne mislim, da bi bila gospa samo zaradi tega Irka, ker je bila rojena na Irskem, ne! Trdim tako zato, ker so vsi Škoti doma iz Irske. Severno-vzhodni košček Irske se je, namreč, nekoč imenoval Škotsko, prebivalci na njem pa so bili Irci. Menda v šestem stoletju so se začeli izseljevati na gorati, pustiti del na severu Britanije, ki se je takrat imenoval Albanija. Po priseljenih Ircih s škotske pokrajine na Irskem se je začelo tam udomačevati ime: Škotsko; od dvanajstega stoletja naprej ji je to ime ostalo za stalno.

Nič zato, če je gospa hkrati Škotinja in Irka, samo ponosna je mogla biti na to! Irci so, namreč, nenavadno nadarjen narod, poln žive domišljije v snovanju in pripovedovanju, poln bistroumnosti in tudi šaljivosti. To je narod, ki je prispeval človeštvu velik delež duhovnih velikanov, to je po značaju skromno, dobrosrčno, vztrajno in neutrudno delavno ljudstvo, prekipavajoče od ljubezni do domovine. Vse to so bile lastnosti tudi gospe Copelandove.

Nekoč sem jo vprašal: »Ko ste tako daleč stran od domovine, ali se vas nikoli ne loti domotožje po vaši ožji škotski domovini?« »Ne, ne,« je rekla, »že takoj prve tedne, ki sem jih prebila na Slovenskem, sem se srečavala s toplino ljudi in se čutila kot doma. Kmalu potem sem slišala govoriti domačine v gostilni in njihov pogovor je zvenel čisto po naše na Škotskem. In imena krajev! Denimo Mengeš, Trzin, to se sliši čisto škotsko. Metlika pa je sploh naše ime, saj imamo kraj Methlick tudi na Škotskem! Pa tudi besede, navade na Slovenskem so mi blizu, vse drugače kot, na primer, nekoč v Berlinu. Tam so mi ostali ljudje in njihove navade tuji, pogrešala sem prijaznosti in človeške topline. Pa nič hribov ni bilo blizu!«

Res je, mi je dejal prijatelj, če dobro prisluhneš irski govorici, lahko izluščiš iz nje čisto slovenske besede, imena in priimke. Na primer: Belak, Bohen (Bohinj), brije, klavrn, Avram, Avšin, Baloh, gmah, Koren, Kreigar, Kosovel, Kum, Dob, Dragon, Derganc, Fala, Gantar, Gogal, lintvern, log, Lušin, Pust, Rihar, rena, slap, Slivce, sneh (sneg), boh (ubog), kabuk (klobuk), Cêle (Celje), kolobar, klaonc klanec), Tavčar, Stelè, keha, kovter, fantin itd.³ Rekel bi, da so to neke samo slutene, še ne razkrite sorodstvene vezi med Irci in nami, ki so se podzavestno oglašale tudi pri gospe Copelandovi.⁴

Kasneje sem se srečaval z gospo Copelandovo v letih 1930 do 1941 pri smučanju po Komni, po dolini Triglavskih jezer, nad Voglom in po Pokljuki in, kajpak, pri večerjah v kočah SPD, ko smo se po smučanju razgovorili in nasmejali. Vsakokrat se je nenadno pojavila, nenadno odšla in tudi v družbi ostala prav na kratko.

Pomembno srečanje, ki mi je gospo Copelandovo prav močno približalo, pa je bilo dne 30. 8. 1958. V družbi svojega zeta Marijana sem prišel z Doliča čez vrh Triglava na Kredarico. Okrog Triglava pa nama je sledil, takrat že bolehn, prijatelj profesor Janez Tominec. To je bilo tisti dan, ko so zvečer s slovesnostjo otvorili prenovljeni in povečani Vodnikov dom na Velem polju. Na Kredarici smo nameravali prav na

³ Povzeto po knjigi: Ing. dr. Janko Grampovčan, Berilo in Béarla, New York–Trst, 1958, Samozaložba.

⁴ Domnevam, da so se Turi in Vindi (poljedelski in železarski ljudstvi, ki sta še živeli ob pričetku n. št. v pokrajinah povirja Rena in Donave in v gorah južno od Bodenskega jezera, takrat od Rimljanov imenovanega: Lacus Venetus) umikali pred nasiljem Germanov in Rimljanov v dveh smereh, en del čez Galijo in naprej na Irsko, drugi del pa po alpskem svetu na naš današnji življenjski prostor. Imenu Windisch lahko sledimo od reke Aare v Švici pa globoko v slovenski svet. Prav tako najdemo v Franciji dosti zemljepisnih imen iz osnov Vend- (Vend = galska oblika za Vind-, Venet = rimska obl. za Vind-). Cezar poroča, da je leta 56 pr. n. št. uničil uporno galsko pleme Venetov ob obalah morja na severo-zahodu Galije (današnja Bretanja in Normandija v Franciji). Požgal jim je vse vasi in mesta, prebivalce pa pobil ali odgnal v sužnost, kolikor niso zbežali z ladjami po morju; takrat verjetno na Irsko.

Hotel Slon
Ljubljana
1.6 Jan. 1962

Spoštovani gospod,

Oprosti, prosim, da sem
vase delo o keltskih imena v Sloveniji
tako dolgo obdeljalo, pa jutri bom ga
vrnil - brezposojas!

Vsebinska meni zelo zanimiva.
Ko sem se prispel do Hamont
vojaka, sem bila presenečena, da sem
brala imena Munges. Munges je
namo dučajno, tola to je namo
fonetično pisanje (fonetično po
slovenskem, seveda!) ot galakche
(školskega) imena Munges.

Jaz sem tudi govorila
dra. Turner, da Turški glib in Turški
Jaz govorim niata v gozdi z Turkom
in Turčija bda z keltskim Turkom
(Turk) ali je - mislim, da se zve
večer, t.j. onaki ot čine ovinje -
Zadovolje, da glibo Turški glib.

S spoštovanjem

Fanny S. Copeland

Pismo F. S. Copelandove avtorju

hitro použiti kosilo, potem pa iti tisto nepopisno lepo pot naprej do Tosca po opleč-
jih obeh Dražkih vrhov in Viševnika v kočo v planini Lipanca, da bi se ognili gneči
in nemirni noči v Vodnikovem domu.

Zgodilo pa se je drugače. Ko sem stopil na Kredarici iz koč, da bi se razgledal
po grebenih in vrhovih, nisem verjel svojim očem, ko sem zagledal na južnem koncu

koče takrat že šestinosemdesetletno gospo Copelandovo. Z dlanjo si je senčila oči in strmela tja nekam desno spodaj pod Ržjo in Rjavino. Stopil sem k njej, jo pozdravil, toda ona mi niti ni odgovorila na moj pozdrav, temveč je kar nadaljevala svoje misli, tako, kakor da bi se bila prej že videla. »Glejte, tamle doli pod Rjavino, na višini nad 1800 m je majhna planota. Polna je skalovja, macesni rastejo tam in lepo cvetje. Tam je raj gamsov. Tja sem zlezla nekoč z Arhom,⁵ ki mi je povedal, da ima tisti kraj ime Pungart. To ime na tolikšni višini nam kaže, da je imel Tuma prav, ko je trdil, da nemška razlaga Baumgarten za to ime ne more biti pravilna. Pungart utegne biti v resnici prav staro, staro ime!« Prvič sem tedaj slišal, da se gospa zanima tudi za Tumove razlage imen in sploh za naša stara gorska imena.

Ko sva stopala nazaj v dom, mi je povedala, da je prišla na Kredarico čez Prag, in, če sem prav slišal, jo je spremljal Joža Čop. Za mlajšega alpinista bi pomenil ta vzpon 86-letne gospe čez Prag napor in učinek, dejal bi, kakor pri šesti stopnji plezave!

Povabil sem jo, da kosimo skupno v Aljaževem kotičku in tam je tekel potem živahen razgovor o Keltih, Ircih, Valežanih in Škotih, o krivicah, ki so jih morala ta ljudstva prestat v stoletjih, in o besedah, imenih in priimkih iz teh jezikov. Poznalo se je, da je vse to dosti študirala. Povedala je tudi, da je njen priimek Copeland keltskega porekla.⁶ Ko pa sem ji omenil, da imamo keltsko krajevno ime »Koplant« tudi v Jugoslaviji (gorski zaselek v Črni gori, občina Kijevo, blizu je Peč), jo je to prijetno presenetilo. Skoraj tri ure smo se tako pogovarjali, kar je bilo pri tej gospej prav izjemno dolgo.

Že smo se poslavljali pred domom, tedaj sem doživel novo presenečenje. Gospa mi je v slovo podala roko in rekla: »Srečno potujte, jaz pa bom še en dan uživala ta nebeški gmah, potem pa se bom vrnila skozi Kot.« »Kako, kako ste rekli? Nebeški gmah!« sva skoraj hkrati vprašala oba s Tomincem. »Gmah, da, gmah. Tako je po naše – enako kot 'gmah' dosti slišim v Sloveniji po deželi, v hribih, pa tudi v Ljubljani.«

»Gmah« je, torej, tudi eden tistih naših izrazov, košček prastare folklore, ki smo jih podedovali neposredno od Kelto, pa so nam ga jezikoslovci brez potrebe prepovedali najbrž zato, ker so domnevali, da nam je bil vsiljen v dobah, ko so nam vladali nemški fevdalci in drugi oblastniki.

Po vsem tem, kajpak, smo prispeli v kočo Lipanca šele okrog polnoči.

Od tega dne dalje sva ostala z gospo v stalnih stikih, pomagala mi je z nasveti, posodila tudi nekaj knjig. Po člankih, ki sem jih pisal za PV, mi je včasih pisala in priporočila dopolnitve ali pa me je povabila v kavarno Slon na razgovor. Posodila mi je tudi pesmarico starih keltskih pesmi in nekatere od njih celo zapela. Glas ji je, namreč, ostal zvonek še pri 90 letih. Ko je tako pela stare melodije, me je nekoč opozorila na nekaterih mestih na posebno podobnost z našimi starimi ljudskimi napevi – toda, to bi bil mogel bolj dobro razumeti glasbeno šolan strokovnjak. Pri srečanju pred domom na Kredarici, ko sva z gospo vneto govorila o tistem imenu »Pungart«, naju je fotografiral moj zet, ne da bi gospa ali jaz to opazila. S tega posnetka sem dal povečati njeno glavo, ji potem v pismu poslal to sliko in vprašal, če jo smem s kratkim pojasnilom poslati uredništvu PV za objavo. »Zakaj mi niste rekli, da bi si bila popravila lase, ko ste slikali,« mi je pisala in ni želela objave. Kajpak, tudi če bi bil vedel, da naju zet slika, bi opozorilo glede las ne zaleglo, saj ji je močan veter sproti kuštral lase.

Že nad 90-letna je bila, ko mi je na nek moj članek v PV pisala obsežno pismo s posebno zanimivi podatki. Nisem vedel, kako naj bi se gospe oddolžil. Bilo je o božičnem času, tedaj sem videl v trgovini lepe pomaranče, ki so v tisti dobi še redke. Kupil sem jih vrečko, v cvetličarni pa še šopek narcis in vse to ji nesel, ko sem ji šel voščiti sreče in zdravja za novo leto. Prav vesela je bila narcis; pomaranč pa ni

⁵ Arh in njegova žena sta dolga leta bila zelo dobra oskrbnika nekdanje koče na Kredarici.

⁶ Cop (angl.), kopa (slov.), Koppe (nem.) in podobno tudi še v nekaterih drugih indoevropskih jezikih, povsod v istem pomenu: zaobljen vrh, kopica.

hotela vzeti in se opravičila: »Že 30 let ne jem nobenega sadja!«. In, kako je torej tisto z vitamini?

Bil sem na obisku pri bolnem profesorju Westru; poleti 1959 je moral že v drugič na interni oddelek Kliničnih bolnišnic. Kot prvo mi je povedal, da mu je zdravnik pri jutranjem pregledu dejal, da so v bolnišnico pripeljali gospo Copelandovo. – »Zlom v kolku, težka zadeva v tej starosti,« mu je pripomnil zdravnik.

Stopil sem k njej v veliko sobano kliničnega oddelka z dolgo vrsto postelj levo in desno. Razmišljal sem, kako jo bom najhitreje našel in sem počasi stopal po sredini sobane. Tedaj sem zaslišal vesel glas: »Tukaj, tukaj,« in s tretje postelje na desni se je izpod odeje dvignila roka, od obraza pa je bilo videti komaj oči in čelo ter šop sivih las. »Profesor Wester vas pozdravlja, on je tudi tu in on mi je povedal o vaši nesreči.« Tedaj je hotela vedeti vse samo o njem. Vsakokrat, ko sem jo začel vpraševati, kako je to bilo in kaj je z njo, je samo zamahnila z roko: »Veste, pre-neumnol«. Ko pa je bil čas odhoda, me je hitro še prosila, da naj obvestim na dve številki po telefonu njeni znanki, da bi ji prinesli nekaj stvari.

Od drugih pa sem kasneje zvedel, kako se je bila odpravila sredi popoldneva na Veliko planino mimo Sv. Primoža. Njenih 40 do 45 kg si je natovorilo še nahrbtnik kakih 10 kg teže. Bil je lep, vendar soparen dan in je stopicala, kot vedno, počasi. Medtem se je bližal že prvi mrak in še pooblačilo se je. Pospešila je korak, kajti zamolkel, oddaljen grom se je oglasil. Še preden pa je prispela do zadnjega gozdčiča, še kake pol ure bi bilo do koč, se je ulilo. Sledil je blisk in tresk, spotaknila se je in težki nahrbtnik jo je zadel na kolk; tedaj je obležala in zaman klicala na pomoč. Dež pa je lil naprej skoraj vso noč.

Ob zori se je zjasnilo in tam mimo so hiteli zgodnji popotniki, ki so se odpravili iz koč, da bi ujeli v Kamniku prvi vlak. Presenečeni so zagledali v gozdčiku na mokrih tleh kupček 87-letnega življenja, premočenega do kože, ki ni prosilo, ni stakalo, tako do kraja je bilo izčrpano, samo še blesk oči je izdajal, da živi. V teh očeh pa so brali popotniki trpljenje, upanje in kanček veselja, ker je prišla pomoč.

V bolnišnici so bili v zadregi: zlom v kolku je že pri mladem človeku huda zadeva, v tem primeru pa so bile kosti stare in šibke. Oklevali so, da bi zlomljeni kolk povezali z žeblijem. Menda so jo poslali v drugo in od tam še v tretjo bolnišnico, povsod pa so majali z glavo. Tako so tekli meseci, ona je ležala in opravljala svoje delo kot prej, ko je bila zdrava, sedaj pač v postelji. Vsako premikanje ji je povzročilo hude bolečine. Čez mesece je opazila, da bolečine pojenjavajo. Nekega dne je poskusila stopiti na noge – in šlo je. Stopila je ven na hodnik. Opazila je to medicinska sestra in zakričala: »Gospa Miss, za božjo voljo, kaj pa počnete!« Ona pa je mirno odgovorila: »Saj gre, je že dobro.« In res je šlo.

Kasneje sem jo vprašal, če je bilo res tako, pa se je samo namuznila: »Veste, škotska kri!« Ni zanikala in ni mi potrdila.

Vsekakor pa je resnica, da se je po tej nezgodi začela opirati pri hoji na palico in hrbet se ji je čedalje bolj krivil.

Zdaj je škotska gospa umrla. Mi pa bomo pogrešali tisti svetli žarek, ki je pol stoletja poživiljal kraljestvo naših ledeniških gora. Njihovemu očaku nad Zelenim snegom se je utrnila solza tedaj, ko so jo pokopavali tam na Dovjem, kamor je hodila na Dan mrtvih prižigat svečke.

Na njen grob gledajo snežni vrhovi, za katere ji je hrepenenje po njih zapisalo v italijanski konfinaciji⁷ med zadnjo vojno vrstice:

»Kolena so jim ovita z valujočimi gozdovi,
ledja opasana z žametno pašo
z uvezenim cvetjem.
Ramena jim pokriva plašč brezmadežnega snega,
nad obrvmi jim je diadem iz gladke skale
in iz draguljev lesketajočega se ledu.«

⁷ F. S. Copeland, *Nostalgia Alpina*, Italy 1944. Zadnja kitica pesmi, angleško napisano v Bibieni blizu Firenc. Glej: PV 1959, str. 177 in 184.

PISMA IZ PAMIRSKE TORBE

ING. PAVLE ŠEGULA

Novigrad, 28. 6. 1970

ragi Riko!

kmalu bo že leto dni, odkar sva skupaj stala na vrhu najinega sedemtisočaka, za oba je bil poslednji, čeprav sem ti tistikrat prisodil, da boš utrl še prenekatero gaz v nedotaknjeni gorski naravi daljnih, neznanih gorstev.

Neusmiljeni zob časa pa se ne ozira na misli, ki jih pleto naši možgani. Ko minevajo dnevi, se iztekajo naša pota po sledih, ki jih načrtujejo druge sile. V najinih pomenkih sva se tolikokrat znašla tudi ob morju, pa se mi zdi ta kraj kot naročen za poslednji pogovor s teboj in z drugimi fanti, ki dele tvojo usodo v neizmernosti vseirja.

Slednjega se bolj kot v gorah zavedam prav ob morskih širjavah, sicer pa je med to neskončno gladino in razbitimi čermi ter med gorskimi prostranstvi vedno neka silna podobnost. Poglej le z menoj, na to kodrasto gladino, ki utripa v penečem se gibanju in v svoji neskončnosti bolj kot karkoli ponazarja večno spremembo brez spremembe, nenehno utripanje. Poraja se val za valom in spet izgine, da bi ga naslednji hip zamenjal drugi. Na las enak prvemu, a vendar nov in že ob prvem gibu zapisan minljivosti. Prav tak mora biti pogled na vse živo, kar lazi po zemlji: polž, človek, mušica, drevo, karkoli se bije za obstoj. Rojstvo je hkrati že tudi smrt in smrt daje prostor novemu. Tako se preliva materija od prvih trenutkov obstoja, pa naj se giblje v prazninah veselja kot medzvezdni prah, kot drobceni sestavni deli atomov ali kot živ, organiziran splet organske snovi.

Gledam te skale ob skali, ki jih ližejo valovi že tisočletja in so komaj spremenile svoje lice. V zraku lenobno utripajo krila galebov, borove veje neutrudno migljajo v vetrcu, od časa do časa se belo zapeni čelo valov, ki ga neznan zagon porine v nedra obale. Na noč mežikajo nad svinčeno temno gladino iste zvezde, kot so nama svetile v taborih na pamirskih gorah, prav tako večnih in negibnih za človeško pojmovanje narave. Kako daleč so od naju. Če bi znala kako in kaj, bi se vsaj najine misli, ki sva jih nekdanj posvečala vseirju, gotovo lahko neke v tistih prazninah srečala in se združile v topel pomenek kot svoje dni v osrčju pamirskih gora.

Vsi prevzeti od pravkar doživetega vrha smo se tisti sobotni večer spuščali proti osamelemu taboru, v katerem je le večerni vetrič godel ob praznih šotorih.

Sestopali smo v skupinicah in posamič, vsak po svoje nekako rahel in pretresen od telesnih naporov in doživetij, ki so za vekomaj legla v srce. Dejal bi, da so šle noge svojo pot, ki jo je le za silo usmerjala volja, misli pa so bile eno z veličastno naravo, ki nas je obdajala in s katero smo se zlili v celoto. Vrtale so v skrivnosti vrhov okrog nas, v nagubane grebene ledenikov, ki so se globoko pod nami utapljali v večerni mrak. Iskale so pristope na konice, ki se čakajo obiskovalcev, in ugibale, kam bo življenje zaneslo tovariše iz naše sredine. Velikanom in najvišjim okoli naju je človeška podjetnost že vzela čar nedostopnosti. Naj bodo ponovitve še tako drzne, še tako krvavo pridobljene, svoje devištvo v grobem pomenu besede so že izgubili. Na vrsti pa so drugi, le malo nižji vrhovi, prenekateri obdani z ovirami, ki jih ne bo lahko premagati in s katerimi se bodo spoprijemale nove generacije radovednih pogumnežev. Ne bo jih zmanjkalo, še in še si bodo stiskali roke, ko bodo počasi premagovali zdaj to, zdaj ono oviro. Sonce je neopazno krmarilo proti zahodu, ko smo bili nad snežnim skokom, odkoder se že pokaže tabor.

Luvsan in Gena sta se s cepini elegantno zapeljala v podnožje, sam sem se ob tebi preudarno spuščal tistih deset ali koliko metrov navzdol. Misli so se osredotočile na gibe, noge so ubogljivo iskale stope, roke so do ramen vrtele v goljufivi sneg. Ves sem bil napet in živahno prizadeven, dokler nisem stal spet na položnejših tleh. Eno-ličnost beline so razpršile temne skale in skalni drobci ob njihovih bokih. Še noga

se ga je razveselila in krepko stopila nizdol, do glave vrh strme, zbite snežne vesine, ki gladko vodi v terasaste ograde do tabora 3.

Nina in njena tiha simpatija Gena sta prhnili mimo naju, zobati trikuni so ju varno nosili navzdol, bliže počitku in požirku čaja. Nič se ni več poznala kriza, ki je pestila Ninočko na brezupni ravnini pod vršno piramido ob vzponu. Uspeli vzpon ji je dal poleta, da so bile težave v hipu pozabljene, njen fantič ji je izkazal višek pozornosti, in jo za ceno lastnega vzpona bodril, dokler ni premagala težavnosti trenutka. Ko smo se ustavili pri Tolji, sta bila že globoko pod nami, mi pa smo se lotili sestopa po varljivo gladko in trdno zbiti sneženi strmini.

Vrv je kar padla navzdol in obmirovala na trdno zasidranem, do okla zabitem cepinu, ob njej smo se varno spuščali vsi, kar se nas je nabralo. Najini škornji so bili malce pregladkih podplatov, da bi se drsala nizdol kar tako brez varovanja, da bi natikala dereze, bi bilo prezamudno in prenaporno. Že je Tolja vezal novo perlonko, za novih štirideset metrov sestopa, nad nami so se pojavili novi tovariši, med njimi Bolgari v rdečih puhaстиh oblačilih.

Vem, dragi Riko, da si celo v svojem negibnem miru ves napet ob misli na tiste trenutke. Najini kosmati bradi sta se naježili in dih je zastal, ko se je prizorišče nad nama, nedolžna bela strmina pod postavnim Ismailom nenadno spremenila v neizprosno tobogan smrti. Nenaden sunek zatakne dereze sta ga vrgli navzdol, da so palice nebogljeno odletele iz močnih rok in je bilo vse njegovo življenje samo še igračka v rokah USODE. Štirideset metrov je malo, tako malo, da sva midva samo strmela in kot v sanjah gledala, kako veliko, postavno telo bliskovito drsi proti skalnemu rebru. Tistih par sekund je bilo premalo, da bi padli brez cepina storil karkoli in se ognil smrtonosnemu udarcu skalovja.

V silnem zaletu se je v padcih in udarcih iztekla gibalna energija; prav na zadnjem skalnem pomolu je tovariš obležal nem in negiben, šele takrat je minila naša uročenost. Povešene, napol odprte Toljine čeljusti so se sklenile v tanko črto brez barve, v orjaških skokih in brez misli na lastno nevarnost je bil pri fantu na skali, sledila sva mu, takisto vsa prevzeta od misli na usodo tovariša, s katerim smo se nedolgo tega objemali na vrhu in si želeli še mnogo vzponov.

Sonce je neusmiljeno tonilo, kot da bi hotelo pobegniti pred velikim vprašanjem življenja in smrti. Kdo bo zmagal? Ta blede fant, ki je pred njim še vsa življenjska pot in šteje komaj triindvajset pomladi, ki je obredel že vse vrhé in stene svoje bolgarske domovine, ki je plezal v naših Julijcih in Centralnih Alpah, ki je podrobno poznal Kavkaz, in nas je ob vsaki priložnosti spravil v dobro voljo s svojimi zabavljicami v slabi srbohrvaščini? Je v knjigi življenja zapisano, da je to njegov poslednji večer, hkrati večer in zima njegove življenjske poti?

Čudno, kako trmoglavost se upiramo smrti! Ves negiben je pred nami, ki smo ga pripravljali za prenos v tabor, mirno dihal, da so drhte nosnice, mi pa smo ga videli pokončnega, ponavadi na čelu kolone bolgarskih alpinistov ali za vedno nasmejanim, temnopoltim Enčom.

Ti, Riko, si si navezoval njegove dereze, medtem ko je Tolja z rdečo raketo sporočal v tabor, da se nam je pripetilo nekaj hudega. Zdravnik je tipal okoli ponesrečenca, da bi mu nudil prvo pomoč, bolgarski fantje so slačili vestone in pripravljali mehko ležišče v vrhnem spletu, v katerem naj bi onemoglega ponesli v zavetje tabora. V tem me je Tolja poslal k Borisu po smuči, na njih bo težavni transport potekal bolj mirno, za prizadetega bolj prizanesljivo.

Kot v omotici se spominjam tistega samotnega sestopa. Zdel se mi je brezkončen, čedalje več senc je leglo pod korake, ki so omahovaje ubirali pot zdaj čez groblje, pa spet prek rahlih, tankih klož, ki so brez šuma izginjale v globino, ko jih je teža obremenitve pahnila iz varljivega ravnovesja. Cepin je prežal, da se ob prvem znaku zažre v sneg in v glavi je rojilo na tisoče misli.

Kako bo z Ismailom tu gori, kjer še zdravemu manjka kisika, kjer telo pri najboljših močeh nenehno usiha v pomanjkanju tekočine in hraniva? Kako bomo bolnika prinesli v dolino, v požrtvovalne večere roke kirurgov? Kako mu prizanašati s sunki in neogibnimi manevri? Pa to so bile samo vsakdanje misli, poročene iz nuje trenutka. Kako se

je sonce zažrlo v koničaste grebene gora na zahodnem obzorju in so poslednji žarki blagoslavljali naš vrh, se mi je v srce naselila žalost. Bo mar tako kot to sonce usahnilo tudi mlado življenje in bo pod streho bolgarske družine zazevala vrzel, ki jo ne nadomesti nobeno novo, nobeno drugo življenje.

Utrnila se bo solza materi, mogoče jo bo potočilo mlado dekle, ki bo zaman pričakovalo svojega junaka gora. Za hip bo odrevenelo srce očeta, bratci in sestre bodo pogrešali svojega šegavega črnolasega vzornika. Kako kruta je pot človeka, rodi se v bolečinah, ki jih blaže solze veselja nad novim zemljanom, odevajo ga tisočere dobre želje, ki mu na pot posipajo rožice in ki žele, da bi mu je ne križala nobena senca, nobena bol. Seveda je to le simbolika, ob rojstvu so strune človeške zavesti uglasene le na nežne melodije. Kako tudi ne, narava je spet zmagala, stvarstvo ima spet novega črvička, naj mu bo mehka vsaj prva zibel. In ko raste drobno bitje ter iz dneva v dan s krepkejšimi zamahi posega v dogajanje okrog sebe, mu dobrotni starši v dobrih željah krčijo pota bodočega življenja, pogosto vidijo v svojem potomcu tistega, ki bo uresničil sanje, ki se njim niso izpolnile. Žele mu poštenje in srečo in so z dejanji in čustvi del njega samega, njegova najbogatejša dota do poslednjega dne...

Življenje ni nehanje, smrt in rojstvo sta si pravzaprav presenetljivo blizu, le da ob smrti vidimo le tisto lepo, ki odhaja, in z njim tudi del nas samih. V tem odhajanju je bolestna naša nemoč, da si ohranimo lepi DANES, čarobno ubrani spev vedrega trenutka, HIPA, ki je že v svoji sedanjosti neulovljiva, neponovljiva preteklost. Tako je bilo, je in bo, ko bodo sprhnele kosti generacij, ki jih še ni, a bodo prav kot mi prihajale, trpele, se veselile in ginile v pozabo.

Človek je velika stvaritev narave, za naše zemeljske pojme skoro popolna in še v marsičem nedognana. Prekosil bo pa samega sebe, ko bo spoznal in doumel, da je v svoji človeški podobi le bežen odraz kombinatorike narave in ko se bo zavedel svoje resnične večnosti med atomi in molekulami vesolja. V njem ne gre nobena stvar v izgubo, energija se pretvarja v snov in ko pride čas spet v novih valovih, prhne v brezdanjost prostora. Kje vse boste, moji revni, utrujeni delci takrat onkraj meja, za katerim ne seže ta hip niti moč sonca, med snovjo, ki bo ustvarjala nove zvezde in zaplodila nove planete. Brezkončen nič, a vendar NEKAJ, sestavni delci novega sveta, klice novega življenja, morda za nekaj milijard let drobci puste krajin nebesnega telesa, zavite v pline in sopare, izpostavljeni udaru električnih viharjev. Za naše pojme seveda nezanimivo, surovo životarjenje, a vendarle ŽIVLJENJE. Poslednji soj rumenozlate svetlobe je usahnil za morjem gora, visoki Pik Lenina za menoj je v drgetu vetra usahnil v brezizrazni sivini, iz bližnje kotanje se je opotekla črna pojava s smučmi na ramenih.

Kostja? Pogledale so me Borisove oči. Brez besed sva si pokimala, v obeh se je spet vzdramilo upanje. Ni še vsega konec. Mlado telo je trdoživo, morda pa poškodba ni huda, fantič si bo v dobrih, zvestih rokah opomogel. Proč s hudimi sanjami, časa zanje je še mnogo, mnogo. Med šotori mir, par besed prizadetim tovarišem. Požirek čaja in bonbon iz Kostjinih rok sta popotnica v trden sen, komaj še zaznavam, kako se čez čas tudi tvoje telo zlekne v vrečo poleg moje. Treba si je odpočiti, jutri bo naporen dan.

Zdramimo se v kristalno jutro, sama svetloba in sonce, med tovariši pa nemir in poparjenost. Tiho begamo med šotori, ne vemo kako in kaj. Ismail se še bori za svoj prostor med živimi, brez besed in zunanjih znamenj, a vendar uporno. Če je prestal noč, bo ostal. Zdravnik omahuje in se prek radia posvetuje z nevrokirurgi v daljnem Ošu. Svetujejo, da počakamo, da utrujenega telesa ne bremenimo z novimi napori. Ni nam hudega, bomo pač počakali, samo da bo fantu bolje in da ga ob pravem času spravimo na varno. Čuti se utrujenost, ki je med navzoče seje močna pojava priletnega, a korenjaškega Bubanova.

»Kdor se počuti slabo, lahko odide, drugi počakamo na preokret«, se glasi njegov ukaz. NIHČE ni slab, ostali bomo vsi. Le Poljaki zapuščajo tabor. Svoja skupina so in zanje ne velja pravilo našega tabora. Kljub temu se zdi, da jim ni lagodno. Vem in čutim, da tudi sam ne morem premikati gora, a če nesem samo robček pone-

srečenega tovariša, sem mu s tem že izkazal svojo privrženost v stiski. Bradata, nekako neharmonična četica pa sestopa in nihče jim ne zavida, če bodo dan ali dva poprej v zeleni dolini. Bolj človeško bi bilo, če bi ostali med nami. A kdo pozna njihove misli, kdo ve, kaj jih tare in žene nizdol. Kmalu so samo še počasne pike, drobne pike v peremički pod Razdelno...

V šotor se zazre mračni, ogoreli Enčov obraz. »Boris«... in že vemo, da je konec. Usahnil je fant iz njegove četice in se osvobodil vsega hudega. Neskončno lahek zre iz kdove kakih perspektiv na svoje negibne ostanke in na nas, ki se pripravljamo, da jih z vsem dostojanstvom pospremimo do tabora v Ačik Taš, odkoder jih bo letalo poneslo svojcem na obale Črnega morja.

Ob rezkih ukazih smo naglo nared, na ramah težka bremena. Vsakomur se pozna, da je v teku akcija. Česar ne zmore pokojnikovo spremstvo, prevzamemo mi.

Še te vidim, Riko, kako se šibiš pod divje nabitim nahrbtnikom, ves odet v puh in v kosmatih škornjih. Beli klobuček poudarja gosto rast na tvojih licih, miren kot vedno mi pomagaš, da med svojo kramo zbašem še peklensko težko Borisovo »študijsko« kamero. Ko ob napetih vrveh počasi drse navzdol ostanki Ismaila, pričnemo s sestopom tudi mi.

Sestop ni težak, breme na ramenih je težko, pretežko, da se vsakih nekaj metrov nerodno motovilim ob vrvi in so tovariši v skrbeh.

Ni mi hudega, le nikamor ne pridem, ko pazim na vsak korak in mi manjka sape pod neusmiljenim bremenom. Opazujem ruske fante, širokopleči in močni se ne menijo za pezo, utrdila so jih dolga prečenja in nešteti podvigi po teh gorah so zdesetkali izbranice v peščico, ki je ta hip tu med nami. To so res izbranci, vse kar je bilo le količkaj šibko, sploh ni prišlo do Ačik-Taša. V uri preizkušnje se to pozna, kaj bi bilo, če bi bila vsa skupina šibka, umerjena le na običajne težave, ki zadenejo človeka v svetu sedemtisočakov.

Genadij mi je pomagal nataktniti dereze in godel nad mojim obavnim nahrbtnikom. Ni mu bil všeč in obljubil je, da ga bova na peremički nekoliko zrahljala. Sam je nosil celo kredenco, pa mu očitno ni delala neprisil. Kako tudi, hrustu stopastih nog in širokih ramen?

Neskončne vesine je bilo kraj, v sedlu pa mir in toplo, vse drugače kot tedaj ob vzponu. Kamera je romala v Genadijevo bisago. »Nu čto,« se mi je zarežal, ko me je kar vrglo kvišku. Noge so bile vse drugačne kot malo poprej, požrešno sem glodal konfete in srknil nekaj požirkov čaja. Nenadoma me vzpon na Razdelno ni več plašil, čeprav smo napredovali le počasi in obenem vlekli vrv z Ismailom. Kot brodarji ob Volgi, kot brezpravniki, okomatani s konopci, le brez njihove zategle pesmi in vzdihov...

Spet sem se lahko posvetil mislim, posvečene so bile odhajanju naših odprav na vse konce sveta, v gore, kjer ni toliko požrtvovalnih tovarišev na kupu, a kjer se prav tako kot tu lahko primeri nesreča.

Spomnil sem se nezaupljivih pogledov tovarišev, ko jih je komisija pošiljala na pregled v športno ambulanto. V svesti si svojih moči so le malokateri verjeli, da jim hočemo dobro, da s pregledom preprečujemo morebitne zagate. V želji, da ostane med izbranimi, je marsikdo videl v pregledu le zvito ukano, skritega tekmeča, ki preži na njegovo mesto. Večni optimizem mladih tako in tako vidi vse v rožicah.

Kako bi zdelana petorica nekje v Hindukušu ali Himalaji spremljala v varni tabor ponesrečenega tovariša? Ali ti fantje kdaj pomislijo, da mora biti sleherni do konca CEL MOŽ, da si morajo biti po duševnih in telesnih močeh enaki, uglaseni do zadnjega.

V duševno moč ne dvomim in nikoli nisem dvomil, toda ko je treba opravljati težko, garaško delo, takrat odločajo enakopravno tudi telesne sile. Sama dobra volja še ne premaga skokov, prepadov, ne premošča zevajočih razpok na ledenikih, ne nadomesti hrane in ne daje toplote.

Če bo kak odpravar bral te besede, naj mu bodo vodilo, kadar bo odločal o svoji kandidaturi. Ne le dobro zdravniško spričevalo, tudi odločnost in prepričanje, da bo zdržal tudi reševalno akcijo v najhujših pogojih, mora dati na tehtnico. Od

tega utegne neki hip biti odvisna usoda in vrnitev skupine, ki v prešernem obilju prekipenjajočih moči odhaja na pot...

Tik pod vrhom Razdelne smo se še poslednjič ozrli na jug. Gledal sem Pik Komunizma in te gledal, Riko, kako se vzpenjaš na njegovo skalno teme. V dno duše sem verjel, da se bosta srečala in ti privoščil tisti trenutek. Bil si kot ustvarjen za odprave; žilav, preudaren, molčeč in tovariški, da ti je Boris nenehno godel nekaj o »gigantu« in pri tem mislil našega »fanta od fare«. Razpletle so se vrvi, v sestopu smo po dolgem in povprek pregazili bela pleča óblega šesttisočaka. Kljub smrti tovariša nam je bilo lepo in toplo, ko smo posedli po toplih skalah okrog tabora 3. Ležali smo po grušču in miže uživali ljubkujoče sončne žarke, vpliv višine je že ponehaval, z vsakim vdihom nas je krepil kisik, ki ga je bilo tam gori vendarle nekaj več kot višje gori pod vrhom.

Zavest, da se spuščamo k zelenim nižavam, je premagala celo vzdušje smrti, kot da smo si s samim življenjem predali štafetno palico novega zaleta in krenili novim prigodam nasproti...

Sonce je grdo zdelalo sneg na severnih vesinah naše gore, pod zobmi derez je škripal moker led in škrtal med zoprnim mletjem kašaste, zrnate brozge.

Hodili smo navezani in spet pa spet strmeli nad številnimi razpokami, ki jih par dni poprej nismo niti slutili. Ploščad nad taborom 2 je bila ena sama skrivalnica globokih zev, ki so nam z velikimi mostovi kljub temu milostno dovolile prehod. Tu in tam se je vdrla noga, a ob čuječih tovariših ni niti srce udarilo kaj prida hitreje. Kisik in bližina Leninovega ledenika sta opravila svoje, da smo bili od hipa do hipa bolj vedri in dobre volje. Porabljene konzerve mleka, sladkor in celo slanina so se prelivala v nove energije, da smo se samo čudili, kam vse te dobrote izginjajo.

Za bradatim Gruzincem Stepanom smo pod večer pristali na skalovju med šotori tabora 1.

Med čaj, ki ga je varila medicinka Tanja, in ribje juhe so se vpletale novice.

Bradati Toni in vedri Michael tičita nekje 200 metrov pod vrhom, njuna tovariša v navezi sta se danes vzpela na vrh in sedaj si med nami s Toljo Ovčinikom pripravljata vse potrebno, da jih gresta jutri iskat in pospremit v dolino.

Kosmati Sepp in blagi Lojzek, Avstrijca, ležita brez moči, sama in osamela, izčrpana do kraja v taboru 6800 metrov visoko in takisto čakata na fante reševalce. Sama se nikoli ne bi vrnila med nas in domače.

Šegavi Sepp je sam samcat zlezal na vrh in razobesil svoje republike zastavo, ki nas je včeraj z velikim frfotanjem pozdravila, sedaj pa mu trda prede, vsemu upadlemu, brez volje in komaj še živemu.

Grdo ju je prizadela višina, pomanjkanje kisika. Brez tovarišev in hrane, ki si je ne moreta pripraviti, sta samo še dve bitji, potrebni pomoči in nege. Zvesti himalajec Kutschera vaju jutri, pojutrišnjem z reševalnim moštvom spet vrne med žive...

V neprijetne novice pa udarja škrobot besed, čestitk, veselega pogovora. Kje še, razen v vrvežu bitk, je življenje tako spremenljivo in raznoliko? Kje si tako blizu podajata roko up in obup, obstoj in propad. Ne, Riko, ne smeva se sramovati vedrine, isto bi lahko doletelo naju, kdo ve, kaj naju še čaka, preden se nama iztečejo dnevi?

Pod nočjo naju je obiskal Tolja in prosil za škornje, šli bi z reševalci. Rađa sva jih odstopila, čeprav so nama bili dobri, topli tovariši s svojimi kocinastimi brki, ki so tako zvesto odganjali močo in sneg, veter in mraz. Naj bo to naš prispevek za podvig, ki se zgane jutri zjutraj...

Z novim dnem so izginjale drobne pike na vesinah, ki vodijo na goro, mi pa smo si delili spominke, naočnike, vponke, vrvce in še kaj ter se počasi vsuli proti dolini. Pri tirikonu so Ismaila prevzeli Francozi in Italijani, ti, Riko, si spremljal ozeblega Kenča in zvesto nosil težko breme.

Počasi smo se žrli v poslednje strmine, spet vsi polni moči, in tolažili dolgega Nemca Uweja, ki mu ni uspelo priti do vrha. Kako težko je dopovedati mlademu človeku, da je tudi neuspeh lahko uspeh. Tu gori vsekakor, le malo napora preveč in že se znajdeš med tistimi, ki mu celo najbolj skrbna nega ne more več vrniti ščepca

energije, ki ohrani lučko življenja. Kako malo je na svetu ljudi, ki so bili tako visoko kot ti, ti mar to spoznanje ne zadošča?

Uwe je ostal nepotolažen, niti norčije svizcev na prevalu, kjer se svet prevesi v dolino ob Ačik-Tašu, ga niso razvedrile. Ostal je sam v težkih mislih, ki niso usahnile niti ob bistrh vodica in zelenih travicah česnovih livad.

Ob večerni uri nam je mršil lase orjaški helikopter. Saša Kaspin se je poslavljaj ob pokojnega Ismaila v imenu nas vseh in v imenu široke srenje alpinistov, ki v gorah išče spoznanja in razodetja.

Z brega so nas nemo zrl grobovi mrtvih padalcev, grla so bila čudno zadrgnjena. V dušah nama je odmevala melodija otožne pesmi »Kje so tiste stezice, k' so včasih bile,« Bile, oh bile. Ismailu so se pravkar iztekle, naše tekó naprej do slovesa, ki mu ne vemo na ure ne dneva.

Težko je bilo slovo. Korenine simpatij vrtajo naglo in globoko prav v bistvo človeka in puste sledove za večno.

Pa saj ti to sam predobro veš, tudi ti si vsak dan ob meni, da skupaj meljeva drobne in velike prigode z najine edine skupne poti. Niti vseh misli še nisi utegnil urediti in pospraviti v skrite kotičke svojega bistva, komaj sva si utegnili pokazati pisane podobice, niti za pokojnim Seppom, ki ga je kmalu po najinem odhodu pobralo v Moskvi, nisva utegnili požalovati, pa že ni bilo tebe. Milostna nevednost nama takrat v taboru ni dala slutiti, kako kratko bo to najino poznanstvo.

Zato si ves veder sprejel značko, ko so nam jih poslednji dan izročali za spomin na vzpon na Pik Lenina in užival v naših potih po širni Alajski dolini.

Vsa napeta sva spremljala borbe rokoborcev na konjih, prisluhnila otožnim pesmim Kirgizov na mitingu, tapljala po ličkih rejene malčke, ki so jih štiporamo prinesli na slanje nomadi, kramljala v jurti z gostitelji, zbirala skromna darilca in se ob kumisu gostila s slastno ovčetino. Ob žgočem konjaku si postal dobre volje in zbijal norčije pozno v noč, ko smo pospali pod polstenimi strehami in gostim zvezdnim nebom.

Minile so še Tople vode, orientalski Oš z bučnim bazarjem, minila slovesa v beli Moskvi in polet proti domu.

Vse to je sedaj preteklost. Spomin, ki se ga ne da prijeti, a vendar je, ves lep in trden, nenehno živ in pričujoč, spomin, v katerem se kot sence gibljejo najini prijatelji iz pamijskih gora in poti, pa beseda zahvale tovarišem iz Planinske zveze Slovenije, ki so nama zaupali in naju poslali na dolgo pot. Kaj bi bile vse naše poti in vsa naša poznanstva, če bi jih ne vezale nitke prijateljstva in simpatij! Le te segajo preko vseh časov in dni, dokler je živ kdo od nas in v pisani besedi še preko tega v spomin ljudem, ki pridejo za nami...

SPLOŠNO KAZALO za sedmo desetletje Planinskega Vestnika 1961–1970 bomo, kakor doslej, izdali takoj po zaključku tega letnika. Kazalo bo sestavil prof. Vilko Mazi in se bo pri razporejanju gradiva držal ogrodja prejšnjih treh Kazal. O svojem delu nam bo poročal sam v naslednji številki PV. Kazalo bo tiskano v formatu PV (kakor Kazalo za 1.–4. in 5. desetletje). Naročite ga lahko pri upravi PV, Ljubljana, Dvořakova 9.

PROSPEKTBIRO NOVA GORICA razpisuje natečaj za 40 barvnih diapozitivov Julijskih Alp za izdelavo razglednic in drugega propagandnega materiala.

V pošte pridejo motivi:

vrhovi Julijcev (panoramski posnetki), planinsko cvetje, planinska jezera, planinske postojanke, koč, detajli gora, slapovi, reke in drugi motivi z alpskega področja.

Za natečaj pridejo v pošte barvni diapozitivi vseh velikosti.

Diapozitive pošljite na naslov »Prospektbiro Nova Gorica« do 15. novembra 1970.

Posebna komisija bo pregledala dospele diapozitive in izbrala najboljše, ostale bomo vrnili lastnikom.

Izbrane diapozitive bomo odkupili ali plačali avtorski honorar za objavo.

ŽENSKI APD V DEŽELI FEREDŽ

ING. RUDI RAJAR

o, tudi štirje fantje smo bili – ampak ob osmih dekletih smo postali majhni že na postaji v Ljubljani. Stisnili smo se skupaj in v grozi preklinjali ostale strahopetne fante, ki so (gotovo zaradi ženske premoči) ostali doma. Grega je izpeljal organizacijo kot navadno: navdušil je pol APD za slikovite, neznane, divje, gorate in sploh Prokletije, zadnji hip pa je obesil vodstvo odprave Mariji, kar je bilo že samo po sebi dovolj velika izdaja – in odšel v Tatre.

Na vlaku smo si nekoliko opomogli, namreč fantje. Dekleta nam seveda niso dala do besede, drugače pa so nam celo dovolila igrati tarok in pri prestopanju v Prištini prenašati prtljago. V nas je rastlo upanje, da bomo tudi to odpravo preživeli.

Ko smo v Peči nosili prtljago z železniške na avtobusno postajo, je bilo tako vroče, da bi se zaradi nas ime mesta lahko pisalo tudi z malo začetnico, pa ne bi moglo biti posebne razlike. Ogled znamenite patriarhije smo pustili za povratek. Že daleč pred avtobusno postajo nam je prišel nek fantič nasproti, in ko je zvedel, kam smo namenjeni, nas je skoraj s silo potegnil do nekega zbitega avtobusa, ki sta ga šofer in sprevodnik menda sama naredila. Fantove silne prijaznosti nismo mogli razumeti. Trdil je, da avtobus odpelje takoj in da moramo sicer enkrat prestopiti, da pa imamo krasno zvezo za naprej. Sleparijo smo odkrili, ko je bilo že prepozno. Ob pogledu na celo goro naše prtljage je sprevodnik pomilovalno pogledal naša dekleta in vzdihnil: »Jadne devojke.« Ker pa dekleta še niso bila v Črni gori, jim ta stavek ni nič pomenil. Pozneje, ko smo to prtljago prenašali na svojem hrbtu, sem jim začel previdno pripovedovati, da je tu v Kosmetu in Črni gori drugače kot pri nas v Sloveniji, kjer fantje nosijo vsaj toliko kot dekleta ali pa več. Tu pa, da se vsi ljudje zgražajo, ker se moramo tudi moški mučiti in da se to res ne spodobi. Nekaj časa so se mi dekleta prešerno smejala, ko pa sem jim pokazal zakonski par – žena je bila natovorjena kot osliček, mož pa lepo z rokami v žepih, so me začele grdo gledati in ko sem še nekaj mrmral o tem, da je treba v tujih deželah tuliti z volkovi, so mi pokazala zobe. Hitro sem stisnil rep med noge in »hehehe...« suval še ostali moški svet, naj se smeji, češ saj je bila le posrečena šala. Toda od tedaj dalje sem bil slabo zapisan.

Tisti doma narejeni avtobus pa je začuda dobro zdržal preko Rugovske klisure in preko neštetihih serpentin Čakorskega prelaza, pa čeprav je bil do vrha naložen z našimi težkimi nahrbtniki in dekleti. (Da ne bo nesporazumov: beseda »težkimi« se nanaša samo na nahrbtnike, ne pa tudi na dekleta!)

Rugovska klisura je pritegnila našo pozornost, pa tudi Čakorski prelaz, ki je najvišji v Jugoslaviji (1800 in še nekaj metrov), je zanimiv. Na vrhu smo nad nepreglednimi travnatimi planinami že zagledali v daljavi prve višje gore. Pogled na neznane stene in vrhove v daljavi nas je vse razburil, pozabili smo celo na »spolne« prepire.

Ko smo v Murinu iztovorili naše nahrbtnike in jih zmetali na kup, je nastala taka gora, da bi lahko plezali kar po njej. Tu smo izvedeli za lepo sleparijo avtobusnega podjetja. Nekaj minut prej je peljal avtobus direktno iz Peči v Gusinje, medtem ko imamo do tja še ca. 20 km, avtobus pa pelje šele ob štirih popoldne, pa še to je zelo dvomljivo. Toda direktni avtobus je bil od drugega podjetja, zato so naši prevozniki raje modro molčali.

Spravili smo se na bližnje kurje dvorišče v senco ogromnega drevesa, Janez je pričel na kuhalniku kuhati puding, mi pa smo nekaj pojedli, nato pa smo plegli v senci rekoč: »Kismet! Alah nas bo odrešil, kadar ga bo volja.«

Toda tokrat nas ni odrešil Alah, ampak Marija. Pribežljala je iz bližnje gostilne in v eni sapi pripovedovala, da je nekega šoferja poltovornega avtomobila lepo pogledala (to smo bolj uganili) in se je ponudil, da nas vse skupaj prepelje v Plave ali celo do Gusinja. No, ta prednost pa je le pri ženskem vodstvu. V gostilni smo izve-

deli, da mora šofer odpeljati do Plav nogometno reprezentanco, pa bi nas vzeli s seboj, morda pa bi nas, samo nam na ljubo, peljal celo naprej do Gusinja. No, vedel sem, kaj pomeni ta »nam na ljubo«, in sem takoj omenil, da jim stroške vožnje vrnemo. Seveda so se branili, toda bili so takoj boljše volje.

Ko smo se zbasali pod platno vsi člani APD Ljubljana in NK Plave, jo primaha še Janez s polnim loncem še tekočega pudinga. Ko smo vozili po luknjah in ovinkih, je držal lonec ves čas v rokah in tako uspešno ekvilibiral, da je do Gusinja razlil komaj dobro polovico. Rjava čokoladna čorba z nekaj kepicami je vzbudila zanimanje pri nogometaših in v našo veliko zabavo so z Janezom pričeli naslednji razgovor:

»Šta si skuhaš? Pasulj, jeli?« ga vpraša nogometaš.

»Ma kakvi pasulj« se zadere Janez, »nije to pasulj, to je nešto sasvim drugo.«

Toda oni se ne da: »Pa vidim ja šta je to! Pa to je pasulj!«

»Nije to pasulj,« rentaći Janez. »To je puding!«

Tedaj ga trener reprezentance prijateljsko potreplja po ramenu: »Pa čuj brate! Sigurno znaš, da kod vas u Sloveniji govorite drugi jezik. Vi to tamo kažete, da je puding, a ovde u Crnoj gori mi to zovemo pasulj!«

Zelen od jeze Janez ne zine nobene več. S tem je pred vsemi priznal, da se njegova rjava čorba v Črni gori imenuje pasulj!

V Plavah smo se peljali mimo lepega jezera in po občutkih iz peči, pardon Peči, nas je hudo mikalo, da bi si naše napol pečeno meso malo ohladili v njem. Toda tovornjak je peljal kar mimo in Tomaža smo morali krepko držati, da ni kar z drvečega kamiona skočil v jezero.

Malo dlje se tovornjak ustavi, nogometaši se lepo poslovijo od naših deklet, malo manj lepo od nas, tovornjak pa nato še kar lepo stoji, čeprav šofer sedi v kabini. Čeprav nisem mehanik, ga grem mazat – šoferja namreč. Potem pa le gre in okrog treh smo v Gusinjah.

Ko izstopimo, se okrog nas zbere gruča ljudi in prvo, kar nam pade v oči, je pobič, ki potegne iz žepa nekakšen nož, pritisne na gumb in proti nam se – brrr – sproži ogromna klina, fantič pa se veselo reži, ko se kar stisnemo skupaj. Ob skupni nevar-

nosti celo ženske pozabijo, da so ženske, mi, da smo moški, Janez, da je Gorenjec, Tomaž, da je iz Tržiča, in jaz, da sem Ljubljančan. Za nekaj časa je enotnost ekspedicije zagotovljena.

Nastopiti moram kot Marijin pomočnik. Cel kup neumnih formalnosti moramo opraviti. Policajem se moramo prijaviti, da ne bi kdo mislil, da hočemo pobegniti čez mejo – in to v Albanijo! Na planinskem društvu pa so prav prijazni fantje in nam lepo razložijo, da lahko spimo v koči beograjskega kluba v dolini Grbaja, poldrugo uro hoda od tod, če pa imamo šotore, lahko v koči dobimo vodo, ker je ni nikjer drugje. Kar precej jih je, ki hodijo v hribe, čeprav je to razmeroma majhna vasica.

Pogajanje za tovarne osle me spominja na Turčijo. Fantje trmasto tiščijo svojo ceno. Na enega ne spravimo vsega, potem pa prižene fantič od nekod še enega, tako majhnega in zanikrnega oslička, da se sprva sploh nočemo pogovarjati. Toda ko ga fant otovori, vidimo, da ta osel res ni kar tako, in da zaleže toliko kot Mica, Marija, Lenča, Vlasta, Jelka in Eva skupaj, torej izreden osel. (Da spet ne bo nesporazumov: tu gre le za primerjavo fizičnih sposobnosti, ne velja pa za psihične!)

Po poti žarijo gore Prokletij v večernem soncu. Nekaj skrivnostnega je v njih, neznanega in divjega. Dekleta močno upajo, da bodo videla Albance. Kmalu odkrijem zakaj. Predstavljajo si jih, da imajo roke do tal in da so hudo kosmati po vsem telesu.

Šotore postavljamo že v temi. Iz bližnje kasarne priteče mlad Slovenec Janez, ki kar verjeti ne more, da je dobil družbo iz domačih krajev. Revežu se še sanja ne, kako bo moral zaradi nas skoraj pojesti svoje škornje.

Ko me drugo jutro sonce prižene iz šotora, Janez gorenjski že kuha svoj »pasulj«. Vreme ni najboljše, toda razgled po dolini je zaenkrat zelo lep. Na levi se dviga Karanfil s svojimi tremi vrhovi: severnim, srednjim in južnim. Srednji je najvišji (2430 m), ostala dva pa sta le nekaj metrov nižja. Zahodna stena je težka in kot nalašč za »homo alpinus reptans«. (Za tiste, ki še ne poznajo Mlakarjeve klasifikacije: »planinskega plazilca«.) In Janez pa Micka gresta – pa ne v Kranj po picka – ampak v steno, oziroma danes samo pod steno pogledat, jutri pa bosta postala plazilca.

Ženski APD v deželi feredž

Foto Marija Rojnik

Tomaž in drugi Janez (tudi ta je Gorenjec, samo da ni tak preklican šovinist) se bosta menda prelevila v isti rod.

No, jutri se bom morda tudi jaz, danes pa grem čisto po navadni poti na vrh, da si malo ogledam svet. Toda, groza, skoraj ves preostali ženski svet se navduši za isto misel. Ker se ne smem izdati, da se jih bojim, se kmalu odpravimo: Marija, Vlasta, Lenča, Eva, Miša, da o sebi niti ne govorim.

Hodimo mimo pastirskih koč, zbitih iz brun, desk in vej. Ljudje me začudeno in spoštljivo pozdravljajo, da mi je kar nerodno. Šele čez čas odkrijemo zakaj. Pastir, ki gre del poti z nami, sprašuje Lenčo: »Pa šta je vama onaj momak?« Lenča mu sicer dopoveduje, da jim nisem »baš ništa« (lepa reč!), vidimo pa, da oni ne verjame. Ljudje si tu ne morejo misliti, da bi dekleta sama hodila po svetu in so prepričani (na vso srečo narobe!), da so vse moje žene. In ker je že tako, da si lahko več žena privoščijo samo hudo bogat človek, sem verjetno jaz s petimi »ženami« veljal za velikega bogataša. Zato torej spoštljivo pozdravljanje!

Tako sem, prav nič po svoji krivdi, postal sultan. No, za vse bogastvo sveta ne bi hotel postati pravi sultan Jaz sem imel dovolj opraviti s petimi ženami, on pa jih je imel kar tristošestdeset – hvala lepa.

Ko je začelo deževati in sem se pokril s šotorsko vrečo kar preko nahrbtnika – seveda sem ga kljub petim ženam moral nesti sam – so me žene začele zmerjati s kamelo. Kar presrečen sem bil, ko sta Lenča in Marija nenadoma začeli lesti v steno, kot bi ju osa pičila. Hoteli sta ponoviti neko beograjsko smer, jaz pa, ki sem tri žene le nekoliko lažje krotil kot pet, nisem imel nič proti. Pot do vrha ni markirana in je tudi nekoliko težja od naših označenih poti, da smo uporabljali celo vrv. Toda ob enih smo le stali na severnem vrhu, pol ure pozneje pa še na srednjem ali glavnem. Tu sem ob visoki oblačnosti prvič in zadnjič užival nemoten razgled na albanske gore, ki so me prav presenetile s svojo višino in prostranostjo. Najvišja albanska gora Maja Jezerce se je dvigala nedaleč na jugozahodu, ves pogled na širni gorski svet pred mano pa mi je dal lep občutek, da spet gledam od boga in ljudi zapuščen, neraziskan gorski kotiček.

Ker so oblaki že grozili, sem skušal še hitro izkoristiti priložnost in naklestiti svoje žene, saj so bile prvič na tem vrhu. Pa je bila le Vlasta dovolj mlada in neumna, da se mi je pustila. Sadistično sem užival. Na moje veliko začudenje in veselje, se nobena od »žen« ni spomnila, da sem tudi jaz prvič na gori in da bi pravzaprav moral tudi biti tepen. Počasi mi je vloga sultana začela ugajati.

Ko sta Lenča in Marija izplezali iz smeri na severni vrh, je Marija takoj dobila nalogo iz hidravlike: skonstruirati zapornice, ki bodo do večera zadrževale vso nebeško vodo. Moram reči, da je nalogo za čudo dobro opravila, saj smo prišli v tabor suhi, čeprav je po oblakih kazalo, da bi bilo edino varno, takoj se spraviti na Ararat k Noetu.

Naslednji dan sva se z Lenčo namenila splezati prvenstveno. Vendar je že tako, da je človek kar zadovoljen, če mu slabo vreme to prepreči. »Saj nisem jaz kriv,« sem se tolažil, ko je zjutraj dež bobnal po šotoru. Ko sem se zadovoljno pretegnil, me je še enkrat zmanjkalo.

Toda ob osmih me nekdo kliče. Ker pa ga popolnoma ignoriram, se nenadoma znajdem zunaj šotora in to kar na tleh! Lepa reč, ali se tako spoštuje sultana? Toda o dežju ni ne duha ne sluha. Janez pa že spet kuha svoj »pasulj«. Vseeno bo treba plezati!

Iz Kotlov v zapadni steni bi se našla smer, ki bi bila kar pravšnja za naju. Toda po dveurni hoji se ne znajdeva v Kotlih, ampak pod zahodnim grebenom južnega vrha. Nič zato, greben je kar primeren, tudi ta bo prvenstvena.

Čisto ob meji sva in se že preplašeno ozirava, če bova kje zagledala kakega (kosmatega) Albanca. Kar bolje se počutiva, ko sva že malo više v težjem svetu.

Od spodaj sem opazil le dve težji mesti, pa sem upal, da ju bova že nekako zmogla. Vstopila sva sicer pozno kot prava direktorja, toda računala sva tudi nekoliko na bivač in sva najnujnejšo opremo imela.

Karanfil (2430 m) iz Volušnice

Do prve ovire sva pritelovala po lažjem grebenu v dobri uri. Toda deset metrov visoka silno gladka plošča nama je pokazala zobe. Ko sem se je lotil z vsemi mogočimi »specialčki« in lestvicami, so bili moji izrazi še izbrani. Ko pa sem se čez uro in pol še vedno zaman stegoval proti rešilni polički, sem prosil Lenčo, naj si zamaši ušesa. Toda končno sva jo zmogla.

Menda po srcu nisem pravi alpinist, kajti ko nama je samo pol raztežaja naprej zaprla pot podobna plošča, sem bil pošteno razočaran. Sreča je to, da sva oba trmasta kot muli. Ko sva bila preko, se je sonce že poslavljalo.

Hotel za prenočišče sva si morala kar sama skopati. S kladivi sva očistila in razširila poličko in navsezadnje je bilo kar udobno. Proti jutru sva imela celo tekočo vodo, na žalost samo hladno – z neba. Misel, da lahko ponoči ob najmanjšem premiku zdrsiš s poličke in se mrtev zbudiš nekaj sto metrov niže, nama je bila tako zoprna, da sva v stene »hotela« zabila kar tri kline. Na srečo se ni zaradi tega nihče razburjal.

Zvečer sem napovedal lepo vreme. Zjutraj je res deževalo. Sem namreč dober meteorolog in kot njihove, se tudi moje napovedi navadno ne uresničujejo. Albanci so nama z močnim jugozahodnim vetrom pošiljali težke deževne oblake. Ker ni bilo Marije, da bi skonstruirala zapornice, sva se, zaenkrat le občasno, namakala.

Greben je bil naprej solidno lahek in sva hitro napredovala, čeprav so nama v prvem raztežaju sklepi po mrzli noči na ozki polički kar škripali. Ob devetih sva se že pretepala na vrhu. To smo našli od Janeza. Tepe se zato, ker si na novem vrhu, pa za prvenstveno smer, pa za bivač, tepe se za mešano navezo, tepe se, ker sva prvič na albanski meji, pa še kar tako.

Toda, ko naju Albanci zavijejo v gosto meglo, me dobra volja mine. Sestop z južnega vrha drugam kot v Albanijo je vse prej kot lahek. Treba je plezati po grebenu južni-glavni vrh, ki je označen kot smer druge stopnje za dve uri. Toda greben se že takoj cepi v tri in v tej gosti megli se lahko zaneseva le na srečo. Silno sva vesela, da še nisem mogel oddati na pošto razglednice z zapadno steno Karanfila. Ko čez dve uri sediva čisto premočena pred celim labirintom grebenov, delam z razglednico

prave čarovnije in Lenči važno razlagam: »Sedajle sva ravno nad Kotli in bi se spodaj moral videti sneg. Greben, ki je pravi, pa je drugi z leve, dviga se proti jugozahodu in levo od njega bi morala videti sonce.« Skoraj sesedem se od začudenja, ko se čez nekaj minut pokaže sonce in je vse natanko tako, kot sem razlagal. (Prej sem se namreč le širokoustil.) Toda do glavnega vrha se grebeni še in še cepijo. Ko ga ob dveh popoldne nazadnje le zagledava pred seboj, sva tako začudena, da moram prav pogledati v konservno škatlo, kjer smo včeraj na lističu pustili naše podpise, preden verjamem, da sva res na pravem vrhu. Lenča, ki pa je bolj pesimist, pa še sedaj sumi, da so naše podpise ponaredili Albanci, da bi naju zvabili v past. Kako sva začudena, ko na sedlu najdeva kos kruha, škatlo sira in steklenico sadnega soka. Kot bi sam angel varuh skrbel za naju. Lenča pa je drugačnega mnenja: »To ni bil angel varuh, ampak Marija, ki skrbi za druge kot mamica.«

Niti ugovarjati nisem mogel, kajti deset metrov niže se je »mamica« že sama oglasila. Z Vlasto ju je tako skrbelo za naju, da sta kljub dežju pririnjili sem gor. Tako sem imel spet zbran skoraj ves harem. Nekaj hrane smo pustili še za Janezovo grupo, ki naj bi se vračala tod mimo, nato pa smo jo dobre volje odkurili v dolino.

Janezove grupe še ni bilo. Sklenili smo, da danes še počakamo, jutri pa gremo navsezgodaj pod steno. Ko sem slekel popolnoma premočene cunje, se mi je zdelo višek vsega komforta zlesti v nekoliko manj mokro spalno vrečo v šotoru in po neprepani noči sem se blaženo pretegnil. Preden pa sem zaspal, sem zaman skušal ugotoviti, zakaj je moja sestra nekoč po prvi deževni noči, ki jo je prebila v šotoru, izjavila: »Nikoli več me ne spravite v takole luknjo.« Menda je nekaj tudi govorila o pomanjkanju komforta, toda kako je to mislila, mi v tistem trenutku ni bilo jasno, saj meni pod milim bogom ni ničesar manjkalo.

Zvečer me je lakota pregnala v kočo, kjer je »mamica« že kuhala večerjo. Priznati moram, da so dekleta ves čas kuhala in so se že nekoliko pritoževala. Da jih pomirim, pa tudi svojo vest, sem zvito predlagal, da igramo tarok in tisti, ki bo zadnji, naj drugi dan kuha in pomiva. Računal sem namreč, da bo ta »čast« doletela spet katero od deklet, vendar bo čisto drugače, če bo morala kuhati zato, ker je bila pri taroku zadnja, kot pa če bi morala kuhati »kar tako«. Na žalost pa sem se pošteno uštel. Zgodilo se je namreč, da je drugo jutro sam sultan kuhal in pomival. In to pri tako številnem haremu – sramota!

Ko nas je zvečer že pošteno skrbelo za Janezovo grupo, smo zaslišali značilni »dajmo, dajmo« in vsi štirje pogrešani so planili v sobo premočeni do kože, drugače pa živi in celi, razen Mice, ki je imela na stegnu kožo raztrgano. Sledilo je kratko poročilo. Vstopili so vsi skupaj prejšnji dan v smer »grapa koplja«. Ocenili so jo s peto težavnostno stopnjo in so neke v sredini morali bivakirati. Danes so ob treh izstopili, toda ker sploh niso poznali normalnega sestopa, so se v strahu pred še enim »mokrim« bivakom spustili ob vrvi. Pri tem je Mici težka skala zdrsnila ob nogi in ji prerezala kožo, da bo morala k zdravniku. Drugače pa – happy end.

Drugo jutro je bilo moje najbolj žalostno na vsem potovanju. Ko sem po kuhanju moral še vse skupaj pomiti, sem na vse pretege tuhtal, kako bi se na kak bolj ali manj pošten način iznebil tega posla opoldne in zvečer.

Upravni odbor harema je sklenil, da je bilo plezanja dovolj in da gremo kot pleme »homo alpinus vulgaris« na planino Popadijo. Ker sem kot direktor harema imel itak samo en glas, je bilo vseeno, če sem bil tudi proti.

Ob poti smo nekaj časa zaman ugibali, zakaj so vsa drevesa posekana ali požagana približno meter visoko od tal. Končno smo izcimili novo šalo: »Zato, da se Črnogorcem ni treba sklanjati.«

Na lepi planini so se pasle ovce, v bližnjih iz skal sestavljenih koč, pa so nas zvedavo ogledovali otroci. Spet sem bil sultan, tokrat nekoliko revnejši, saj sem imel samo tri žene. Dve domačinki sta nas prijazno povabili v kočo, kjer sta nam postregli s kavo in s kislim mlekom. Kar smejalo se mi je, da so vedno meni postregle prvemu. Ko smo jih hoteli fotografirati, sta se najprej branili, potem pa sta izginili v kočo in se vrnili pošteno nališpani. Toda jaz kot moški nikakor nisem smel biti poleg njiju na

sliki. Škoda, slika je bila zaradi tega veliko manj lepa! Morali smo obljubiti, da jim sliko pošljemo, in Mariji na čast moram povedati, da je to že storila.

V veliko razočaranje mojih »žena« Albancev tudi na meji nismo videli, samo karavlo smo opazili, ki pa je bila čisto navadna. Ko pa smo se vračali, je Marija na vsak način hotela ujeti ovco. Nekaj časa jo je vabila, naenkrat pa se je nekaj pokadilo – in že jo je držala za vrat, namreč Marija ovco. Nato so moje žene hotele, da jih slikam z ovco. Prav užival sem, ko jih je ovca z jeznim ritanjem kar premetavala sem ter tja, da so jo komaj držale. Jaz pa sem meril svetlobo, uravnaval zaslonko, izbiral boljši kot, točno meril razdaljo, pozabil napeti aparat, spraševal, kje je sprožilec, dokler niso bile od prerivanja že kar pošteno utrujene vse štiri, namreč tri žene in ovca. Končno sem se le usmilil uboge ovce.

Ko smo se vračali, sem skušal prepričati svoj harem, da smo se pošteno najedli, kislega mleka in kave, in da sploh ne bo treba kositi. Toda Lenča me je kmalu spregledala, da mi ne diši kuhati, in iz tega ni bilo nič. Vse mogoče ukane sem poskušal, nazadnje pa mi je ena (dovolj neumna) le uspela. Predlagal sem, da naj tisti, ki pride prvi do koče, pomiva, zadnji pa kuha. Ko so privolile, sem jo odkuril naprej, češ da pa že raje pomivam, kot kuham. Malo pred kočo pa sem se skril za grm in pustil Lenčo mimo. Tako sem bil rešen, čeprav so dekleta trdila, da je to goljufija. Grozila so celo, da me bodo zatožila sinu, da nisem nič priden. Povedati je namreč treba, da je v Ljubljani, ko smo bili že vsi v vlaku, moj točno triletni sine tako moško zaklical za vlakom: »Pa priden bodi«, da je od splošnega krohota vlak skoraj iztiril. Zadevo je uredil šele Janez gorenjski, ki je popolnoma pravično razsodil, da Lenča pomiva, Marija kuha, jaz pa – jem. Za to sem mu še danes hvaležen.

Ko sem zvečer z mojim harem igral »bolhe«, to je igra, kjer je treba s čim manjšim številom strelav sfcrcati svoje ploščice v kozarec, jo primaha desetar Janez in se nam ves navdušen takoj priključi. V napeti borbi so ga vsa dekleta premagala. Medtem

Medjinadsko jezero

Foto Marija Rojnik

se je nabrala v sobi tudi vsa Janezova desetina in so se svojemu desetarju tako smejali, da se je ta v jezi zaklel:

»Če bom tudi to pot zadnji, bom pojedel svoje škornje.«

Tako med vojaki kot med nami je to vzbudilo neugnano veselost. Vsa dekleta so se spravila skupaj in ubogemu Janezu je že tako trda predla, da smo revežu obljubili, češ žebļev in podkvic mu ne bo treba pojesti, usnje pa bo lahko prekuhal. Vsi njegovi vojaki so navijali proti njemu. Toda nazadnje se je revež ves premočen le izvlekel iz čisto brezupnega položaja. Navsezadnje sem bil zadnji jaz. Tolažil sem se, da bi bil v nasprotnem primeru Janez gotovo hudo bolan.

Drugo jutro je Janez gorenjski že ob štirih začel s svojim preklicanim »dajmo, dajmo«. Vsi razen Mice smo se odpravili v Gusinje, Mica je namreč že prejšnje jutro ob splošni pozornosti odjahala na oslu v dolino, da ji zdravnik zašije nogo. Res smo jo našli v Gusinjah, kjer je pripovedovala zgodbo o šivanju s »sterilno« iglo, ki je med operacijo trikrat padla na tla. Končno se je igla izgubila in šele danes zjutraj jo je našla v nogavici. Sedaj jo v splošno veselje razkazuje prijateljem.

V avtobusu smo imeli celo rezervirane sedeže. Žal je peljal le pol poti. Naprej sem pa sklenil kreniti še do slovityh Nedjnadskih jezer in priključil se mi je celoten harem. Hoja je bila prav prijetna, pokrajina je bila lepa, porasla delno s smrekovimi gozdovi, delno s planinsko travo. Od časa do časa, če je bila pot dovolj strma in je dekletom zmanjkalo sape za klepet, sem lahko celo užival ob žvrgolenju vseh mogočih ptičev. Ob prvem jezeru smo skuhalı kosilo, bilo pa je za avgust prav pasje mrzlo. Toda ob drugem jezeru naju je z Marijo oba naenkrat pičilo, da se gremo kopat. Poskakali smo v vodo, ki pa je bila tako ledena, da sem se že videl, kako me čez 2000 let odkopavajo kot leden fosil. Ker sem imel kopalke iz imitacije leopardove kože, sem se veselo režal, kako si bodo arheologi zaman belili glavo, v katero obdobje naj postavijo to bitje s tako zanikrno telesno konstrukcijo, ki pa ima oblačilo iz kamene dobe. Kot blisk smo poskakali iz vode, le Vlasta je udobno plavala po njej. Že smo se zbalı, da ji je mraz udaril na možgane. Pa se je le izkazalo, da sicer trenira v plavalnem klubu in je podobnih stvari vajena.

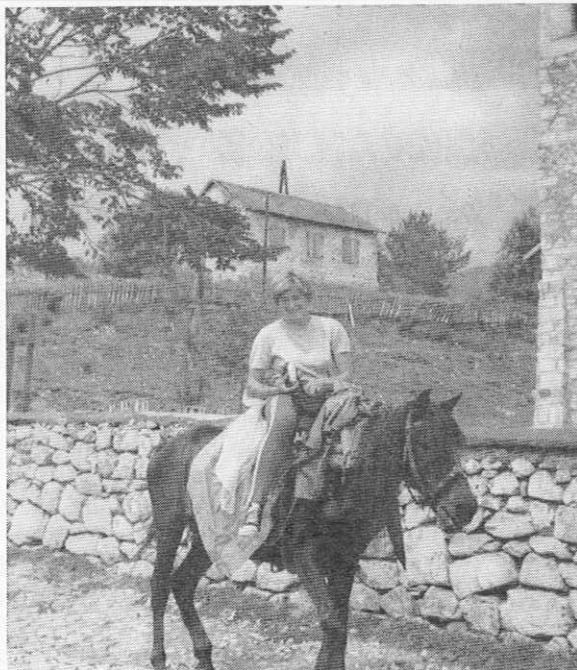
Po kopanju so hotela dekleta v dolino na avtobus proti Peči, pa sem predlagal, da jo mahnemo čez hrib kar peš. V avtobusu smo se hudo drenjali, toda pred večerom smo postavili šotore v Peči in celo lepe freske v Pečki patriarhiji smo si utegnili ogledati.

Drugo jutro se je začela naša zadnja, pa zato nič manj zanimiva odisejada. Ker smo z vlakom potovali skupaj z železničarskim PD in so oni tudi imeli skupinsko karto za nas, smo morali nujno priti zvečer v Skopje na vlak. Zato smo že v Peči kupili karte in rezervirali sedeže v avtobusu, ki gre iz Peči v Skopje. Povedali pa smo, da bomo vstopili šele v Dečanih, ker smo se prej peljali tja z lokalnim avtobusom, da si ogledamo še tamkajšnjo znamenito cerkev. »Ništa ne brini,« nas je potolažil prodajalec kart, toda po slabih izkušnjah nas je bilo nekoliko strah.

Odkrili smo strahotno nabit avtobus za Dečane. Da bi natovorili tudi našo kramo, ni bilo niti govora. Zato je Marija ostala v Peči, da jo čuva in jo natovori na direktni avtobus. Toda, ko je naš avtobus že potegnil, pridrvi Marija, češ da je odkrila drugi avtobus, ki je skoraj prazen. Natovorili smo se nanj s prtljago vred in smo res nekako prišli v Dečane. Freske so lepe, videli smo celo dve freski, ki sta postali v dobi vesoljskih poletov sila znameniti: predstavljali naj bi namreč dva astronauta v vesoljskem vozilu. Res nekoliko spominjata na to, čeprav so ju dosedaj imeli za sonce oziroma luno s svetnikom.

Ob treh pa našega avtobusa od nikoder, pa tudi ob pol štirih ne. Prodajalec voznyh kart istega podjetja je povedal, da je moral avtobus pač mimo, ne da bi ustavil, drugače pa je užival popoldansko »ladovinu« in ga ni niti najmanj zanimalo, kako bomo mi prišli v Skopje. Stvar je postajala tako resna, da smo šli celo na policijsko postajo. Miličnik nas je verno poslušal, celo zapisnik je napravil in nazadnje smo se mu tako zasmilili, da je ustavil naslednji avtobus, ki sicer zanesljivo ne bi ustavil. Toda avtobus je bil od drugega podjetja in še malo jih ni brıgal naš problem. Ker se stati v avtobusu menda tudi tam ne sme, je šofer kljub vsemu pregovarjanju ponudil mesto

Ranjena Mica jezdi v dolino
Foto Tomaž Kavár

le dvema. V hudi naglici smo se zmenili z Lenčo in Marijo, da naj v Skopju dobita od vodje izleta karte za nas in nas počakata. In že sta se odpeljali. Ni bil avtobus še kilometer daleč, ko smo spregledali, da smo ga polomili. Lahko bi se peljali z vlakom v bližnjo Prištino, kjer bi se priključili skupini, ki prihaja iz Skopja. Poštopamo italijanski alfa-romeo in že se odpeljem za dekletoma v Skopje. Lahko sem ju še počakal na postaji in ko jima razložim, da pridejo ostali na vlak v Prištini, je veselje popolno. Vesel, da je problem rešen, ju povabim na čevapčiče. Toda, ko smo jih mirno in z užitkom grizli, se prikaže vodja PD Železničar, ki skrbi za vožnjo, in mimogrede vpraša, kje so drugi. Ko veselo povem našo zgodbo in kako smo jo bistro rešili, da pridejo oni na vlak v Prištini, me pošteno nahruli:

»V kakšni Prištini neki! Kaj pa ga lomite, saj naš vlak sploh ne gre tam skozi.«

»??????«

»Mi se peljemo po desni progi skozi Niš. Lepo kašo ste si skuhali. Pojdite z menoj na postajo, da vidimo, kaj se da še rešiti.«

Ves tek imamo pokvarjen, zato preostale čevapčiče zmečemo vase in jo odkurimo z vodjo na postajo. Časa je le še eno uro in ni čudno, da je vodja nervozen, saj mora skrbeti za prevoz in spanje 150 ljudi. Pelje me k znanцу, ki je na železni cesti precejšen šef. Ko mu razložim ves problem, se res potrudí za našo stvar in telegrafira v Prištino, naj po zvočniku pokličejo tri člane naše grupe in jim dajo nekakšno »telegrafsko karto«. Prišli bodo zvečer z drugim vlakom nekoliko za nami, ampak ker so skoraj sami praznožepi študentje, je bistveno to, da jim ne bo treba še enkrat plačevati karte.

Stvar je tako še enkrat urejena. Naslednjič in zadnjič pa je urejena dve minuti pred odhodom vlaka, ko se na postaji začuje vpitje in prifrči skozi odprto okno v vagon cela gora nahrbtnikov. Happy-end: Naša grupa je v zadnjem hipu odkrila, da vlak ne pelje skozi Prištino in z zadnjimi parami najela star kombi, ki jih je v divjem diru z mnogimi prometnimi prekrški tik pred zdajci pripeljal na postajo. Zadnje pare pa gredo na vlaku za pivo, ki nam pomiri živce. Noč lepo presmrčimo, delno na klopeh, delno na tleh, delno pa v prtljažnikih pod stropom.

Tako se je ženska odprava uspešno vrnila iz dežele feredž, moški del pa je tudi ostal živ. Še en konec je odprava doživela, ko je pravnik Tomaž izvrtal, da je avtobusno podjetje vrnilo denar za naše vozovnice. Še dva uspešna konca pa smo skupaj proslavljali na Španovem vrhu in za Novo leto na Triglavu, na žalost brez sultana.

P. S. Ko sem bil že ves srečen, da sem odpravo preživel, je moj harem odkril zgornjo pisarijo – in le za las manjkalo, pa bi je ne!

SREČANJE Z VIKTORJEM VOVKOM

Dr. G. B. SPEZZOTTI, VIDEM

edelja, 22. novembra 1964. Šest gornikov iz Vidma se je odločilo, da ubežimo megli, ki je pregrinjala mesto in okolico. Namenili smo se na Matajur v upanju, da bo ta »plemenita« gora s svojim lepim predalpskim vrhom predrla gosto sivino nad furlansko nižino.

Sreča nam je bila naklonjena. Nismo še premagali ostrih ovinkov ceste, ki drži iz Jeronce v vas Matajur, ko so se zlokobne megle, ki jih je preganjal topli dih bližnjega poldneva, razpršile med gozdovi in po travnikih Matajurja.

Ko smo stopili v breg, je nebo že sijalo v čisti, prosojni svetlobi. Bukovina je žarela, odeta v jesensko zlato, listje je trepetalo v lahнем vetrcu. Tam zgoraj pa se je vrh predajal poljubom zlatih žarkov sončne svetlobe.

Skoraj poldne je bilo, ko smo dosegli vrh, posedli po stopničkih kapelice in odložili svoje nahrbtnike, medtem ko nas je božala rahla sapica, ki je jasnila nebo. Tih skromen obed je bil obenem naš počitek. Navdušeni smo zrl po neskončnem obzorju, ki se je odpiralo okoli nas.

Gore so s svojimi vznožji tičale v belkasti megli globokih dolin, ki je prekrivala kamnite struge Soče in Nadiže, njihovi vrhovi pa so žareli v jarki svetlobi. Najbližji, Krn, je bodel v nebo s svojim napoleonskim nosom, znamenjem gospodovalnega profila uspavanega velikana.

Tam zadaj se je bleščala vseobvladujoča kupola Triglava, posuta z zgodnjim snegom; strmine njegovih mogočnih pobočij so bile prekrite s svetlimi snežnimi zrcali. In čim dlje je segal pogled, tem bolj smo bili zavzeti nad razgledom; za predgorjem je bilo videti vrhove Karnijskih Alp, še bolj od daleč so pozdravljali orjaki Visokih Tur, na zapadu pa so strmeli Dolomiti v razkošju svojih začaranih gradov.

Le malo smo govorili, kajti zdelo se nam je, da beseda ne more dovolj povečati tega očarljivega pogleda na gorski svet, ves odet v magični venec barv in svetlobe, ki je kronal sončnim poljubom predane vrhove.

* * *

Dva oddaljena glasova pritegneta našo pozornost. Dva gospoda prihajata proti vrhu iz vasi Matajur. Prvi je že prileten. Njegova suha in gibčna postava takoj izdaja gornika; hodi sproščeno in videti je, da niti najmanj ni utrujen. Imel bo kakih 70 let. Ko se nam približata, pozdravita, njun pozdrav je vesel in prisrčen. Takoj odgovorimo v duhu starih gornikov, ki se sporazumejo na prvi pogled. Starejši, ki nosi na glavi belo čepico, nas vljudno nagovori. Čeprav je njegova govorica pravilna, takoj spoznamo, da ni Italijan. Vpraša nas: »Ali ste, gospodje, morda člani furlanskega planinskega društva?« Nekoliko radovedni in s senco zadržanega ponosa odgovorimo pritrdilno. Lep nasmeh ožari njegov sokratski obraz: »Potem pač poznate predsednika Spezzottija?«

Odgovorim mu s prijateljsko šalo:

»Prav dobro ga poznam, vendar ga nisem še nikoli videl, razen v zrcalu domače hiše ali pa v zrcalu gorskih potokov.«

Ponudim mu roko; vidim, da je zadovoljen z nepričakovanim srečanjem.

In povzame: »Jaz sem Viktor Vovk, Slovenec in gornik, prijatelj mnogih vaših furlanskih in tržaških prijateljev. Poznam vas, vaše knjige in vašo dolgoletno zvestobo furlanskim goram!«

Topel stisk roke, spontan objem.

Dobro sem vedel, kdo je Viktor Vovk: odličen gornik, izvrsten poznavalec alpskega sveta, planinski pisatelj in široko razgledan humanist plemenitega značaja.

Takoj začutimo, da smo med seboj duhovno uglaseni.

Kmalu razgovor oživi, se usmeri in poglobi v naši skupni strasti: vsakdo izmed nas se razkrije in pripoveduje o svojih lastnih dolgoletnih gornjskih podvigih. Govorimo o raznih dogodkih in spominih iz našega življenja v gorah, kakor da se že od nekdaj poznamo.

Medtem pride na vrh dvojce Korošcev: dr. Gross iz Beljaka, ki ga poznamo tudi v Vidmu kot planinskega predavatelja, z njim njegova soproga.

* * *

Jesensko popoldansko sonce se nagiba na večer. Sneg po Julijskih Alpah žari v pozlačeni svetlobi. Kopni grebeni in rebra, prej sinji, zdaj živo rumenijo.

Viktor Vovk občuduje ginjen, redkobeseden, toda napetega duha in z odprtim srcem: poezija gorskega sveta poje v njem.

Nenadoma v dovršeni francoščini recitira pesem Viktorja Hugoja, ki poveljuje mogočno veličastje gorske prirode.

»Te gore so, kot pravi Julius Kugy, prava domovina duha,« pravim Vovku in Grossu.

»Narodi, ki živijo ob vznožju Julijskih Alp, morajo te gore pripoznati kot svojo skupno gorsko domovino; planinska društva pa naj sprožijo take odnose, da lahko postanejo ideal za te narode.«

Vovk in Gross mi v znamenje soglasja stisneta roko.

Danes po štirih letih je taka vloga Julijskih Alp že dejstvo, Vovku pa pripada zasluga, da ji je prvi krčil pot.

Počasi se spušča večer. Oba Korošca sestopata proti Soči, mi pa gremo po vzhodnem grebenu. Pot je dolga, sončni zahod toliko lepši.

Steza se spušča po gozdnatih pobočjih. Na njih se še rdeči bukev.

Ko pridemo na sijajne trate, ki segajo prav do vasi Matajur, nas oblije mesec s svojo srebrnkasto svetlobo. Potopili smo se v sijaj tihe noči.

V enem popoldnevu smo se pobratili. Ko se v Matajurju ločimo, se poslavljamo kot stari prijatelji, ki se bodo zanesljivo spet srečni sešli.

In to se je nato res dogajalo v žal kratkem razdobju naslednjih štirih let. Sešli smo se še na Matajurju, v Karnijskih Alpah, na Grauzariji, v Italiji, Sloveniji, Istri, Ljubljani in v Kopru, kjer je Viktor Vovk zaključil svoj sodniški poklic; ta prisrčna srečanja so nas združevala v vedno popolnejšo duhovno soglasje.

Viktorja Vovka ni več. Kruta bolezen, ki jo je stoično prenašal z mirno modrostjo pravičnika, nam ga je vzela. Za vedno je zapustil pot po gorah in nastopil svojo zadnjo turo. 22. november 1964 je bil srečni dan najinega nepozabnega srečanja, 11. oktober 1968 pa objokovani dan njegovega poslednjega slovesa.

Oba dneva bosta ostala v mojem spominu.

Prevedel dr. B. Zega

(Izšlo v »In Alto«, letopisu Furlanske planinske zveze, Sezione del Udine del CAI, anno LIII, 1964–1968, str. 7. Dr. G. B. Spezzotti iz Vidma (Udine) je znan in zaslužen italijanski planinec, planinski pisatelj, pesnik, organizator, reden gost na planinskem »srečanju treh dežel« kot zastopnik Furlanije in videmskega CAI.)

VK
47

DRUŠTVENE NOVICE

FRANCE AVČIN – ŠESTDESETLETNIK

Ta dni bo dr. ing. France Avčin praznoval svoj šestdeseti rojstni dan. Spomnila se ga bo vsa slovenska planinska javnost in ob tem pomislila na vse, kar je Avčin storil za naše planinstvo. Od mladih nog je skozi štiri desetletja spoznaval in doživljal domači in tuji gorski svet kot smučar, plezalec in estef. Svoje izredne sposobnosti je uveljavil poleg tega v različnih športih in kot tak med nami predstavlja edinstveno osebnost. Poleg dolžnosti, ki si jih je nalagal kot znanstvenik, raziskovalec in akademski vzgojitelj naših elektrotehnikov, je našel še čas za iznajditeljsko tvornost in si s svojimi izumi v alpinizmu pridobil svetovno ime in mnogo priznanj v alpinističnih krogih velikih narodov.

Ob jubileju mu bomo ponovno čestitali k njegovi knjigi »Kjer tišina šepeta«, ki je v kratkem času doživela tri izdaje in spada med najbolj brane slovenske knjige.

S knjigo »Homo contra naturam«, ki je izšla lani, pa je Avčin napisal svoj ceterum censeo o varstvu narave in nas z njemu lastno vnemo in silo opozoril na eno od najbistvenejših skrbi sodobnega sveta.

Slovenska planinska organizacija in z njo redakcija njenega glasila, ki mu je bil vse življenje zvest sotrudnik, želita Francetu Avčinu še mnogo zdravih, tvornih let!

75-LETNICE

(ALJAŽEV STOLP, PD RADOVLJICA, VODNIKOVA KOČA)

8. in 9. avgusta na Triglavu

Spokojno, kot pred 75 leti, je stal Triglav v srebrni obleki skal in se oziral na pobočja, kjer so se od vsepovsod vile vrste ljudi in ga v polkrogu obkroževale. Tokrat jih je bilo mnogo več kot nekdaj, ko so ture na Triglav imenovali še »vratolomne ture«. Bilo je v soboto in nedeljo – 8. in 9. avgusta. Kdo bi preštel vse vrste planincev, ki so bili v teh dveh dneh pod vrhom in na njem. Lahko bi trdili, da jih je bilo tisoč, če ne še več. Že v soboto se jih je mnogo povzpelo na vrh, proti poldnevu so že odhajali, da bi dali v kočah prostora novim, ki jih je bilo od ure do ure več. Vreme je bilo lepo in prijetno. Posebni avtobusi so pripeljali oboževalce Triglava iz Radovljice in Kranja, drugi so prišli, kakor so vedeli in znali. V Staničevi koči, na Kredarici, v Planiki, Vodnikovi koči in na Doliču je bilo planincev kot že dolgo ne.

Sobota in nedelja sta bila dneva, ko so planinci obhajali kar tri za slovensko planinstvo važne 75-letnice. 7. avgusta 1895 je triglavski župnik Jakob Aljaž postavil na vrhu Triglava stolp – Aljažev stolp. Dne 10. marca 1895 je bila ustanovljena radovljiška podružnica slovenskega planinskega društva v Radovljici in še istega leta je ta podružnica zgradila Vodnikovo kočo na Velem polju. Proslavo vseh treh jubilejev so radovljiški in mojstranški planinci združili v skupno proslavo.

Že pred 17. uro v soboto, ko se je vreme pričelo »kisati«, so prišli k Vodnikovi koči: dr. Marijan Breclj, predsednik Planinske zveze Jugoslavije; tov. Edvard Kardelj s soprogo Pepco; dr. Miha Potočnik, predsednik Planinske zveze Slovenije; dr. Jože Brilej, podpreds. Skupščine SRS; Janez Vipotnik, predsednik republiške konference SZDL. Med gosti je bila tudi tov. Zdenka Kidrič. Gorenjska planinska društva je zastopal tov. Franjo Klotnik. Ne smemo prezreti, da se je slovesnosti udeležil tudi eden najstarejših članov PD Radovljica tov. Franc Ramovš, ki je kljub 85 letom mladostno prispel do koč, drugi dan pa na vrh in sestopil na Kredarico. Slovesnost je pričel predsednik PD Radovljica tov. Miha Finžgar. Spomnil se je prvih organizatorjev društva kot dr. Janka Vilfana, ki je bil prvi načelnik, podnačelnika Jakoba Aljaža, Huga Robleka in mnogih drugih. Podružnica je bila zelo delavna, saj je takoj prvo leto obstoja zgradila na Velem polju Vodnikovo kočo, kasneje je oskrbovala še Tomčevo kočo, kočo na Rodici in zavetišče v Planici. Leta 1907 je dogradila še Vilfanovo kočo na Begunjsčici. Že v prvem letu obstoja je podružnica organizirala množični izlet 40 planincev na Triglav, ki ga je vodil Jakob Aljaž. Podružnica je pričela markirati poti, zgradila je celo most čez Savo v Kamno Gorico itd. Delo, ki so ga pričeli prvi planinski organizatorji in delavci, je podružnica nadaljevala ves čas obstoja.

Ob ustanovitvi je bilo okoli 60 članov, danes pa jih ima PD Radovljica že preko 1000. Na področju podružnice SPD v Radovljici so se kasneje ustanovila mnoga planinska društva, saj je prvotno področje radovljiške podružnice segalo pred vrata Ljubljane. Planinsko društvo Radovljica, naslednik nekdanje podružnice, upravlja danes Pogačnikov dom na Kriških podih, Roblekov dom na Begunjsčici, Valvazorjev dom pod Stolum in kočo na Goški ravni na Jelovici. Predsednik PZS tov. dr. Miha Potočnik je s spodbudnimi besedami čestital k visokemu jubileju društva in Vodnikove

koče, ki jo je pred nekaj leti PD Bohinjska Srednja vas v celoti obnovilo. Posebej je poudaril narodno obrambno delo prvih slovenskih planincev, ki so med drugim gradili prve slovenske postojanke v Triglavskem pogorju in Triglav iztrgali iz rok Nemcev z drzno postavitvijo stolpa na vrhu Triglava. Planinske pozdrave je prinesel še od planinskega veterana, Čopovega Jože.

Govoril je še predsednik gorenjskega meddruštvenega odbora PD tov. Franjo Klotčnik, glavni pobudnik in organizator skupne proslave.

Slovesnost so povzdignili pevci pevskega zbora iz Zabreznice pri Zirovnici, ki so zapeli nekaj priljubljenih planinskih pesmi. Predsednik PD Radovljica je ob koncu odkril spominsko ploščo, vzidano v skalo nad kočo. Med štirimi planikami piše na njej: OB 75-LETNICI PLANINSKEGA DRUŠTVA RADOVLJICA IN VODNIKOVE KOČE – VELO POLJE 8. 8. 1970 – PD RADOVLJICA.

Slovesnost dveh jubilejev je bila končana, vreme pa ni obetalo nič dobrega. Proti večeru je nastal piš in burja, pričelo je deževati in grmeti, kresove, ki so jih planinci zakurili na vrhovih, so videli le tisti, ki so bili v bližini.

Nedelja, 9. avgusta. Iz popolnih koč odhajajo že zgodaj zjutraj skupine in skupine proti vrhu Triglava, da bi ga dosegle, preden ga oblaki ne zavijejo v sivino. Nekateri se vračajo, ne počakajo na slovesnosti. Pričelo je deževati, piš pa je postajal vedno hušji. Ob Aljaževem stolpu so se med drugimi zbrali tov. dr. Marjan Breclj, predsednik PZJ, predsednik PZS tov. dr. Miha Potočnik, pa tudi 85-letni Franc Ramovš.

Tov. Avgust Delavec, predsednik PD Dovje-Mojstrana, je v govoru ob stolpu prikazal delo enega najbolj vnetih planincev in ljubiteljev slovenskih gora – Jakoba Aljaža – župnika iz Dovjega. Izdelavo stolpa je zaupal kleparju Belcu iz Šentvida nad Ljubljano. Šest nosačev je znosilo dele stolpa na vrh, mojster Belec in njegovi štirje pomočniki pa so ga postavili v petih urah, dne 7. avgusta 1895 leta.

Aljaž se je odločil za postavitev stolpa zato, ker so Nemci silili v slovenske gore s svojimi postojankami in markacijami, da bi dobile naše gore nemško obličje, Triglav pa so imenovali nemškega kralja Julijskih Alp. Kot narodno zaveden človek Aljaž tega ni mogel prenesti, zato se je odločil postaviti prav na vrhu Triglava stolp, ki naj pove vsem, da stoji na slovenskih tleh, v slovenskih gorah. Nemci so poskušali doseči, da bi Aljaž stolp podrl, pa jim ni uspelo. Dosegli so ravno nasprotno. Stolp je bil celo »cesarsko« potrjen. Stotnik Schwarz je sredi stolpa zakopal škaflo s pergamentom o triangulacijski točki in dejal Aljažu: »Sedaj je stolp pod cesarskim varstvom,

ostane pa vaša last.« Nekoliko pod vrhom je Aljaž s Kobarjem in Požgancem dal izstreliti v živo skalo zavetišče, ki ga je imenoval Staničevo zavetišče in ga je prav tako opremil s klopjo in mizo. Tudi to zavetišče so hoteli Nemci uničiti enako kot stolp, vendar se jim ni posrečilo. Da bi popolnoma »osvojil« Triglav, je Aljaž z Vodnikovim sorodnikom vzdal nekoliko pod vrhom ploščo v spomin Valentinu Vodniku, ki je bil na Triglavu 20. avgusta 1795 leta. Aljaž pa se tudi s tem še ni zadovoljil; pod samim Triglavom je hotel postaviti potrebno zavetišče, kupil je prav tako od dovške občine svet na Kredarici za 5 goldinarjev in že naslednje leto po lastnih načrtih zgradil na Kredarici kočo, kot jo je imenoval – Triglavsko kočo, mati vseh koč. Gradil je naprej, saj vsi poznamo Aljažev dom v Vratih. Vodil je v gore in na Triglav planinske skupine in posameznike, dokler ni omagal. 7. maja 1927 je umrl, star 82 let. Danes gleda iz dovškega pokopališča na svoj Triglav in stolp, ki ga je desetletja tako ljubil.

Predsednik Planinske zveze Jugoslavije tov. dr. Marjan Breclj, ki je bil na dan proslave šestdesetič na Triglavu, je v svojem govoru posebej poudaril zgodovinski pomen Aljaževga stolpa in dela prvih slovenskih planincev – pionirjev v Julijskih Alpah – na Triglavu.

I. Zabel

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO V GORICI

Prostori kluba »Simon Gregorčič« so tradicionalno zbirališče slovenskih planincev v Gorici. Letos 8. aprila so se zbrali v lepem številu na svoj 23. redni letni občni zbor. Prijetno se je udeležiti takega občnega zbora, kjer so zbrani v tako lepem številu le člani, ki se ukvarjajo samo s planinstvom. Zbora sta se udeležila dva zastopnika PZS iz Ljubljane in 8 zastopnikov sosednjih društev iz Slovenije.

Obširno poročilo o delu v preteklem letu je podala tajnica društva tov. Jožica Smetova. Poročilo pove, da si je društvo prizadevalo obdržati tesne stike med vsemi člani – tudi onimi, ki več ne morejo v gore. Društvo uživa velik ugled, saj je pridobilo kar 50 novih članov in šteje danes 328 članov. Na dvanajstih odborovih sejah so obravnavali delo s članstvom, izlete, jamarstvo, smučarstvo in predavanja. Priredili so 28 izletov v razne kraje, v Slovenijo in delno na Hrvaško kar 15 izletov. Prehodili so velik del Julijcev od Svinaka preko Mojstrovke, Špička, Kriške stene, Kriških podov, Škrlatice, Prehodavcev, obiskali so Triglavski narodni park, Črno prst, podali so se še na Dolenjsko, v Istro in

na Hrvaško. En izlet so priredili tudi v sosednje avstrijske planine.

Trikrat so jim predavali znani planinci kot tov. dr. Jože Andlovic, Tone Sazonov in avstrijski planinec Rudolf Link. Na treh večerih – srečanje domačih planincev – pa so prikazali domačini tov. Vogrič, Bensa in Zavadlav barvne diapozitive iz raznih vzponov. 230 članov in drugih ljubiteljev narave se je udeležilo martinovanja v Mostu na Soči. Društvo je dobilo še 16 vabil na razne planinske prireditve, sestanke in podobno. Zastopniki društva so se udeležili tudi večine teh, med drugim so poslali zastopnike na Bleščečo planino.

V zimskem času se mlajši člani pridno ukvarjajo v smučarskem odseku v sestavu društva. Priredili so 16 smučarskih izletov v razne kraje. Priredili so več tekmovanj v slalomu in veleslalomu. V odseku imajo precej naraščajnikov. Odsek zelo uspešno vodi tov. Aldo Bavcon. Mladi člani pa se niso zadovoljili le s smučarskim odsekom, ustanovili so še obetajoči jamarski odsek, ki ga vodi tov. Slavko Rebec. Kot začetniki so si ogledali precej jam, med drugim tudi na Primorskem in Kočevskem. Dosegli so že lepe uspehe s prodiranjem v razne jame kot v južni rov Zelških jam, Lipiško jamo, Grotta azzura pri Samatorci, v jamo Dovico nad Tersko dolino, v jame na Doberdolu itd.

V novi odbor so izvolili večino starih odbornikov, za predsednico društva in istočasno za tajnico pa so izvolili zares požrtvovalno planinsko delavko tov. Jožico Smetovo. Pod njenim vodstvom bo društvo tudi v bodoče dobro uspevalo. Goriškim slovenskim planincem čestitam k uspešnemu delu!

I. Zabel

JUBILEJNI POHOD NA TRIGLAV

Zleti »Bratstva in enotnosti«

Pred leti smo že poročali o zletih »Bratstva in enotnosti«. Letos je bil organizator vzpona na Triglav Novo mesto. Udeležilo se ga je 45 članov stalnega sekretariata zletov »Bratstva in enotnosti« ter športni in politični delavci, ki so popularizirali te zlete in pripomogli k uspehim športno-političnim manifestacijam. Vodja letošnjega vzpona na Triglav je bil tov. Danilo Kovačič iz Novega mesta, podpredsednik stalnega sekretariata zletov »Bratstva in enotnosti«. Na Triglav se je 24. avgusta odpravila skupina 45 predstavnikov družbeno-političnih organizacij iz Novega mesta, Karlovca, Siska, Gospiča, Bihaća, Banja Luke in Prijedora. Šli so prek Idrije, Cerknega, bolnice »Franje«, Škofje Loke in Kranja v Mojstrano ter 25. avgusta prispeli v Aljažev dom v Vratih in naslednji dan na Kredarico. 26. avg. je skupina prišla na vrh

kako in kaj

Triglava in sestopila do Vodnikove koče, naslednji dan počivala na Uskovnici, peti dan pa se z žičnico popeljala na Vogel. Vodja pohoda tov. Danilo Kovačič je poskrbel, da so vsi udeleženci imeli v rokah ciklostirano navodilo »Triglav 5« z zemljevidom triglavskega področja, s programom izleta, opisom poti in znamenitosti, z navodili o opreми, obleki in prehrani pod naslovom »Kako in kaj«, ki ga je uvedla gornja podoba.

T. O.

SINDIKALNA REKREACIJSKA ZNAČKA (SRZ)

Občinski sindikalni svet v Celju oziroma njegova komisija za rekreacijo je vpe-ljala tekmovanje za sindikalno rekreacijsko značko (SRZ). Začelo se je s 1. majem 1970, končalo se bo s 30. aprilom 1971. Za zlato značko mora tekmovalac doseči 2500 točk, za srebrno 1500 do 1999, za bronasto pa 1000 do 1499. Tekmovalci so razdeljeni v tri starostne skupine (do 30 let, od 31–40 let, nad 40 let). Točkujejo se razne rekreativne dejavnosti in športni dosežki, med katerimi beremo v navodilih na prvem mestu planinstvo, za njim pa se zvrste plavanje, smučanje, kegljanje in streljanje. Vsak tekmovalac mora tekrovati vsaj v dveh izmed navedenih panog. Za planinstvo je v navodilih rečeno, da mora tekmovalac kate-rekoli starostne kategorije priti na vrhove, ki so razporejeni po težavnosti v tri skupine, med katerimi je skupina A ocenjena z najvišjim številom točk v tekmo-vanju sploh. Komisija je seveda izbrala samo take vrhove, na katere ne drži avtomobilska cesta ali žičnica. Pravila terjajo, da se mora tekmovalac povzpeti na vrh v skupini najmanj štirih ljudi, vsaj dva pa morata biti iz istega kolektiva.

V kategorijo A (500 točk) je komisija postavila Triglav, Prisojnik, Jalovec, Mrzlo goro, Skuto, Grintovec in Kočno, v B Brano, Mojstrovko, Krn, Mangrt, Stol in Ojstrico, v C Raduho, Peco, Golico, Kamniško sedlo, Olševo, Triglavsko jezera in Komno. Komisiji želimo pri njenem prizadevanju čim več uspeha.

T. O.

NOVA PLANINSKA POSTOJANKA PRI TREH KRALJIH NA POHORJU

PD Impol - Slovenska Bistrica je 4. julija t. l. slovesno odprlo svoj planinski dom pri Treh kraljih. Otvoritev slovesnost je bila združena s počastitvijo 25-letnice osvoboditve in z razvitjem društvenega prapora.

Planinsko društvo je bilo ustanovljeno v Slovenski Bistrici že leta 1922. Že po desetih letih delovanja leta 1932 so člani društva uspeli zgraditi planinski dom z več sobami in skupnim ležiščem.

Vojna vihra tudi Trem kraljem ni prizanesla. Okupator je požgal kočo in aretiral oskrbnika, zavednega Slovenca in planinca Antona Štuhca, čigar ime nosi novi planinski dom pri Treh kraljih. Vestnega oskrbnika so Nemci v Mariboru ustrelili.

Iz bivših hlevov so člani društva v letu 1947 zgradili provizorij. Sedanji dom so bistriški planinci gradili od leta 1954 do 1958. Deset let kasneje, leta 1968, je najela dom tovarna Impol in ga dokončno preuredila in modernizirala s svojimi sredstvi.

Planinski dom pri Treh kraljih je prijetna in moderna postojanka. Omogoča čudovite eno- in večdnevne izlete k Črnemu jezeru, k zadnjemu bojišču pohorskega bataljona pri Treh žeblih in na Osankarico. Mimo te koče drži znana in stara planinska pot na Pesek in Rogljo. Blizu je Šumik in druge privlačnosti mariborskega Pohorja.

Slovesnost je z nagovorom in pozdravi začel predsednik društva tov. Rudi Mlekuš, na kar je nastopil slavnostni govornik tov. Franta Komel, direktor Zavoda za statistiko SR Slovenije, ki je partizanal v tem delu Pohorja. Njegova beseda je veljala 25-letnici osvoboditve, pomenu naše NOB, naše izgradnje socializma in mednarodnemu pomenu idej, ki nas vodijo na znotraj in navzven. V imenu Planinske zveze je govoril tov. Tine Orel in v kratkem očrtal pomen slovenskega planinstva od prosvetliljskih časov do današnjih dni za prebujanje našega naroda, njegovo narodno gibanje in njegovo zavest. Slovesnost je povzdignil kulturni program, posebej pa razkritje prapora, h kateremu so navzoči zastopniki organizacij pripeli svoje trakove in s tem izkazali čast delu, ki ga je PD

Impol opravilo pri ureditvi tega dela Pohorja. Prapor je prevzel v varstvo alpinist Šturm. Njega slovenska javnost pozna kot člana naše druge naveze, ki je zmogla severno steno Eigerja.

Nato so se navzoči poklonili spominu oskrbnika Antona Štuhca pred spomenikom, ki stoji na trati pod pogoriščem nekdanje koče pri Treh kraljih. Sodeloval je tudi častni slov. bistriški garnizon. Sledilo je odkritje plošče v spomin okupatorjeve žrtve. Plošča je vzdana pri vходу v novi planinski dom. Odkril jo je zastopnik Planinske zveze Slovenije s kratkim nagovorom in počastitvijo spomina Antona Štuhca.

Kljub zelo slabemu vremenu se je slovesnosti udeležilo nad 100 planincev in gostov.

Planinski dom pri Treh kraljih razpolaga s 24 ležišči v 7 sobah in s skupnim ležiščem za 28 oseb. Trije kralji bodo v bližnji bodočnosti zaživali kot turistični center tega dela Pohorja. V bližnji prihodnosti bo pripravljena smučarska vlečnica, delovni kolektiv tovarne Impol pa ima še druge načrte.

Treba je priznati delovnemu kolektivu Impol, da je z novim planinskim domom prispeval pomemben delež k planinsko-turistični organizaciji tega dela Pohorja, delež, ki ima tudi širši pomen. Če bi vsi naši močnejši kolektivi posvetili tolikšno pozornost organizaciji oddiha in prostega časa, bi planinska organizacija ob svoji 75-letnici najbrž ne ugotavljala svojo »dezinvestiranost«, to je pomanjkanje sredstev za modernizacijo svojih planinskih domov in koč, ki so se gradile med obema vojnama, še več pa v prvem desetletju po vojni, ko je bilo sredstev manj in pogledi na standard precej drugačni.

Želimo društvu, da bi bil novi dom za društveno življenje stanovit vir pobud in veselja do dela, delovnemu kolektivu pa prijetno oporišče za oddih v planinski naravi, ki je delovnemu človeku vedno bolj potreben. Prepričani smo, da se bo lahko dostopni, lični planinski hotel kmalu uveljavil. Ima razmeroma dobro cestno zvezo s Slovensko Bistrico, cestne zveze z mariborskimi in konjiškimi Pohorjem in mikavna izletišča, bližnja in za ves dan. Lepa je njegova lega v tihotnem okolju, ki ga poudarja arhitektura starodavne cerkve. Razgledna terasa, smotrna ureditev restavracije in sob z modernimi pritliklinami in lepo opremo daje tej novi pohorski »samini« svojstven čar, vreden ogleda, obiska in postanka za več dni.

Od 1. maja do 31. oktobra ima dom tudi redno dnevno avtobusno zvezo s Slovensko Bistrico.

T. O.

ZA SLOVO

V soboto, 13. julija 1970, so se v severni steni Velike Mojštrovke, v smeri »JOF«, smrtno ponesrečili Matic Košir, Janez Kovač in Iztok Pipan, člani Akademskega planinskega društva.

Nekaj mesecev je šele minilo, odkar smo vas pokopali. Spomini na to so mi še vedno moreče sanje. Podzvestno vas še vedno pričakujem.

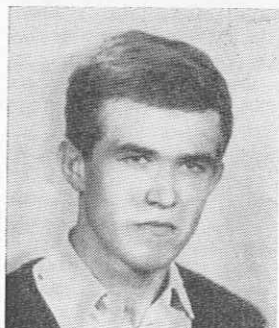
Kdaj bova nadaljevala razmišljanja o alpinizmu, življenju, ljubezni, Matic! Se spominjaš vseh ur, v katerih sva skupaj kramljala, v gorah, na sprejemu pod Storžičem, na veseljačenjih v Tamarju. Še veš, kako sva učila Iztoka in Janeza plezalnih veščin na Turncu? Kako smo kovali načrte za odpravo! Zastonj čakam. Kdor pade iz stene, se ne vrne več. Janez, še veš, kako si premagoval strah, ko si se povzpел preko »garderobe«, kako si bil vesel, ko si zmozel »platke«? Z voljo, ki si jo pokazal v življenju, si zmozel oboje. Menila sva se za Špik, tvojo davno željo.

Matic Košir

Janez Kovač

Iztok Pipan

Iztok, tebe nisem tako poznal kakor Matica in Janeza. Vem, da si hodil na predavanja plezalne šole, tudi na Turncu si redno vadil. Oče mi je govoril o tebi; žal mi je, da se nisva dodobra spoznala. Bral sem članke, ki so množili naklado, slišal prepire o ničevostih, ki zblede ob nečem takem, kot je smrt, in ki so se zdele nekaterim pomembnejše od vseh življenj.

Čemu? Vprašanje brez odgovora. Alpinizem ni kakor drugi športi, alpinizem ni nogomet. Zakaj včasih v lahki steni pazimo, zabijamo kline, drugič v težjem prezremo vse nevarnosti, vse varnostne ukrepe. Zastonj vprašanja. Nihče ne bi vedel odgovora. Plezamo naprej, čeprav sem takrat sklenil drugače. Naj se odpovem temu, kar imam rad, temu, zaradi česar jih je že veliko umrlo?

Janez Gradišar

HERBERTU KALIŠU V SPOMIN

24. aprila 1970 je v Mežici umrl šele 64 let star Herbert Kališ, dolgoletni obratovodja rudniške izbiralnice v Žerjavu, častni član PD Mežica, odlikovan s srebrnim planinskim znakom PZS. Štirideset let je deloval kot planinski in športni delavec v Žerjavu in Mežici. Vse od l. 1928, ko se je kot mlad strojni tehnik zaposlil pri rudniku v Mežici, je prosti čas posvetil planinam, naravi in delu v planinskem in športnem društvu.

Ko se poslavljamo od planinca, se nam vsiljuje misel, da moramo govoriti o njegovih uspehih v gorah. Skoraj nikoli pa ne pomislimo, da so med največjimi ljubitelji gora tudi skromni in marljivi planinci organizatorji, ki so v svojem življenju cela desetletja nesebično delali v društvenih odborih, vzgajali mlajše, iskali sredstva za skromno kočo nekje v hribu, propagirali, markirali in velikokrat poprijeli za lopato na gradbišču

planinske koč. Tak planinec je bil Herbert Kališ.

Zahrbtna bolezen ga je dolgo časa upogibala, kot upogibljive viharne veter macesne tam po grebenih Pece. Dolgo se ji je upiral, vendar ga je bolezen le upognila, oklestila in iztrgala iz življenja. Ob slovesu se zavedamo, da smo izgubili plemenitega prijatelja, ki je med planinci, rudarji in ostalimi prebivalci teh krajev zaslužen uveljavljen in spoštovan.

Stanko Praznik

MARTA NOVAK

Dne 30. junija t. l. je umrla v Mozirju gospa Marta Novak, stara 77 let. Pokojnica je bila hči mozirskega trgovca Franca Žuža. Poročena je bila s sodnim svetnikom dr. Andrejem Novakom, ki ji je umrl l. 1959. Po očetu je podedovala v Mozirju hišo v trgu in manjše posestvo. Pokojna gospa Marta je bila žena odločnega značaja, dobra gospodinja in vedno odprtih rok za pomoč potrebnemu človeku. Vse svoje življenje je prebila v Mozirju.

Planinska organizacija ji dolguje mnogo zahvale za naklonjenost, ki jo je izkazovala od l. 1946–1956 celjskemu planinskemu društvu. V njeni hiši je bilo namreč vedno dovolj prostora za shrambo razne opreme, živil in nešteti potrebščin za Mozirsko koč na Golteh. Pri Novakovih so se redno oglašali planinski aktivisti za nasvete in pomoč. Njena hiša v Mozirju je bila pravo skladišče in rešilna postaja na črti Celje–Mozirje–koča na Golteh. Vse usluge – in teh ni bilo malo – je rada storila brezplačno. Njena hiša je bila leto in dan, ob vsakem letnem in dnevnem času na voljo celjskim planincem, njihovim težavam in brigam. Prevzete stvari je čuvala bolj kot svoje lastne in skrbela, da ni nastala kaka škoda na njih. Razna pismena in ustna sporočila in naročila je opravljala brez

odlašanja, vestno in odgovorno. Kadar pa se je le kaj zapletlo, in to nikdar po njeni krivdi, ni kazala nejevolje ali jeze. Vedno je bila neutrudljivo uslužna in polna dobre volje, kadar je šlo za stvar naše planinske organizacije.

Ni tedaj čudno, da so jo planinci zaradi takih njenih vrlin globoko spoštovali in visoko cenili njeno nesebično sodelovanje, vsestransko pomoč in podporo. Bodi ji izrečeno v spomin vse priznanje in zahvala za vse, kar je storila za naše planinstvo. Planinci se je bomo vedno spominjali z globoko hvaležnostjo.

F. V.

VZGOJA MLADINE V NAŠI ORGANIZACIJI

Dejavnost naših planinskih društev se že dolgo ne kaže le v izletih. Čedalje bolj se vsi zavedamo potrebe po vzgoji našega članstva, zlasti mladine.

Naj je akcija »pionir planinec« še tako privlačna za mladino, bo imelo društvo precejšnje težave pri izvedbi, če ne bo imelo vzgojiteljev, ne samo prosvetnih, temveč tudi društvenih delavcev, ki bodo tekmovanje vodili.

Tudi vse večja želja po področnih tečajih za mladinske vodnike je sicer razveseljiva, saj kaže, da se društva zavedajo pomanjkanja MV. Toda ob tem se odnira več vprašanj: ali imamo na terenu dovolj ljudi, ki bi področne tečaje vodili in kandidatom posredovali zahtevano snov tako, da bodo lahko izpolnili zahteve, ki jih bo kandidatom postavila izpraševalna komisija MK PZS? Ali so kandidati za inštruktorje na teh področnih seminarjih dovolj seznanjeni s cilji, ki jih zagovarja MK?

Ti problemi so bili vzrok, da smo se odločili organizirati inštruktorski tečaj, na katerem naj bi dali vzgojnim delavcem z večjimi izkušnjami še nekaj novih napotkov za delo, istočasno pa bi izmenjali izkušnje, ki so si jih z delom že pridobili.

Prvo tako srečanje, ki smo ga sicer imenovali tečaj, je bilo od 1. do 5. julija letos v Šlajmarjevi vili v Vratih. K sodelovanju smo vabili 42 planinskih delavcev, za katere smo sodili, da izpolnjujejo zahtevane pogoje. Žal se jih je našemu vabilu odzvalo le 16 iz dvanajstih planinskih društev. Program tečaja je bil izredno pester, saj smo se trudili pridobiti za vse teme kar najboljše predavatelje in svetovalce. Delo je bilo razdeljeno v tri skupine:

- Zgodovina in kulturni pomen planinstva ter organizacija planinstva;
- Gibanje v gorah, oprema, vremenslovje in nevarnosti gora;
- Spoznavanje gorstev in orientacija.

Mladinski inštruktorji v Vratih zbrani okoli dr. Mihe Potočnika (četrti od desne proti levi v drugi vrsti)

Obvezna tema za vse skupine pa je bila: metode in organizacija dela. Tečaj je ob pomoči Jožeta Melanška in ing. Tomaža Banovca vodil Danilo Škerbinšek. Kot predavatelja sta sodelovala še prof. Tine Orel in dr. Leon Žlebnik.

Napotki za praktično delo z mladimi so bili za vse zelo zanimivi, vsi tečajniki pa so z izrednim zanimanjem sledili tudi predavanjem in napotkom dveh znanih pedagoških delavcev. Prof. Tine Orel je še posebej opozoril na posebnosti, ki jih srečujemo pri vzgojnem delu v naši organizaciji, dr. Žlebnik pa nam je s svojim pedagoškim predavanjem obogatil znanje in nas na marsikaj važnega opomnil. Izkušnje, ki so si jih udeleženci tečaja prinesli s seboj, obogatene z znanjem, ki so si ga pridobili na tečaju, in izmenjava mnenj o delovnih oblikah, vse to se je pokazalo v seminarskih nalogah, ki so jih imeli ob koncu tečaja. Vsako predavanje, ki so ga pripravili, je bilo doživetje zase. Vsem nam je bilo žal, da smo imeli premalo časa, da bi lahko vsak udeleženec svojo temo podal v celoti, saj so bile razlage res pestre in precizne. V vsakem predavanju je bilo široko znanje in vsako je snov podajalo na vzpodbuden način.

Prepričan sem, da bodo vsi lahko zelo dobro izpolnjevali naloge, ki nam jih je vsem ob zaključku tečaja nakazal naš gost predsednik PZS dr. Miha Potočnik. Kot planinski delavci moramo privabiti v gore čim več ljudi. Toda s tem se naše delo šele začne. Vsem moramo gore tako približati, da jih bodo vzljubili, istočasno pa jim dati tudi nujno potrebno znanje, da bodo v njih videli vse, kar

nam nudijo, in da se jih bodo znali varovati, kadar nam groze s svojimi nevarnostmi. Dal nam je lepo primero: V vsakem kamnu je kip, le oblikovati ga je treba. In po njegovem mnenju moramo biti ti kiparji mi, ki se ukvarjamo z vzgojo v naši organizaciji.

V analizi dela, ki smo jo imeli ob koncu tečaja, so vsi udeleženci poudarili, da je tako izpopolnjevanje za vse izredno koristno in zanimivo, ter še enkrat potrdili pravilnost odločitve MK, ki šteje za svojo prvo in najvažnejšo nalogo vzgojo. S takimi sistematičnimi akcijami, si lahko obetamo, bomo to nalogo tudi zadovoljivo izpopolnili.

Zato je bil sklep sekretariata MK z dne 24. 6. t. l., da bodo lahko vodili republiške vzgojne akcije le tisti, ki se bodo udeležili tega ali prihodnjih inštruktorskih tečajev, prav gotovo utemeljen.

Vsi udeleženci tečaja so dobili naziv inštruktorja planinske vzgoje. Vsako leto bomo zanje in za prihodnje inštruktorje organizirali podobna srečanja. Imenovali jih bomo obnovitveni seminarji. Njihova naloga bo, dajati udeležencem čim več kvalitetnih napotkov in tako olajšati in obogatiti njihovo vzgojno delo. Za vsakoletno verifikacijo naziva pa bodo morali vsi inštruktorji izpolniti naslednje pogoje:

- obvezna udeležba pri strokovnem izpopolnjevanju,
- vodstvo ali sodelovanje na akcijah PZS, v planinski šoli (po programu za PS) ali mentorstvo planinske skupine,
- na zahtevo MK pisмено poročati o svojem delu (enkrat letno).

Prepričani smo, da je ta akcija, prav tako kot trud, ki ga je MK vložila v pripravo prepotrebnih pripomočkov, obrodila sadove, čeprav ti ne bodo takoj vidni. Naj citiram dr. Žlebnika: Tisti, ki se ukvarja z vzgojo, opravlja težaški posel, sadovi njegovega dela pa se kažejo takrat, ko to najmanj pričakujemo. Čedalje več se sliši o nujnosti, da bi tečaje za MV spet organizirali KO. Predrago je menda pošiljati tečajnike v Vrata, poleg tega pa jih je dosti, ki bi sicer šli na tečaj, pa se ga zaradi službe ne morejo udeležiti. Več dvo ali trodnevni seminarji, ki bi jih KO organizirali na svojem področju, pa bi mnogim omogočilo postati MV.

S to trditvijo se vsekakor strinjam. Kako da KO, ki imajo že dalj časa take težnje, niso čutili potrebe, da bi na inštruktorski tečaj poslali svoje vzgojne delavce?

Organizacija takega tečaja je precej zahtevna zadeva. Snovi je veliko, časa je malo, potrebne so prenekatere praktične

vaje. Prepričani smo bili, da bomo med tečajniki našli največ ljudi s področij, ki streme za samostojnimi tečaji. Toda pokazalo se je drugače. Prav zato se sprašujem, kako bodo tečaje organizirali.

Šolanje MV je snovno in metodično najtežje in zahteva največ priprav, vendar pa ob tem ne smemo pozabiti tudi na planinske šole. Vodje teh šol bi morali poznati marsikaj. Toda še tečajniki v Vratih so priznali, da jim je marsikaj, kar so slišali, novo, pa naj je bilo to v predavanju ali v diskusiji.

Ko se je MK odločila za ta seminar, si je prizadevala pritegniti vanj kar največ ljudi. Naša želja je bila, da bi jim s tem in nadaljnjimi seminarji olajšali delo in pomagali k čim večjim uspehom, vendar smo uspeli žal le tam, kjer delo že zelo dobro teče, tistih, od katerih pa slišimo največ kritike ob naših vzgojnih programih, žal ni bilo. Tolažimo se s tem, da tečaj ni bil zadnji in da bomo možnosti za to še našli.

Danilo Škerbinek

ALPINISTIČNE NOVICE

VRAŽJA ŽENSKA

Simone Badier, francoska plezalka, o kateri smo že obširneje poročali, je poleti 1969 plezala Andrichovo smer v severozapadni steni Civette in slavno Philipp Flammovo smer, o kateri se je zelo spoštljivo izrazil tudi R. Messner. Badierova je ves čas navezo vodila.

NOVA ZNAČKA

Snežni leopardi se imenujejo tudi ljudje, sovjetski alpinisti, ki imajo za seboj vse štiri sovjetske sedemtisočake. Doslej je dobilo značko »Snežni leopard« le petero alpinistov: E. Ivanov, K. Kuzmin, K. Klecko, P. Budanov in V. Božukov. Dobili pa jih bodo še: J. Bogačov in B. Gvarilov iz Moskve, Elčibekov in Gilemko iz Taškenta, Rjazanov iz Čeljabinska, Getman iz Dušanbe, Sivcev iz Donecka in Sorokin iz Zlatoustu.

IZ ZGODOVINE PIK LENINA

L. 1928: 25. sept. ob 15.30, so Nemci Allwein, Schneider in Wien stopili na vrh. L. 1934: 8. sept. so V. Abalakov, Černuha in Lukin prinesli na vrh Leninov doprni kip.

L. 1954: Prečenje vsega masiva: Plato 5300 m – Razdelnaja – Pik Lenin. Opravili so ga Kovaljov, Nozdruhin, Nagel, Karpo in Naryškin.

L. 1959: Skupno število alpinistov, ki so dosegli Pik Lenina, je to leto znašalo 150. L. 1967: Velika alpiniada ob 50-letnici SZ. L. 1968: 10 padalcev se je iz višine 8000 m spustilo na vrh Pik Lenina.

L. 1969: Alpiniada za 100-letnico rojstva V. I. Lenina.

L. 1970: V zgodovino vrha se je vpisalo že 1000 obiskovalcev.

Pik Lenina je nedvomno najbolj obiskani sedemtisočak na svetu.

ČEHI V SEVERNI STENI ARARATA

Severni stebel Ararata je l. 1968 zamikal češke alpiniste. O tem prvenstvenem vzponu je poročal pokojni dr. Arnošt Černík, naš dobri znanec in prijatelj, v vzhodnonemški reviji »Der Tourist« (5/70). Poleg Černika so bili v češki ekspediciji še Brabec, Meier, Kopal in Krecbach. Biblijska gora Ararat, na kateri so pred leti iskali Noetovo barko, po turško Büyük Agri Dag (5156 m), je zdaj večkrat cilj tudi turških alpinistov in Čehi so izrabili njihovo navzočnost zato, da so lahko načeli severno steno te gore. V Lendenfeldovi monografiji »Die Hochgebirge der Erde« (Freiburg 1899) beremo: »Na sever in na severovzhod se Ararat brani obiskov s strmimi črnimi stenami in velikimi masami ledu. Od te strani se zdi skoraj nepristopen.«

Čehi so se utaborili v višini 2300 m na planoti Aralik Jurda. Pred njimi je stala 2000 m visoka in nekaj kilometrov široka

stena. Odločili so se za severovzhodni steber, strmo rebro med dvema strmima ledenikoma. S seboj so vzeli opremo za bivač in brašna za dva dni in odrinili v steno opolnoči. Plezarija ni bila ravno težka. V višini 4200 m je pečine zmanjkalo, za njo se je vzpenjala ledeniška stena, ki se je v soncu bleščala kot zrcalo. V višini 4500 m so naleteli na ključ vzpona, ledeniško bariero, široko 20 m, previsno, vendar z Ahilovo peto v ledeniški poči, po kateri so se zrinili čez. Nad bariero so s cepinom in derezami zmagovali hudo strmino, ki je dosegla 60°. Premagali so tudi to in na vrhu pripeli trikoloro ČSSR. — Prvi je na Ararat prišel Parrot l. 1829. Njemu v čast se eden od enajstih ledeniških jezikov, ki teko z vrha, imenuje Parrotov ledenik. Ledu je na Araratu za 12 do 13 km².

PRIJATELJSKO SREČANJE

Od 10.–30. junija 1970 je priredila mongolska alpinistična zveza internacionalno alpinado pod naslovom »Prijateljsko srečanje«. V gosteh so imeli po tri alpiniste iz DDR, Poljske in SZ. Višek je alpinada dosegla z ekspedicijo v področje Tabun Bogdo (Pet bogov) v mongolskem Altaju. Rezultati ekspedicije:

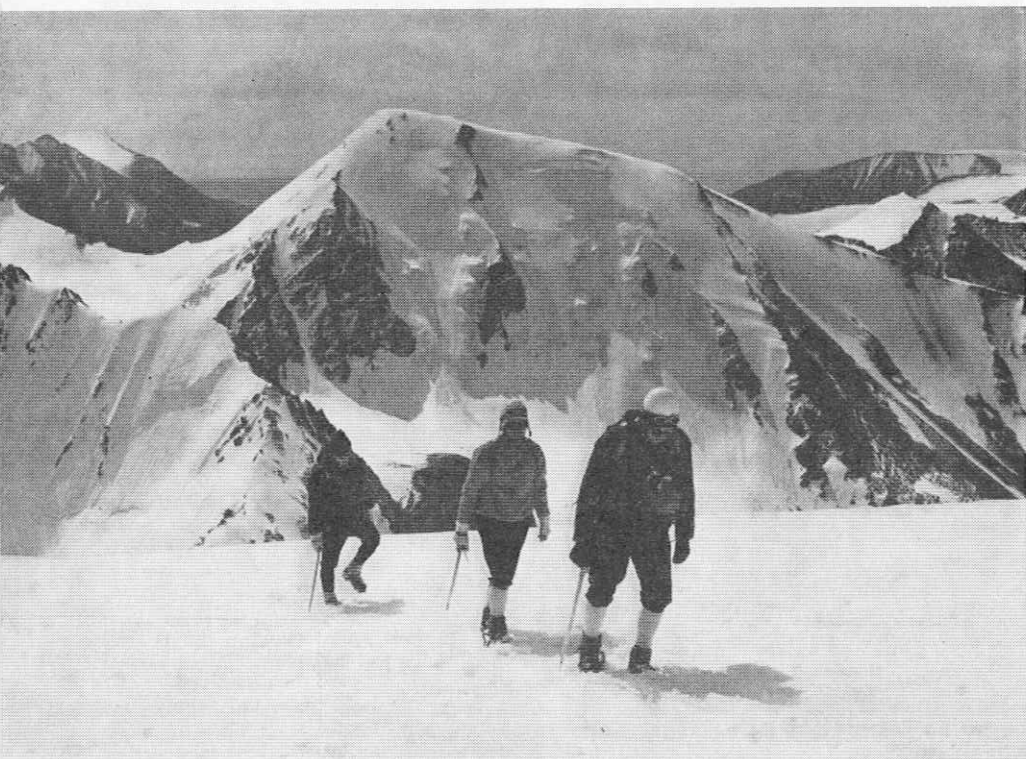
1. Povzpeli so se na 7 vrhov od 3600 m do 4356 m.
2. Vsi skupaj (15 alpinistov) so prišli na najvišji vrh Mongolije Chuiten (4356 m); v čast srečanju so ga prekrstili v »Pik prijateljstva«.
3. Drugi vzpon na »Jubilejni Pik« (4068 m), nekdanji Birkut; prvi vzpon po zahodni steni.
4. Drugi vzpon na »Pik nemško-mongolskega prijateljstva« (ca. 3900 m, prvi vzpon po severozahodni steni).
5. Prvi vzpon na štiri vrhove.

Področje Tabun Bogdo na kitajsko-mongolsko-sovjetski tromeji alpinistično še ni raziskano. Doslej so tu delale le tri ekspedicije (1956 mongolska, 1967 poljska, 1970 mednarodna). Doslej so obiskale ca. 20 vrhov, kakih 20 pa jih še čaka na prve obiskovalce. — Tako je julija 1970 naši redakciji sporočil Werner Rump iz Dresdona.

ŽENSKI ALPINIZEM

Stara tematika, ki se vedno znova oživlja. Na lanskem festivalu v Trentu jo je na program vzela alpinistična tabela rond, table ronde. Šlo je predvsem za to, da bi se iz dnevnega reda spravilo zares nesodobno stališče SAC in CAAI,

Motiv iz Tabun Bogda

ki ne sprejemata v svoje vrste alpinistk in da bi se končno priznala enakopravnost žensk v alpinizmu. Tematiko so postavile na dnevni red ekstremistke-sestogradistke iz Nemčije, Francije, Anglije, Italije, Japonske, Jugoslavije, ČSSR in Švice. Predstavniki CAI dr. Chabod je takoj izjavil, da ima CAI že pripravljen nov statut, ki bo alpinistkam ustregel. Nekdanji predsednik CAS dr. Egger, sedanji predsednik UIAA, pa je povedal, da so ga funkcionarke švicarskega ženskega planinskega kluba rotile, naj ne sprejme statuta, ker bi to pomenilo propad njihovega kluba. Pri debati so sestogradistke

naletele tudi na ugovor, češ da ženska v športu in v alpinizmu vendarle ni popolnoma enaka moškemu, čeprav je mlada japonska zdravnica trdila, da se po medicinskih izkušnjah ženska lažje prilagodi telesnim naporom v velikih višinah. Do pravega zaključka pri tej debati ni prišlo. Znani alpinist Mokrejs je to komentiral z dogodkom na enem od zborovanj, ki so ga imele bodoče sestogradistke. Na zborovanju so ugovorile, da je med alpinistom in alpinistko le majhna razlika. Ena od zborovalk je na to ugotovitev navdušeno vzkliknila: Naj živi ta mala razlika!

VARSTVO NARAVE

POKRAJINSKI NARAVNI PARK VERCORS

Ideja o naravnem parku Vercors je pri grenobelskih planincih vznikla že l. 1964. »La Montagne« je o tem pisala že l. 1967. Študija je zdaj gotova. Park vzdržuje 53 občin v departementu Drôme in Isère. Park bo razvijal predvsem tkim. socialni turizem. V tem vidijo najugodnejšo smer razvoja za to področje. Glavno mikavnost parka vidijo v ureditvi visokih planot od Archiane do Corençona v dolini Vernaison vse do Draca. Planote naj bi obdržale svoj prvobitni značaj zapuščene samote brez ljudi in vozil, tako rekoč pred vrati Grenobla. Ministrstvo za vode in gozdove je že imenovalo uradnika, ki naj poskrbi za seznam vseh del, potrebnih za organizacijo pokrajinskega parka Vercors.

ČUDEŽI (LES MERVEILLES)

Tako se imenujejo prazgodovinski napisi v Les Alpes Maritimes, zahodno od Tende med Cimo du Diable in Mt. Bego, o katerih smo po francoski literaturi že obširneje poročali. Zdaj je ta častitljivi spomenik uvrščen v posebno varstvo, s posebnim odlokom pa je zavarovano tudi okolje na črti Cimes d'Agnel-Mt. Clapier-Capelet-Cime du Diable-Scandail-Mt. Bego-Cime de Barsenzane-Cime de Sabion-Cimes d'Agnel. Sredi tega ozemlja sta dve koči: Refuge de Valmasque in Refuge des Merveilles.

MARTINČKI IN KUŠČARJI

Simpatični so človeku ti plazilčki, čeprav ne morejo skriti sorodstva s kačami. Fav-nisti pravijo, da so ostanki iz časov, ko so zemljo obvladali njihovi orjaški predniki. Ohranili so se, »ker so postajali

vedno manjši«. Danes pa jim grozi, da izginejo. Vzroki: sprememba pokrajine, ljubitelji terarijev, trgovci z živalmi. V gorah se še vedno dobro počutijo. Tu je najmanj sprememb, ljudje jih najmanj motijo, obdelovalne površine se ne širijo in se ne intenzificirajo, prarastlinje se tu v glavnem ohranja. Gorski ali gozdni martinček (Lacerta vivipara) živi po vsem svetu, v gorah kar do višine 3000 m. Če mu grozi nevarnost, zna celo plavati. Barvo kože prilagaja okolju. Ni tako hiter kot druge vrste, vendar živi v okolju, kjer se lahko hitro skriva. Ko se pari, dobe samci na trebušni strani oranžno barvo ali sijoče rumeno barvo. Mladiči pridejo na svet v jajcih iz nežnega opna, čim pa se skopljejo iz njih, niso več »mokri za ušesi« in so takoj samostojni. Pred sovražniki jih varuje črnkasta barva, med sovražnike pa štejejo lahko tudi svoje starše.

Najpogostejša vrsta kuščarja je pri nas Lacerta agilis, ki v hribih živi do višine 1200 m. Južno od Alp ga že skoraj ni več.

Najhitrejša vrsta je Lacerta muralis. Vsi vemo, da ga je skoraj nemogoče ujeti, tako bliskovit je v svojem gibanju. Najraje ima suh, kamnit, kraški svet. Rep ima dvakrat tako dolg, kot sta mu glava in trup skupaj. Pri urnem gibanju in obračanju mu ta rep gotovo pride prav. Posebnež je Lacerta viridis, ki mu pravijo ponekod zelenec, tudi pravi kuščar, ipd. Je pravi lepotec, do 40 cm dolg. Čim bolj na jugu živi, tem daljši je, in tem bolj barvit. Praviloma je zelen, so pa tudi variante z različnimi temnimi lisami. Kakor vsi kuščarji ima tudi zelenec — samec svatovsko oblačilo, grlo se mu modro obarva, glava kovinsko zablesti. Tudi zelenec je neznansko učen. V Evropi kljub zaščiti hitro izginja.

Vsi kuščarji zimo prespe. Radi imajo sončne dni. Če spomladi, poleti dežuje

ali se zmrza, kuščarjev ni na spregled, poskrijejo se v svojih špranjah in režah. Hranijo se z deževniki, gosenicami, kobilicami, žužki, muhami, žro pa tudi lastne mladiče. Večkrat se za plen stepejo in ga raztrgajo. Velike kobilice in hrošče najprej pobijejo, nato šele požro. Pri tem ne pojedo kril, nog in tipalk. Zelenec in zidni kuščar se rada lotita sladkega sadja. Če zelenca ujamemo, divje grize okoli sebe. Od potomca nekdanjih zmajev drugega skoraj ne moremo pričakovati.

VREME LETOS »POMLADI« NA KREDARICI

Meseci marec, april in maj so – v meteorološkem smislu delitve leta na letne čase – pomladanski meseci. Njihove srednje mesečne temperature so znatno odstopale od ustreznih poprečkov obdobja 1955–1967. Temperaturni popreček marca je znašal na Kredarici –9,8°. Odklon od poprečka zg. navedenega obdobja je znašal –2,6°. Aprilski temperaturni popreček je znašal –6,2° (odkl. –1,9°), a majski –2,9° (odkl. –2,8°).

Maksimalne temperature so se sicer dvignile nad ledišče, vendar so bile razmeroma nizke. Najvišja temperatura letoš-

njega marca je znašala na Kredarici 1,6° (dne 23. 3.), aprila 6,7° (dne 23. 4.), maja pa 3,8° (dne 26. 5.).

Minimalne temperature so bile še znatno pod lediščem: marca –17,8° (dne 7. 3.), aprila –17,3° (4. 4.), maja –13,9° (2. 5.). Mesečna višina padavin je znašala v aprilu 118 mm. Bila je za 9 mm nad poprečkom obdobja 1955–1967, medtem ko sta preostala dva pomladanska meseca bila v padavinskem pogledu deficitarna. V aprilu je padlo 111 mm (ali 68 % od normalne vrednosti), v maju pa samo 67 mm (ali 44 %) padavin.

Padavine so padale predvsem v obliki snega. Največja debelina snežne odeje v marcu je znašala 450 cm, v aprilu 442 cm, a v maju 323 cm. Če primerjamo te podatke z vrednostmi, ki so bile izmerjene v istih mesecih v obdobju 1955 do 1967 ugotovimo, da je bil letošnji marčni maksimum debeline snežne odeje za 11 cm, aprilski pa za 28 cm višji od doslej izmerjenih vrednosti, medtem ko je od dosedanjega majskega rekorda, ki je znašal 415 cm (1. maja 1960), bila snežna odeja za 92 cm tanjša.

Iz opisanega povzemamo, da so bili letošnji »pomladanski meseci« na Kredarici bolj podobni zimi, sodeč po temperaturah in padavinah.

F. Bernot

IZ PLANINSKE LITERATURE

KAREL PEČKO – 50-LETNIK

Akademski slikar Karel Pečko, znan po vsej Sloveniji in preko njenih meja kot tvorec in vodja Umetnostnega paviljona Slovenj Gradec, se je 3. julija t. l. srečal z Abrahamom. Za to priložnost je ustanova, ki ji je jubilarant posvetil neverjetno energijo in izjemne organizacijske sposobnosti, priredila retrospektivno razstavo njegovih slikarskih del v prostorih nove umetnostne galerije v Slovenjem Gradcu.

Prof. Karlu Pečku je čestitala tudi Planinska zveza Slovenije in se ob tem spomnila njegove naklonjenosti, ki jo je slovenskemu planinstvu izkazal pri razstavi »Gora v podobi« l. 1964.

T. O.

MOUNT HUNTINGTON, GORA STRAHU

Pred leti smo obširno poročali o dogodkih na Mt. Huntington na Alaski, kjer se je l. 1964 izkazala francoska naveza pod Terrayevim vodstvom, leta 1965 pa so hoteli štirje harvardski študenti zatemniti slavo francoskih mušketirjev. Potem je

David Roberts njihove strašne, neverjetne dogodivščine popisal v knjigi, ki je zdaj izšla v švicarski založbi Orell-Füssli. Prevedla jo je iz angleščine Helga Jeratsch. Knjiga ima 128 strani in 32 strani podob. Med njimi je nekaj takih, ki kažejo, da je ta gora zares edinstvena po svoji arhitekturi, oblikah, oblikovitosti in legi, v kamen spremenjena lepota, kakor pravijo njeni izcizelirani nežnosti, kolikor pri tej in pri taki veličastni gmoti o nežnosti lahko govorimo. Nenavadna gora! Ni čudno, da je zamikala prav Terraya in njegove najsposobnejše tovariše. Gora ni tako visoka (3733 m), vendar za Alasko to pomeni precej več kot za Himalajo. Prvi je nanjo opozoril Washburn po l. 1950 s posnetkom iz zraka. L. 1957 so poskusili Amerikanci priti na to lepoto. Leta 1962 je v »American Alpine Journal« Washburn razpravljal o možnostih pristopa. Terrayu je prav Washburn poslal svoje posnetke Mt. Huntingtona in l. 1964 se je Terray, najslavnejši alpinist in verjetno največji gorski vodnik, odločil, da na Alaski zavzame vrsto velikih ciljev. Najprej Mt. Huntington, nato nove smeri na Mt. Mac Kinley in še novo pot na Mt. Foraker, vse v enem samem poletju. Da

je prvi cilj podcenjeval, mu je bilo hitro jasno. Bilo je tisto leto maja meseca nenavadno mrzlo in viharo vreme. Dva tedna so se dajali s severozapadnim grebenom, vrh pa je ostajal še daleč. Trl jih je mraz, z njim otopenost, morala je drsela proti ničli. Terray si je pri padcu težko poškodoval ramo, tako da je vodil »podjetje«, zavarovan v snežni luknji, vendar tako, da poguma le ni zmanjkalo. 25. maja sta dva od osmih Francozov stala na vrhu kot prva zemljana. Naslednji dan so po pritrjenih vrveh prišli še ostali in Terray sam, čeprav mu je služila samo ena roka. Mt. Huntington je bil taka preizkušnja, da so se po Ruthovem ledeniku umaknili in odleteli v domovino. Za Terraya je bil to zadnji veliki vzpon v vrsti onih, ki jih je začel l. 1950 s prvim osem-tisočakom v Himalaji, z Annapurno. Leto nato je izpolnil svojo zadnjo uro v osrčju francoskih Alp obenem z Marcom Martinetijem, tovarišem iz velike poti na Mt. Huntington. Iz neznanih vzrokov sta zgrmela 360 m globoko v nepomembni steni sončnega septembrskega dne l. 1965. — Kaj pa so Harwardovci doživeli v Mt. Huntingtonu, pripoveduje omenjena knjiga. V našem listu smo o tem pred 5 leti samo na kratko poročali.

PIERO ROSSI

Ime Piera Rossija je v našem glasilu že nekajkrat nastopilo v poročilih o trentskem festivalu, poročilih o ideologiji alpinizma in o varstvu narave v Dolomitih okoli mesta Belluna. Piero Rossi si je v nekaj letih pridobil mednarodni ugled. Lani so ga bellunski planinci izvolili za predsednika bellunske sekcije CAI. Rossi je tudi delaven planinski publicist.

NA AFRIŠKIH LEDENIKIH

Knjigo je napisal Mario Fantini, eden najvidnejših italijanskih alpinistov, izdala jo je Libreria Alpina G. degli Esposti v Bologni. Ima 350 strani in 128 slik, stane pa 12 000 lir. Monografija opisuje Kilimandžaro, Mt. Kenio in Ruvenzori, pristope na te vrhove in osebna doživetja. Italijanski naslov knjige: »Sui ghiacciai dell'Africa.«

NOVA SAMIVELOVA KNJIGA

Samivel se je kot pisec in filmar čez noč prerinil v ospredje v 50 letih tega stoletja. Čez noč je postal velika zvezda v Franciji in zunaj nje, strokovnjak za senzacionalno lepoto, ki nam jo ponuja narava, in za čudovite estetske, literarne in filozofske ali vsaj meditacijske navdihe, s katerimi nas vedno znova preseneča in duhovno oživlja. Znan je tudi kot izjemno dober fotograf. Zdaj je pri Art-Haudu v Parizu izdal že četrti fotografski

album pod naslovom »Soleils en Provence«. Samivel je že iskal podobne motive v Grčiji in v Egiptu, zdaj pa se je vrnil v Provanso in v njej odkril vrsto motivov, skritih za večino oči, ki površno gledajo okoli sebe. Seveda še vedno vleče Samivelov tekst, ki ga je 50 strani. V njih je očrtal obraz pokrajine in njenih ljudi na samosvoj, v resnici očarljiv način. Vroči kraški kamen puhti iz teh slik, vonjave, ki jih prinaša veter z morja in s celine, sijajna podoba pokrajine, ob kateri skoraj pozabiš na zgodbe ljudi, ki so seveda tudi zanimive, pokrajina, polna kamenja najrazličnejših oblik, ki jih je ustvarila narava in človeška roka.

JANNU

Francoski uspeh na Jannuju v Himalaji so oklicali Francozi za začetek nove dobe himalaizma, kar naj bi predvsem pomenilo, da je zlata doba prvih vzponov na deviške vrhove osem-tisočakov že lep čas za nami in da bo treba v Himalaji resnične »lavorike« dosežati z zahtevnejšim tehničnim delovanjem v svetu, ki zahteva sposobne in izkušene alpiniste. Pokojni Lionel Terray in Jean Franco sta o Jannuju izdala knjigo »La Bataille pour Jannu«, ki opisuje dramatično približevanje Francozov k tej silni gori. Zdaj je založba Tamari v Bologni knjigo izdala v italijanščini pod istim naslovom (Battaglia per lo Jannu).

Ob tem bi zapisali samo to: Prav bi bilo, da bi Terrayeva knjiga »Osvajalci neko-ristnega« (Les Conquistadors de l'Inutile) izšla tudi v slovenščini. Pravzaprav je že prevedena, čaka le na založnika.

PONATIS DE SAUSSURA

Librairie des Alpes (André Wahl) v Parizu je letos ponatisnila častitljivo delo »Voyages dans les Alpes«, ki ga je napisal Horace Bénédict de Saussure in ga izdal 1779–1796 v 4 zvezkih. Izdaja (samo 2000 izvodov) stane 650 frankov, plača se lahko tudi v 10 obrokih. V celoti de Saussurovo delo še ni bilo nikoli ponatisnjeno, prvotiski pa so dosegli neverjetno visoko ceno. Faksimile bo obsegal 2400 strani. Založba je šla na delo šele, ko je zbrala zadostno število prednaročnikov.

RAZGLED PO SVETU

SNEŽNI VIHARJI NA EKVATORJU so ostali v spominu udeležencem jubilejne poti na Kilimandžaro in Mt. Kenio. Avstrijski Naturfreund je poslal v ta gorski predel 63 alpinistov vseh generacij in rangov, da bi s tem potrdil svojo usmeritev k demokratičnosti, k alpinizmu za širše plasti. Vsi člani tega afriškega izleta so stali na Uhuru-Peaku, najvišjem vrhu Kiba v Kilimandžaru. Nekateri alpinisti so do vulkanskega žrela na Kibu prišli preko ledenikov, ki se imenujejo po Rebmannu, Littlu in Pencku. Vsi so poskusili, kaj je tropsko deževje in kaj pomeni -15°C v ekvatorialni Afriki, v celodnevem snežnem viharju. Na Mt. Kenio je prišlo 19 alpinistov, med njimi 4 dekleta. Vsi so stali na vrhu Neliona in Bationa (5199 m). Ena od navez je ponovila direktno smer v južnem stebru Bationa, v Pointe Pigott pa so preplezali južni greben.

STUBAISKE ALPE bodo kmalu opremljene z velikimi vzpenjačami, ki bodo odprle smučišča okoli Dresdenske kočice in omogočile vrsto fenomenalnih smučarskih prog. Zgradili bodo tudi cesto na Mutterberger Alm. Same žičnice bodo stale 41 milijonov ös. Projekt ima v rokah Wintersport Tirol Ag. Duša teh načrtov je znani planinski pisatelj, ki smo ga že večkrat predstavili, dr. Heinrich Klier.

HAUTE ROUTE, zimska smučka tura od Mt. Blanca do Matterhorna, je kljub smučarskim progam in centrom še vedno popularen pojem med planinci, smučarji in alpinisti. Zanimiva je ugotovitev, da je Haute Route vedno bolj obiskana. Visokogorska dolomitska smuka, smučka transverzala v Berner Oberlandu prav tako pridobivata na ugledu in obisku. Zdaj je dobila svojo Haute Route še Avstrija. Začrtal jo je himalajec dr. Fritz Kolb. Imenuje se »Grosse Tauernfahrt«. Njegova ideja je: Zgraditi vertikalne prometne naprave, ponuditi smučarju čim več velikih smukov, ne samo napore po grebenih. »Veliki smuk čez Ture« povezuje v 100 km dolgi poti najlepše predele Avstrije: Gastein, Obertauern, Arltal, Rauris, Visoki Sonnblick, Grossglockner (iz Kalsa). Skoraj pri vseh vzponih so vzpenjače, ceste ali tovarne žičnice. Kdor se odpravi na pot, vsak večer lahko prespi v dolini, slabo vreme ga ne more ujeti. Do konca marca je vsa prevozna s smučmi.

Razdeljena je v devet odsekov, ki pa jih ni treba opraviti v devetih dneh, ker so pri roki kočice, v katerih transverzalist en odsek lahko poljubno časovno podaljša. Prvi odsek: Obertauern–Zauchsee; drugi: Zauchsee–Flachau; tretji: Flachau–Klei-

nart; četrti: Kleinart–Grossarl; peti: Grossarl–Dorfgastein (Badgastein); šesti: Dorfgastein–kota 3106; sedmi: kota 3106–Sonnblick; osmi: Sonnblick–Heiligenblut–Kals–Grossglockner.

Našim turnim smučarjem po velika doživetja ne bo treba več – v Švico in Francijo.

SMUČARSKA OBLEKA se ne ravna samo po uporabnosti in okoliščinah, za katere nam rabi, pač pa je močno podvržena modi. Smučanje je danes stvar množic, zato je oblast mode povsem naravna in razumljiva. Tako je bilo že tudi v desetletju pred zadnjo vojno, ko smo lahko tudi že govorili o smučarstvu kot množičnem pojavu. V zadnjih 15 letih je smučarska obleka doživela velike spremembe, postala je popoln plen sintetične, smučarstvo je »happening v belem«, pri katerem so gore kuliserija, človek pa je pripuščen, če se podvrže stilu včerajšnjega in današnjega dne. Kaj hočemo! Tako ob velikanski ponudbi perlon, nylona, dralona, plastificirane in lakirane obleke velja le, da kolikor toliko prav izbereš. »Gospa Moda« ponuja vse, kot da je za naše telo najboljša ali vsaj dobro, da je dinamično, čeprav se izkaže, da na progi ali turi ni najprimernejše. Npr. ozke oprijemne hlače, ki po svojih merah spominjajo na salonske hlače iz konca 18. st., za zdravje niso bile kaj prida. Imenovali so jih »hlače za zmrznjeno meso« (Gefrierfleisch – Hose). Vendar so bile nekaj let visoka moda, ker so jih nosili »kanoni«. Še več graje so bili deležni tekmovalni anoraki, kratki tako, da niso segali čez hlače in so dopuščali, da so se trajno hladile ledvice. Zdravniško mnenje: Če pri takem anoraku ni spodaj toplega puloverja, gre že skoraj za pravo poškodbo telesa.

Lakirana obleka za smučanje ni dobra. Res je, da se je sneg ne prime, pospešuje pa hitrost, če smučar pade in zdrsne na strmini.

Nekateri sintetični materiali so se dobro izkazali kot »nanažna koža«. Velja pa, da je treba na pravo kožo obleči naravne produkte, da koža lahko diha in da obleka znoj lahko pije. Kdor se je ogrel za sintetične čevlje, naj nosi vsaj volnene nogavice. Za zdravje so zelo dobre visoke hlače, skoraj do »pod pazduhe«. Nosite jih na naramnicah, ni dobro, da se povezuje s pasom! Velja: Več zraka okoli sebe, ne stisnite telesa v neprodušne poyoje sintetikov, v katerih se danes telo ne počuti dosti boljše kot v l. 1950. Pač pa je danes industrija poskrbela za mnoge nove materiale, o katerih smo l. 1950 komaj sanjali. Tako pišejo o moderni smučarski opremljeni – obleki in o

modi pri smučanju avstrijski strokovnjaki: Ni to vojska zoper »lastex« in drugo, kar je njemu podobno, pač pa opozorilo na dobro izbiro, na kombinacijo sintetične obleke s konservativno.

60 LET DOLOMITSKÉ CESTE. Znano je, da so Dolomiti dobili ime po francoskem prirodnoslovcu z imenom Dolomieu, ki je l. 1790 našel ta kamen v Južnih Apeniških Alpah. Gore, ki jih sestavlja ta kamen, imajo samosvojo podobo, ki zdaj že več kot 100 let privablja na obisk stotisoče izletnikov, turistov, planincev, smučarjev in alpinistov. Priti so morali najprej alpinisti, da so te gore odkrili in raziskali in razširili glas o njihovi značilni lepoti. Prvi med njimi je bil Avstrijec Grohmann, čeprav italijanski gorski vodniki niso mnogo zaostajali. Velik delež imajo tudi Angleži in Nemci, omeniti je treba tudi umetnike-slikarje, ki so se navdušili za čudovito barvno harmonijo dolomitske pokrajine. Preden se je steklo prejšnje stoletje, so bili Dolomiti že dežela vseh ljubiteljev gora. Avstrijski, nemški in italijanski alpinisti so poskrbeli, da so bile glavne lepote Dolomitov odkrite pred prvo svetovno vojno. Bolzano (Bozen), Trento (Trient) in druga dolomitska mesta in mesteca so postala turistična mesta, kakršnih drugod v Evropi še ni bilo.

Minilo je pol stoletja, vendar so bili Dolomiti še vedno težko dosegljivi. Manjkalo je dobrih cest. Da bi se zgradile, je tudi Du OAV zbral 30 100 goldinarjev in jih l. 1895 ponudil vladi. Trajalo pa je 14 let, da so z dobro cesto povezali Cortino d'Ampezzo in Bolzano. Danes dere po tej cesti reka avtomobilov iz vsega sveta. Malo je cest, ki bi človeku ponujale toliko in takšnih pogledov kakor ta. Za zgodovino dolomitskega turizma je vsekakor značilno, da ji je ob začetku stala ob strani prav planinska organizacija. Sicer pa najdemo podobne paralele tudi v zgodovini našega turizma. Pomislimo le na cestno zvezo med Spodnjo Savinjsko dolino in Logarsko dolino!

VIGNEMALE je znan predel v Pirenejih. Tu je v previsni steni Pique Longue, visoki 500 m, nastala nova smer, naredila sta jo Despiaud in Loquet, porabila 100 klinov in preživela v steni tri noči in to v stremenih. Šest raztežajev je v celoti A do A₃, VI +, slaba skala itd., eno samo pretikanje in prestopanje v stremenih.

POTNI LIST ZA 17 VZPENJAJČ. Kombiniran abonma velja za 17 velikih žičnic, ki vse dosežejo višino 2800 m v beli areni Švice na področju smučskega centra Flünz, Laax in Graubünden. Za odrasle je stala dnevna karta 25 šfr., za otroke 18 šfr. Kdor je bival v tem centru 8 dni, je dobil »potni list« za neomejeno upo-

rabo žičnic za 140 šfr., otroci za 100 šfr. Komercialni prijemi smučskih centrov križem po Alpah so spričo množice zimskih turistov vedno bolj iznajdljivi in psihološko utemeljeni. Sicer pa jih okušajo tudi naši smučarji, saj jih vsako leto več uhaaja v belo opojnost zunaj naših meja.

PIT SCHUBERT je znana plezalska osebnost, čeprav se ne postavlja rad v ospredje. Nemci ga štejejo v vrh svoje plezalske elite že nekaj let, dober je v snegu in v kopni skali, razsoden in previden, član posebne komisije v DAV, ki se ukvarja z varovalnimi metodami in z opremo. V izveščku smo v našem listu zapisali njegove vtise z Annapurne 1969, ki Nemcem zaradi skrajno slabega vremena ni bila usojena. DAV je ekspedicijo organiziral za svojo stoletnico. Moštvo je bilo sestavljeno iz mladih, dinamičnih ljudi in iz izkušenih starejših, skrbno so se pripravili, vendar to ni bilo dovolj. Tehnika še ni vse, vprašanje vremena in človeka na preizkušnji ima v sebi vedno veliko neznanko. In tako se Nemcem tudi za 100-letnico ni izpolnila davna želja po osemstisočaku, nobena od Annapurn (8010, 8051, 8078 m) se ni vdala. Branile so se s snežnimi viharji, ki so zasinali šotore, s plazovi, z divjim vetrom. Iz tabora 6 so vsi udeleženci prišli na 7513 m visoki Roc Noir, nadaljnji greben proti Annapurni ni kazal zob, toda nastopil je tak višinski veter, da je Nemcem pognal v šotore in jim tam 7 dni žrl živce in moči. Toliko, da so celi in zdravi ušli. Ironije usode je bila, da je vihar divjal v sončnih dneh. Delež Pita Schuberta pri vzponu in umiku je bil nad vsakim prepričkom.

Pita Schuberta so po povratku v Evropo vprašali, katero turo ima najrajši. Odgovoril je: Prosto plezanje. Vendar ne povsem brez klinov, to je preveč tvegano. Tehnično plezanje je samo za spremembo. Prosto plezanje mu daje doživetje, zračnost med zemljo in nebom, lahek in svoboden preemaueje strmino in se pomika k cilju. Zato ima rad klasične ture, ki so jih zarisali Comici, Cassin, Rebitch in drugi. Če mu čas ne bo dopuščal, da jih ponovi vse, jih bo prihranil za stara leta, morda mu bo sin kazal pot.

PICO DE TEIDE (3707 m) na Tenerifi bo dobil v kratkem žičnico. Kanarski otoki tudi za nas danes niso več težko dosegljivi, oz. naše agencije vsako leto prirejajo izlet na ta edinstveni cilj sredi Atlantskega oceana. V kratkem! Upajmo, kajti na Pico de Teide je pozimi sneg, poleti pa vroče. Stebri že stojijo, dolinska postaja je že skoraj gotova. Leži na severnem robu La Cañadas, na največjem vulkanskem žrelu na svetu, saj ima premer 15 km, obseg pa 75 km na višini 2350 m v južnem pobočju Teide. Vrhnja

postaja stoji na 3500 m. Od tu do vrha je komaj 45 minut. Stara pot na Teide od koče »Alta Vista« (3200 m na vzhodni strani) gre mimo postaje. Tudi brez žičnice je vrh danes lahko doseči. Iz Puerto de la Cruz, gre po potrebi mali avtobus do višine 2650 m. Od tu je do koče Alta Vista dve uri. Koča ima samo pijačo, jedačo je treba imeti s seboj. Jeseni l. 1969 so dela na žičnici zastajala. Mañana, jutri, je priljubljena španska beseda.

NOVA KOMISIJA PZS

S sklepom upravnega odbora PZS, je bila 14. 5. 1970 ustanovljena v okviru PZS komisija za opremo. UO PZS je imenoval tudi člane in sicer: načelnik Danilo Škerbinek, člani Tone Škrajner, Stane Kersnik in ing. Stane Jurca. Nova komisija je potrebna zaradi izredno neurejenega stanja športne opreme. Trgovine s tovrstno opremo nudijo planincem le nekaj predmetov, vendar jih je premalo, včasih pa so tudi nevalitetni in precej dragi. Pomanjkanje opreme ali slaba oprema pa sta dva pogosta vzroka za nesreče v gorah. Na to nas vsako leto opozarjajo tudi statistični podatki, ki jih daje GRS.

Izredno neprijeten položaj ima tudi predavatelj na planinskih vzgojnih akcijah, ki opozarja na potrebno opremo in njeno rabo, pri podatkih o nabavi pa se zatakne.

Zato je UO postavil komisiji naslednje naloge: 1. trgovski mreži naj priporoča na podlagi predlogov PD in lastnih izkušenj nabavo take osebne in tehnične planinske opreme, ki po kvaliteti, funkcionalnosti in ceni ustreza članom naše organizacije;

2. ocenil naj opremo, ki je že na tržišču, in svoje mnenje posreduje planinski javnosti;

3. poskrbi naj za vzorčne primerke kvalitetne opreme, ki je pri nas še ni, in jih odstopi trgovski mreži, da ta poišče izdelovalca ali da opremo uvozi.

Jasno je, da bo komisija to lahko dosegla le preko PD. Trgovine s športno opremo bodo naše sugestije sprejemale le v primeru, če bodo za nabavljene predmete takoj našle kupce. Zato bomo v začetku zbirali naročila po družtvih, saj bomo s tem dobavitelju zagarantirali prodajo, skušali pa bomo doseči čim ugodnejše cene. Prvi tak dogovor smo sklenili s »Slovenija-sportom«. Dali smo jim že prve vzorce, ki bodo po njihovih zagotovilih kmalu v prodaji.

Komisija jih bo ocenila in svoje mnenje v Vestniku sporočila vsem, ki se bodo zanjo zanimali. Prav tako boste iz Vestnika zvedeli za nabavne pogoje.

D. Š.

IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK OD 1. 12. 1969 DO 30. 6. 1970

Frispevali so:

Po 5 in 6 din:

Krume Ernest, Taler Niko, Bojkič Mihajlo, dr. Miklavčič Maks, Janez Baloh, vsi Ljubljana, PD Senovo, Vončina Peter, Vodeb Ivan, Krško, Stergar Marinka, Sevnica, Doplihar Vinko, Dornberk, Pregelj Evstahij, Koper, Bačič Jožica, Radeče, Pustovrh Maks, Selca, Vlod Stefan, Otočec, Peruš Jože, Ravne, Vidovič Zof, Središče, Šorli Tatjana, Tolmin, ing. M. Podgornik, Portorož, Berjak Vili, Ruše, Lednik Stefan, Mežica, Marušič Ivo, Miren, Ulčar Matko, Bled, Močnik Mitja, Cerkno, ing. Vovko Jakob, Zagreb, Božičević Dragan,

dr. Stojanović Rastko, Beograd, dr. Valenčič Edo, Zemun, Balint Lajoš, Topola, neimenovani.

Skupaj 162 din

Po 7 din:

Peček Dušan, Ptuj, Javornik Rafael, Nemčija.

Skupaj 14 din

Po 10 din:

Mrak Vlado, Mervec Ciril, Lavrič Rudi, Smolej Viktor, Juvanc Ljudmila, Škoda Josip, Kelbič Mirjam, Gregorčič Evgen, Badjura Milka, ing. Zupanc Janez, Presl Ilka, Gorjup Erika, dr. Tepina Edi, Vider Mara, Janežič Nada, Arhar Marija, vsi Ljubljana, Kovač Franc, Liboje, Cestnik Bojan, Borovnica, PD Rogaška Slatina, Plemenitaš Franc, Legat Janko, Kravos Darinka, Nova Gorica, Hvala Alfred, Vuk Iztok, Miren, Valant Miha, Kapus Milica, Radovljica, Znidaršič Stanko, Matko Filip, Maribor, Blažič Ivo, Solčava, Kovačič Ivan, Videm, Marinček Ernest, Središče, Noč Albin, Jesenice, Alojz Sučič, Bučkovci, Divjak, Kamnik, Marčun Alojz, Roblek Tončka, Kranj, Nežerka Josef, ČSSR.

Skupaj 370 din

Po 15, 20 in 26 din:

Deželak Jože in Lorenci Emil, Koper, Blažej Janko, Portorož, Pinoza Mira, Ptuj, Ostan Boris, Bovec, dr. Šiž-Stegelj Mita, Postojna, Mulej Janez, Lesce, Novak Drago in Peterlin Tončka, Dol, Margetič Milica, Celje, Volčič Jože, Škofja Loka, Koča Jurij in Ustakar Srečko, Nova Gorica, Dragar Franc, Drogenik Edi, Čilenšek Milan, Sukič Rudi, Škrinjar Jože, Vogelšek Franc vsi Maribor, dr. Kolšek Boris, Velenje, ing. Moretti Franc, Novo mesto, Zupančič Ciril, Brežice, Telcer Franc, Prevalje, Pleničar Vladimir, Suhač Matej, Schmidt Vlado, Pajnič Jože, dr. Zmaga Kumer, Dušan Škedl, Prekoršek Branko, Lipovšek Marjan, Jarc Vlado, ing. Stepišnik Edi, Ogrinčič Boris, ing. Avčin Franc, ing. Kiler Mitja, Malavašič Mimi, Šturm Vida, ing. Kurnik Albin, Poljanec Pavel, Hribovšek Jože, dr. Liberšek Pavel, Mencelj Mihaela, Poljanec Pavel, vsi Ljubljana, Cvetković Rado, Valjevo, Rapotec Nada, Zagreb, Jelušič Tihoraj, Opatija.

Skupaj 927 din

Po 30 din:

Kljun Josip, ing. Zupan Vlado, Salamun Franc, vsi Ljubljana, Marek Pavla, Brestanica, Lokovšek Mirko, Piran, Sardoč Sonja, Koper, Sinigaj Lojze, Dornberk, Kopecky Dolfe, Bled.

Skupaj 240 din

Po 40 din:

Prof. Gojmir Kos, Koper, Anica Čurič, Ljutomer, ing. Tuma Marija, Ljubljana.

Skupaj 120 din

Po 50 din:

Ing. Pipan Lev, Ljubljana, Štros Angela, Bohinj, PD »Bela Stena«, Pančevo.

Skupaj 150 din

Po 70 din:

Vehar Krista, Vršč, Kranjska gora.

Odstop honorarjev in razno:

Zveza študentov, Ljubljana, 140 din, ing. Miro Černivec, Ljubljana, 91 din, Planinsko društvo Prevalje, 134 din, Rastko Stefanovič, Afrika, 78 din, Kvaternik Stane, Ljubljana, 60 din, Melanšek Jože, Šoštanj, 60 din, PD Boh. Bistrica, 44 din, Branko Marušič, Nova Gorica, 30 din, Komerički Franc, Rogaška Slatina, 14 din, Lončar Janez, Tržič, 10 din, Hinko Uršič, Tolmin, 10 din.

Skupaj 671 din

Prispevkov od 1. 12. 1969 do 30. 6. 1970 je bilo 2725 din.

Vsem darovalcem iskrena hvala!

impol

INDUSTRIJA METALNIH POLIZDELKOV – SLOVENSKA BISTRICA

proizvaja:

pločevino, trakove, rondele in rondelice, police, cevi
in profile

žico, varilno žico in pletene elektro-vodnike, okna,
vrata, fasade in nosilne konstrukcije, iz aluminija in
vseh standardnih alumijskih zlitin

*Za toplino
vašega doma*

POHIŠTVO

SLOVENIJALES

Mercator

V SR SLOVENIJI JE 340 PRODAJALEN VELETRGOVINE MERCATOR, OD TEGA 6 BLAGOVNIC, 43 SAMOPOSTREŽB TER KAVARNA IN SLAŠČIČARNA »EVROPA« V LJUBLJANI. SLEHERNA OD NAŠIH PRODAJALEN PA LAHKO PRIPOMORE, DA BODO VAŠI IZLETI IN TURE V NARAVO ŠE PRIJETNEJŠI KOT SICERI ZATO OBISKUJTE PRODAJALNE MERCATOR

Ljubljanska banka

ново ime kreditne banke in hranilnice ljubljana

dolgoletna tradicija,
ekspeditivno, tajno in sodobno poslovanje,
devizni plačilni promet ter
sodelovanje z vrsto uglednih bank v svetu,
široka mreža poslovnih enot v Jugoslaviji,
predstavništva izven državnih meja,
bančni servis za potrebe delovnih organizacij in občanov

Ljubljanska banka

pravi naslov za denarna vprašanja

tomos - automatic

Najbolj iskano dvokolesno motorno vozilo

**Tovarna
motornih vozil**

**TOMOS
KOPER**

Devizna cena samo 151 USA \$ ali ustrezen znesek v drugi konvertibilni valuti

Vplačila na Tomosov devizni račun pri Kreditni banki, Koper
št. 514-620-1-32000-10-121

Za devizna vplačila takojšnja dobava

Vse informacije: prodajalne TOMOS Ljubljana, Koper, Beograd, Sarajevo, Potrošnik Murska Sobota, Jeklotehna Maribor, Slovenija avto Ljubljana in Celje, Adria Commerce Koper, Zagreb in Osijek, Metalia Commerce Zagreb in v tujini:

- PROHAND, 78 Freiburg, Bertoldstrasse 54, Zahodna Nemčija
- MULTIHOLD, 9 Rue du Foubourg, S. Honoré, Paris 8e

ZDRUŽENE PAPIRNICE LJUBLJANA

Z najboljšimi strokovnjaki v državi, novimi stroji in 130-letno tradicijo izdelovanja papirja nudimo domačemu in inozemskemu tržišču nove papirje za najbolj zahtevno tiskarsko tehnologijo

Papirji z zaščitnimi imeni: Emona, Avala, Slavija, Planica, Istra, Bled in Jadran so primerni za tiskanje reprodukcij umetniških slik starih in novih mojstrov, vseh vrst barvnih fotografij in drugih zahtevnih barvnih tiskanih reprodukcij

V rednem produkcijskem programu imamo še večino klasičnih papirjev s priznano kvaliteto. Zahtevajte vzorce!

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja Radeče pri Zidanem mostu

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tek. rač. pri NB Laško 5071-601-1030
Železniška postaja: Zidani most
Brzjavi: Papirnica Radeče

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku

**PO ŽELJI IZDELUJE KARTICE V POSEBNEM
TISKU V RDEČI, MODRI ALI SIVI BARVI**

